

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE • ŠT. 1—2. • 1. JANUARJA 1958. • LETO XVII. • CENA 40 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

NA PRAGU NOVEGA LETA

Novo leto, leto 1958 je tu!
Se se spominjam, kako smo nekdanji ljudje s strahom in upanjem, z obupom in uporom, skrušeni in stisnjeni pesti, vpraševali na pragu slehernega novega leta: kaj neki nam bo prineslo? To je bilo v tistih letih, ko je bila usoda našega delovnega človeka še v rokah gospodarjev proizvodnih sredstev, ko je, ne le mero kruha, ampak tudi človečnosti, modrosti, pameti, poštenja in dobrote krojila, narekovala in dovoljevala zgolj samo glad po dobičku, glad po prisvajanju plodov ustvarjalnega dela delovnih ljudi, po plodovih njihove tvorne in življenjske sile.

Toda, odkar smo postali gospodarji v svoji hiši, nas ob novem letu zaposlujejo misli gospodarjev: kaj nameravamo ustvariti, kakšne so naše moči in sile, koliko bomo zmogli, kako bomo kos svojim načrtom in kakšnih sadov si obetamo od svojega dela? O tem razmišljamo in razglabljamo ob letošnjem novem letu tudi vsi, ki delamo v delavskih sindikatih.

Ob teh razmišljanjih in razglabljanjih pa se nam, če tenko in skrbno prislusnemo utripom dosedanjega dela naše organizacije, porode nekatere misli, ki jih je vredno posebej omeniti.

Med naša najvažnejša družbena spoznanja in dognanja nedvomno sodi to, da je ves naš napredek neločljivo povezan z razmahom socialističnih družbenih razmerij, s krepitvijo organizma neposredne delavske demokracije. Kolikor bolj je sproščena in razvita gospodarska in družbena tvornost delavcev, kolikor bolj je razvit in izoblikovan mehanizem delavske demokracije, toliko močnejša je notranja gibalna sila delovnih ljudi v proizvodnji in v družbenih službah. V pogojih namreč, ko so sredstva za proizvodnjo v družbeni lasti in jih upravljajo neposredni proizvajalci, se znajdeja interes lastnine in interes dela povezana v povsem novem delavčevem družbenoekonomskem interesu. Delavec namreč, ki neposredno sodeluje v proizvodnji in ki upravlja družbeno lastnino nosi in drži v svojem ekonomskem interesu dva interesa: da se bogati in razvija družbena lastnina, ker je ta pogoj za prosopeh dela in ker omogoča socialistična proizvodnja razmerja, in da je delo nagajeno po družbeni vrednosti plodov, ki jih je dalo. Ta dva nasprotujoča si interesa, interes lastnine in interes dela, sta neločljiva celota, dialektična enotnost nasprotij, združena v ekonomskem interesu našega sodobnega delavca.

V Zvezni ljudski skupščini je pred časom dejal tovariš Kardelj o tej zadevi naslednje: »Proizvoda neke tovarne v družbeni lastnini ne moremo obravnavati kot državno lastnino, ki jo upravljajo organi zunaj neposrednega vpliva delavca, proizvajalca, ki je sodeloval pri njegovi proizvodnji. Ta proizvod je enotnost protislovnega odnosa med kolektivno družbeno in osebno lastnino proizvajalca. Ločiti ta dva elementa drugega od drugega bi pomenilo bodisi spremeniti delavca v sužnja državnokapitalističnega sistema, bodisi odpraviti družbeno lastnino nad proizvajalnimi sredstvi. Mirno in progresivno reševanje teh nasprotij je možno samo s pogojem, da prvič delovni kolektiv sam upravlja podjetje na bazi demokratično sprejetega splošnega družbenega plana, ki mora zagotoviti skladen razvoj gospodarstva, in drugič, da v okviru komunne in preko nje tudi v višjih organih neposredno vpliva tudi na osnovno razdelitev presežka dela. Pojem družbene lastnine nad proizvajalnimi sredstvi torej brezpogojno vsebuje nujnost določene materialne in alijske neodvisnosti, s tem pa tudi stabilnosti družbene ekonomske baze... To pa predvsem pomeni, da je treba ugotoviti ekonomski in politični status, prvič, posameznega delovnega človeka pri njegovem delu na družbenih proizvodnih sredstvih, drugič, delovnega kolektiva v podjetju, in tretjič, lokalne samoupravne skupnosti, ki mora postopoma čedalje bolj zrasti v skupnost socialističnih proizvajalcev... Politični sistem socializma se mora graditi tako, da delavski razred in druge delovne množice neposredno vplivajo nanj, ne pa samo preko vladajoče partije, ki je podvržena birokratizaciji. Nove politične oblike se lahko normalno pojavljajo in razvijajo samo v pogojih, ko napredne težnje delovnih množic, ki rasto vzporedno z razvojem materialne baze socializma in z afirmacijo socialističnih odnosov, zares lahko pridejo do izraza v ustreznih demokratičnih organih družbenega in državnega upravljanja.«

Iz vsega tega izhaja, da je družbenoekonomski interes naših delavcev kvalitativno drugačen od družbenoekonomskega interesa delavcev, ki

delajo v pogojih ko proizvodna sredstva niso v družbeni lasti in da zavzema tudi njegova družbenoekonomska aktivnost, ki sledi temu interesu, kvalitativno nova razmerja in oblike.

Delavski sindikati so prvi poklicani, da slede tem spremembam v interesu delavcev ter prilagode svojo aktivnost, tako v pogledu družbene orientacije kot v pogledu oblik delovanja, novim težnjam v družbenoekonomskem interesu delavcev. To pa se seveda pravi predvsem odločeneje odvračati stare koncepte in metode delovanja, ki so odgovarjale družbeni aktivnosti sindikatov v pogojih meznega dela in tedanjim ekonomskim interesom delavcev, ter razviti nove. Delavski interesi se v naših družbenih pogojih ne odločajo več v borbi med lastnikom proizvodnih sredstev in meznimi delavci za delež pri višku dela, ampak

se odločajo na dveh temeljnih vprašanjih: kako je zagotovljeno odločanje neposrednih proizvajalcev pri razpolaganju z družbenimi sredstvi in, drugič, kako je zagotovljeno ekonomsko in družbeno najučinkovitejše in najzrelejšje gospodarjenje z družbenimi sredstvi s stališča družbenoekonomskih potreb neposrednih proizvajalcev. Doseči to, da neposredni proizvajalci dejansko odločajo in odločijo o slehernem dinarju, zakaj in kako bodi uporabljen, da potem tudi spemljajo svoje odločitve, kako in v kakšnem času se uveljavljajo in uveljavijo, doseči to, da postanejo dejansko družbene, ekonomske, socialne in duhovne potrebe neposrednih proizvajalcev osnovni kriterij za razporejanje in uporabo družbenih sredstev, doseči to, da se posamezne probleme ureja po takem vrstnem redu kot to terjajo družbenoekonomski interes neposrednih proizvajalcev določene gospodarske skupnosti, doseči to v vseh organih in organizmih družbenega upravljanja na vseh nivojih, se pravi slediti dejanskim družbenoekonomskim interesom delavcev in se aktivno vključiti v proces njihovega uveljavljanja.

Sleherno nerazumevanje sodobnega družbenoekonomskega interesa delavcev in sleherno nerazumevanje družbenih torišč na katerih se danes dobivajo bitke za socializem, zelo pogosto zavaja sindikalne odbornike in slepo ulico. Zato se neredko dogaja, da posamezne organizacije vso svojo aktivnost zože na golo negodovanje nad premajhnimi zaslužki delavcev in nad posameznimi nepravilnostmi in sistemom plačevanja in v delovnih razmerjih, ne vidijo ra niti vzrokov za obstoječe stanje in pojave in njem, niti potov in načinov, kako stvari izboljšati. V takih primerih je povsem razumljivo, da se delavci, ki bolj ali manj zavestno slede svojim družbenoekonomskim interesom in ki dobro vedo, da v življenju pri realnih zahtevah ni ne-rešljivih problemov, upravičeno vprašujejo: čemu jim tak sindikat? Meznina razmerja so za nas zgodovina in vse, kar je z njimi povezano, je prav tako zgodovina. Ostajati torej v okvirih, ki so odgovarjali družbenoekonomskim interesom delavcev v pogojih meznega dela se pravi zapuščati prve linije bojev za dejanske družbenoekonomske interese delavcev in se z vso navlado meznih razmerij umakniti v družbeno preteklost. To seveda ni niti želja niti težnja nobenega sindikalnega odbornika; o tem sploh ni nobenega dvoma. Iskrena želja nas vseh je, biti v središču delovanja za uresničevanje dejanskih družbenoekonomskih interesov delavcev in je zato nujno organizacijo odločno usmeriti v tej smeri in jo usposobiti za tako aktivnost.

Osnovno kar morajo sindikati skupno z ostalimi socialističnimi silami uveljaviti v našem življenju je, da se niti v gospodarstvu, niti v družbenih službah ničesar ne ukrene, o čemer ne bi neposredni proizvajalci predhodno sklepali in odločali. Za to načelo bi se morali sindikati z vreti s tako doslednostjo, da bi vsaka drugačna praksa bila v pojmovanjih javnosti nedopustna in nemoralna.

To za nas ni formalnost, kot bi nekateri radi označili boj za dosledno izvedbo delavskega samoupravljanja. Za nas je delavsko samoupravljanje in družbeno upravljanje eno izmed odločilnih vprašanj socializma. Proizvodnja je ne samo pridobivanje ljudem potrebnih dobrin, ampak je istočasno družbeni odnos med posamezniki, ki sodelujejo v družbeni proizvodnji. Torej ne gre samo za proizvajanje dobrin, temveč predvsem za njih prisvajanje. Želja po dobrinah je osnovna gonilna sila proizvodnje, kajti ljudje proizvajajo iz potrebe, ne pa iz dolgega časa. Nosilec družbene proizvodnje pa so neposredni proizvajalci. Vsako razdvajanje interesov lastnine in interesov dela, to je odločanje mimo neposrednih proizvajalcev je v svojem bistvu nesocialistično, ker deformira pravi značaj družbene lastnine in degradira položaj svobodnega dela na mezdno delo.

Prav zaradi vsega tega pa uveljavljanje delavskega samoupravljanja v praksi in težave, ki se s tem v zvezi pojavljajo, niso zgolj neka organizatorična zadeva, čeprav te plati, ki je za razvoj novih oblik upravljanja neverjetno pomembna ne gre podcenjevati, ampak je prvici vrsti stvar dokaj resnih družbenih konfliktov med dejansko socialističnimi silami in najrazličnejšimi ostanki upravnega, ekonomskega, tehnokratskega in političnega birokratizma, ali pa celo najrazličnejših pojavov in tendenc za popolno denarno blagovno stihijo. Organizatorične težave v zvezi z delavskim in družbenim upravljanjem največkrat nastajajo vsled nepremaganih birokratskih in lumpenproletarskih pojmovanj. To nas opozarja, da je osnovne bitke dobiti v družbenopolitični areni, to se pravi, da je treba naše organizatorične ukrepe in vse praktične akcije družbeno politično jasno opredeliti in na tej osnovi sprejeti boj za njihovo uveljavljanje. Osnovni činitelj socialističnih sil v tem boju pa so nedvomno tudi delavski sindikati.

Ta boj pa je tisto ključno izhodišče, s katerega je mogoče s stvarnimi izgledi na uspeh obvladovati vso pestro problematiko, tako ekonomske, socialne, delovne, duhovne itd. prirode, ki vsakodnevno zaposlujejo delavce, ki jim povzroča tegobe in neprilike in ki so jo sindikati poklicani pomagati reševati. Boj za dosledno uveljavljanje delavcev pri odločanju torej se zdaleč ni boj za neki socialistični demokratični formalizem, ampak je boj, ki naj zagotovi, da si v senci delavskega in družbenega upravljanja, v imenu poslovne ekspeditivnosti, toda s sredstvi družbene skupnosti ne bodo posamezniki postavljali spomenike svojemu razpisniškemu gospodarjenju, da posamezniki ne bodo izvajali svojih tehničnih akrobacij brez gospodarskih računov in da si »sposobni posamezniki« ne bodo delili plač po svojih željah in neomejenih potrebah, ampak da jih bodo, tako kot vsi ostali, dobivali po svojem delu. Ta boj je vsled tega usmerjen v to, da postane izhodišče in cilj v gospodarjenju z družbenimi sredstvi v vseh organizmih delavskega in družbenega upravljanja, dejanski družbenoekonomski interes neposrednih proizvajalcev in njihovih potreb v danih realnih možnostih.

S temi željami in načrti gremo v novo leto 1958 v prepričanju, da bomo imeli dovolj sil in vztrajnosti za to, da bomo novoletne želje čim uspešneje uresničili. S temi željami se pridružujemo vsem tistim, ki v mislih in hotenjih kujejo svoje načrte za to, kako in kaj bomo napravili pri našem skupnem delu za napredek našega gospodarstva in za razmah socialističnega družbenega sožitja.

Roman Albrecht

Tone Pavček:

Novoletna

Dobro srečo, dobro srečo!
Kot veleva stara šega,
zopet roka v rōko sega,
zopet vsepovsod smo priče,
kako znanec znancu kliče
z eno mislijo gorečo:
dobro srečo, dobro srečo!

Dobro srečo, dobro srečo!
Tudi v tem nemirnem veku
človek govori človeku,
roža roži, kot po svoje
isto željo veter poje
nad krajino belo, spečo:
dobro srečo, dobro srečo!

Dobro srečo, dobro srečo!
Naj vse prav bo v novem letu
vsem ljudem po širnem svetu
in še nam, ki zdaj s pičajo,
dobro kapljico domačo
vam nazdravljamo to slavje:
dobro srečo, dobro zdravje!

Nepomembna zgodba

Potočnik je pazljivo potisnil pokrov, obvil oguljeni kovček z vrvice in jo krepko zadrgnil. Razgledal se je po sobi, da ni morda česa ne pozabil, si potisnil prazni klobuk na oči, poravnal še posteljo in stopil na hodnik. Nikogar ni srečal ne na hodniku, ne ko je stopil iz dolge barake. Lepo so se razšli. Stisnili so si roke, si voščili k novemu letu in si rekli: va,elo besedo. Iz tehnične mu je nekdo zaklical: »Srečno!«

»Srečno in na svidenje.«
Potočnik je hitel kar počez prek gradbišča. Globoko doli se je penila v zoženem koritu reka. Stopal z dolgimi koraki na na obrazu, posinelem od strupenega mraza, so se mu sklesane gube ukirile v komaj zaznavne nasmehe.

V mislih je doma, pri »ta vo-
lje in ob njiju vsa družina. Vsa
družina? Kar pomeni so vedno
oh novem letu vsi doma. Tudi
zadnji, ko so vsi razpeti o
svetu. Marija v Kooru. Lojze v
Celju. Ivanka v Kropi in Peter
na Reki Le. Tone, najmlajši
bodoči strigar, se še tisti
materinega krila. Sicer jih tudi
druge krat nanese vse na kuo

Recimo prvega maja. Toda ta-
krat ni tako hud greh, če koga
zaradi sile ni domov. Ob novem
letu, to pa je nekaj drugega.
Za Potočnikovega očeta, ki se
kar pomeni, klati po gradbiščih,
in za Potočnikovo mater, ki sta
jo garanje in skrb za svoje
»mulce« — »moji mulci« jim
pravi, da bi skrila, kako rada
jih ima — postarala tako, da
jedino toži, ker ne more vsega
opraviiti kot v mladih letih, —
je novo leto praznik, domač
praznik, največji praznik

Potočnika pa je skrbelo. Skr-
beto tako, da se niti ni menil
za gnečo in drendaj v prepol-
nem avtobusu. Prvega maja so
bili vsi doma. In takrat se je
dогоdila grda reč. Kaj pa je
takega, če se v družini spro-
Nič. To je včasih celo potrebno.
Ce ne bi bilo prepira, bi ga
bilo treba narediti. Da. Toda,
to pot je bilo drugače. Ljube-
tisti, ki je v Celju, jo je zago-
del. Pa kaj bi pravil. Grda reč
Mati je hipala, bratje in sestre
v laseh, otroci v jok.

Potočnik pa je napravil red.
Pokazal je Lojzu vrata: nimaš
tu kaj iskati in da ne prestopi
več praga

Na Silvestrovo je bilo pri Po-
točnikovih živo. Potočnik in
Potočnica sta bila zagledana v
svoje sinove in hčere, ti v svoje
može in žene in ti v svoj dro-
bič, ki bi ga težko preštel. Ti-
sto, kar je bilo v kovčku, ki ga
je pred nekaj urami Potočnik
tako skrbno zaprl in omotal, je
bilo že v rokah in na mizi in v
ustih. Ne, res je bilo lepo. Sle-
herni kotiček je bil poln in v
zraku razgiban vrišč.

In vendar! Oče i mati — i
bratje i sestre, — saj ni nihče
ničesar takega črhnil — so bili,
kot da nekaj ni v redu. Kot da
nekaj v prepolnem prostoru
manjka.

In čimbolj je ura šla k dva-
najsti, večja je bila praznina.
Tedad pa je nekdo potkal. Za
hip so glasovi utihnili, tuži
otroški — mogoče je Dedek
Mrz — Potočnik je stopil ven,
odprl vrata, pred vrati je stal
Lojze z ženo.

»Ne vem... oče... opro-
sti... srečno...«
»Pusti,« je zaklical Potočnik.
»Kar je bilo, je bilo.«

Lepo so odpravili staro leto,
polni dobre volje in upov
načakali novo.

Vsem članom Zveze sindikatov in vsem delovnim ljudem v naši domovini prirčno voščimo srečno novo leto in jim želimo vse najboljše.

V novo leto gremo upravičeno zadovoljni in ponosni, saj smo v preteklem letu opravili pomembna dejanja, ki našemu delovnemu človeku zagotavljajo lepše življenje.

Razširili smo pota nadaljnjemu razvoju našega gospodarstva, povečali smo samoupravne pravice naših proizvajalcev in skrb za boljše življenjske pogoje delovnega človeka v podjetju in ustanovi, bolje pa smo poskrbeli tudi za stare dni.

Novo leto je pomembno tudi zato, ker smo ustvarili pogoje za še temeljitejše odstranjevanje ostankov meznega dela in tako obogatili svobodo in dostojanstvo našega delovnega človeka z novimi vrednotami.

Naj nas te dragocene pridobitve spodbujajo k še večji delovni vnemi v tovarnah in rudnikih, v podjetjih in ustanovah. Neizčrpana ustvarjalna sila naših delovnih ljudi zagotavlja nove uspehe, lepše in boljše življenje — socializem.

Razvijamo še naprej nove, socialistične družbene in človeške odnose, ki so porok za lepše sedanjost in bodočnost.

Tovariši in tovarišice, vsem vam želimo, da bi veselo in zadovoljno preživeli praznične dni v prepričanju, da bomo sleherni dan v novem letu uresničili naše skupne želje.

Vso srečo v novem letu!

Zveze sindikatov Jugoslavije
Centralni svet

Srečno 1958!

instrument javne kritike

Ena izmed značilnosti letošnjih občnih zborov sindikalnih podružnic je v tem, da so udeleženci občutno zreleje in temeljiteje presojali posamezne gospodarske, socialne, družbene in prosvetne probleme, kot je bilo to opaziti pred leti. Predvsem so delavci letos presojali posamezne probleme z jasno in iskreno kritično noto. Vsled tega je bilo mnogo več kot doslej kritičnih razprav o posameznih problemih. Za te kritične probleme je bilo značilno predvsem dvoje: kritike so v veliki meri imele dokaj širše izvore, kot je zgolj osebna prizadevanja, posamična krivica in podobno, čeprav je tega bilo tudi precej, in drugič, v kritikah so se udeleženci občnih zborov spuščali na najrazličnejša družbena, gospodarska, socialna itd. področja in izrekli svoje pripombe na račun posameznih pojavov, ukrepov, organizacijskih slabosti itd. na teh področjih. Torej tudi po tematski ni več prevladoval v kritičnih pripombah predvsem problem ozko neposrednega materialnega položaja in socialnih problemov delavcev.

Na osnovi teh opazanj je mogoče ugotoviti, da daje vse večji razmah delavskega in družbenega upravljanja in aktivno sodelovanje vse širšega kroga delavcev v teh organih, tudi v pogledu kritične presoje svoje ugodne sadove. Opazno je, da so se začeli delavci resno in temeljito poglobljati v našo družbeno problematiko in da s svojim delavskim poslušom spremljajo in presojajo dogajanje v našem družbenem življenju.

Za razliko od razgovorov na občnih zbora v preteklih letih je bilo letos opaziti, da delavci skrbnejše in tenkočutneje zasledovati probleme v organizaciji dela in v gospodarstvu v podjetju in probleme, ki se tičejo medosebnih razmerij v podjetjih in ustanovah. Letos niso bili več redki občni zbori, na katerih so imeli udeleženci resne pripombe na premajhno skrb odgovornih činiteljev za posamezne probleme v proizvodnji. Vse kaže, da so prvi koraki v smeri dejanskega nagrajevanja po delu že začeli usmerjati pozornost delavcev na bistvo stvari: na organizacijo in pripravo dela, na problematiko proizvodnega procesa, na način vodenja proizvodnje, na probleme strokovnega usposabljanja, rekonstrukcij, amortizacije itd. Prav tako pa niso bili več redki občni zbori, na katerih ne bi udeleženci, tam kjer je to problem, jasno in dokaj odkritosrečno povedali svojega mnenja o pojavih samovolje, poslovne nemoralne, upravne nesposobnosti itd. Seveda vseh teh pojavov ne gre pretirano idealizirati in posploševati. To bi ne dalo stvarne slike. Prav tako pa ni bilo zelo površno, če bi pri analizah letošnjih občnih zborov prezrli te pojave. To bi bilo napačno predvsem vsled tega, ker bi prezrli zelo pomemben napredek v vključevanju delavstva v neposredno upravljanje in odločanje, ki vendar temelji na zrelosti ljudi, na sposobnosti za realno in družbeno zrelo presojanje vseh gospodarskih, družbenih itd. pojavov. Prav tako pa ni bilo napačno prezreti te pojave tudi s stališča družbenih razmerij v gospodarstvu. Prav ti pojavi namreč jasno govorijo, da moremo s pravnimi aktiviziranim delavcem, z nenehnim družbeno-političnim delom okrepiti in razviti neposredno upravljanje proizvajalcev in okrepiti družbeno učinkovitost naprednih težnih delavcev v borbi proti birokratski samovolji in podobnim pojavom.

O kritičnih pripombah, ki jih je bilo mogoče slišati na letošnjih občnih zbora na račun posameznih problemov gospodarske organizacije, pa je potrebno spregovoriti še z nekega vidika. Gre namreč za odnos vodstva sindikalne organizacije do teh pojavov. Nobenega dvoma ni, da je ena izmed pomembnih družbenih dolžnosti sindikalne organizacije prav v tem, da predstavlja družbeno silo, organizirano silo, ki mora delovati na področju kritike zlasti v dveh smereh. Prvič, da nenehno izvaja družbeno selekcijo porajajočih se kritik. To je, da kritičnim opazkam, ki so utemeljene, ki izhajajo iz dejanskih slabosti, tako v pojavih kot v ravnanjih, daje družbeno vrednost in veljavo. Da pa istočasno zavrača z družbenimi argumenti pojave neutemeljene kritike. Drugič, da skrbi za organizirano uveljavljanje kritičnih pripomb preko celotnega mehanizma delavskega in družbenega upravljanja. Gre namreč za to, da se sindikalne organizacije pojavijo kot dejanski družbeni filter porajajočih se kritik. To je, da vse kritične pripombe hitro, skrbno in tenkočutno sočutno in presodijo z dejanskimi socialističnimi družbenimi merili in normami. To se pravi, da so sindikati poklicani, da se nenehno spopadajo s pojavi nergašva, kritikarstva, podkovanja itd., da pa vsem resnim in družbeno utemeljenim kritikam dajo pravo vrednost, da take kritike ne puščajo na ravni gostilniškega kritikarstva in nergašva, ampak da se za take kritike postavijo kot organizacija in postanejo nosilec takih kritik.

Gre namreč za to, da marsikje vse kritike in kritične pripombe zmečejo enostavno v en koš in jih enako vrednotijo. In to v primerih, ko kritika izvira iz povsem negativnih pobud, kakor v primerih, ko je kritika družbeno povsem utemeljena.

Glede odnosa sindikalnih vodstev do kritičnih pripomb delavcev je treba opozoriti na dva negativna pojavi, ki jih je v praksi sindikalnih organizacij opaziti. Marsikje se pojmujejo sindikat kot organizacijo, ki je predvsem poklicana, da obvešča delavce o sklepih posameznih organov in da jih pridobiva za njihova stališča in ukrepe. Po tem pojmovanju, ki je v svoji osnovi zgrešeno, je sindikat samo neke vrste zvočnik, neke vrste transmisija stalinskega kova, ki deluje samo enosmerno, samo v smeri od upravnih organov proti delavcem. To je družbeno povsem zgrešena zasnova, ki je bila pri nas načelno že zdavnaj zavrnjena, v praksi pa ne še povsem iztrebljena. Sindikalna organizacija je organizacija delavcev, ki mora delovati v obeh smereh, če hoče ugodno vplivati na razvoj delavskega samoupravljanja. Predvsem pa je za sindikalno organizacijo važno, da ne deluje formalno mehanično, ampak da nastopa kot zavestni družbeni faktor in da kot tak nenehno povezuje delavstvo z organizmom upravljanja in obratno. Na te stvari je nujno potrebno opozoriti, ker se sindikalna vodstva marsikje, brez slesne družbene presoje, postavijo zoper kritiko kot tako, če je naslovljena na katere koli organe. V nekaterih primerih pa zavzema vodstvo sindikalne organizacije do kritičnih pripomb povsem indolgentno stališče. To se pravi, da v takih primerih organizacija prepusti posameznim delavcem, ki so opazili določene napake v družbenem dogajanju ali ravnanju posameznih organov, oziroma odgovornih činiteljev, da sami uveljavljajo svoje kritične pripombe.

V tem pa je slabost sindikalnih organizacij v odnosu do kritičnih pripomb delavcev. Organizacija je vsekakor poklicana, da tenkočutno prislusne posameznim presojam delavcev in da tudi na tej osnovi izoblikuje svoja stališča do posameznih problemov. Marsikdaj posamezniki, ki imajo zelo razvit občutek za presojo posameznih zadev, ne znajo svojih opazanj razložiti, dajo svojim opazanjem preveč osebno noto. Vsled tega ostanejo marsikdaj zelo dragocene kritične pripombe povsem neopazane, če se ne zgodi celo to, da jih posamezniki ne osmešijo in družbeno razvednostno. V takih primerih se dobronameremu kritiku kaj rado nalepi etiketo kritikarstva in nergašja, če ne še hujših epitetonov, in na osnovi tega uravnavajo tudi družben odnos kolektivu do njega. Seveda so to res le posamični primeri in jih je zelo malo. Toda, nepravilen odnos sindikalne organizacije do kritičnih pripomb posameznikov lahko privede do tega, da se prej omenjeni pojavi pomnože. To pa bi bilo zelo kvarno tako za razmislijanje o pojavih kritike v delovnih kolektivih, ne gre prezreti tudi dejstva, da je bil dober del kritičnih pripomb za razvoj družbenih razmerij, kot za uveljavljanje naprednih težnih v gospodarstvu.

na račun posameznih organov in posameznikov v gospodarskih organizacijah povedan zelo previdno, anonimno. To da slutiti, da v marsikaterih kolektivih še ne vlada dovolj sproščeno vzdušje, da bi si ljudje na enakopravni nogi, iz obraza v obraz, odkritosrečno povedali svoja opazanja in ugotovitve in se potem o vsem tem tovariško in strpno pogovorili. Vzroke za vzdušje, ki duši izmenjavo kritičnih pripomb in sodb, je treba skrbno ugotovljati in jih tudi odpravljati. V veliki večini primerov gre namreč za to, da se kritizirani smatra užaljenega in poklicanega, da se v taki ali drugačni obliki maščuje svojemu kritiku. Ta zadeva je seveda občutljiva zlasti v odnosih med podrejenimi in nadrejenimi. V takih primerih namreč podrejeni, ki je iz poštenih namenov opozoril na slabosti v ravnanju nadrejenega, maščevanje nadrejenega krepko občuti na lastni koži. Temu pojavu morajo sindikalne organizacije napovedati ne deklarativno, ampak akcijsko, najodločnejši boj. Z vsa svojo silo, z družbenim ugledom in z vsa svojo dejavnostjo morajo zasledovati take pojave in najodločnejše preprečiti, da bi uspelo posameznim ljudem uveljaviti prej omenjena maščevanja. V primerih, kjer bi se posamezniki poskušali maščevati nad kritiki in v te namene celo izrabljali svoj položaj, bi morali sindikati, v interesu razvoja (Nadaljevanje na 3. strani)

Kolektiv steklarne Boris Kidrič v Rogški Slatini je priredil svojim bivšim sodelavcem, upokojenim steklarjem, za praznik republike prirščni sestanek, na katerem so jih pogostili in obdarili

ALI SMO NA OBČNEM ZBORU OBČINSKEGA SINDIKALNEGA SVETA V KAMNIKU SLIŠALI KAJ ZANIMIVEGA

Dragocene minute

Manj bi bilo težav, če bi sindikalne organizacije posvečale svojim članom več pozornosti kot sicer, zlasti v manjših podjetjih, je dejal nek delegat, na nedavnem občnem zboru občinskega sindikalnega sveta v Kamniku.

V tej občini je 36 sindikalnih organizacij, ki so med seboj zelo oddaljene. Sindikalni svet je v preteklem letu na svojih sejah pretesal številna preda vprašanja, člani predsedstva so razpravljali o predlogu zakona o delitvi dohodka gospodarskih organizacij, sindikalnim organizacijam so pomagali v pripravi za volitve v zbor proizvajalcev, pozabili pa tudi niso na izobraževanje odraslih delavcev. Na sejah so govorili tudi o sklepanju kolektivnih pogodb s privatnimi obrtniki itd.

Torišča dela je bilo torej obsežno. Zdi se, da občinski sindikalni svet v Kamniku v tem letu ni držal križem rok. Toda upravičeno se vprašamo, ali je zadnji občni zbor osvetlil vse številne probleme, ki so v tej

Tovariš Luka, častni član kolektiva velenjskih rudarjev

Na slavnostni seji delavskega sveta velenjskega rudnika, ki je bila pred nedavnim, so tovariš Franca Leskoška-Luko imenovali za častnega člana tega delovnega kolektiva. Ob tej priliki so tovariš Luki izročili spominsko darilico, ki simbolizira velenjskega rudarja ter razvoj modernega Velenja. Nedvomno ima za ta razvoj slavljenec veliko zaslug. V. S.

IZ RUS PRISKRČNA SLOVESNOST

Na nedavnem občnem zboru občinskega sindikalnega sveta v Rušah je bila tudi krajša prisrčna slovesnost. Delegati 21 podružnic, kolikor jih je v občini, so izrekli priznanje za doseganje desetletno vestno delo najstarejšemu odborniku in blagajniku občinskega sindikalnega sveta tovarišu Franju Anušku. Predsednik občinskega ljudskega odbora tov. Drago Magdič pa je izročil tovarišu Franju Stupanu, odborniku ObLO, republiškega ljudskega poslancu v zboru proizvajalcev ter večletnemu predsedniku občinskega sindikalnega sveta Red dela III. stopnje, s katerim ga je odklikovala za njegove zasluge Zvezna ljudska skupščina. G. G.

IZ LJUBLJANE Tople malice za delavce

Le v malokaterih podjetjih v bežigradski občini v Ljubljani dobe delavci v odmoru toplo malico. Menda bo odslej boljše, kajti v nekoliko razširjeni doseganju menzi podjetja Tesar, bodo že sredi januarja pripravljali okoli tisoč pet sto malic, ki jih bodo z avtomobili v posebnih posodah vsak dan razvozili v podjetja. Malica bo obilna in poceni, ker bodo vsa zainteresirana podjetja poskrbela za čimboljše poslovanje te menze, ki pa se sedaj imenuje Zavod za družbeno prehrano.

OBČINSKI SINDIKALNI SVET LJUBLJANA-ŠENTVID

želi srečno in uspehov polno novo leto 1958 vsem svojim podružnicam, političnim in družbenim organizacijam občine Šentvid.

Skupščina razpuščena volitve razpisane

Zvezna ljudska skupščina je izglasovala 223 pravnih aktov

»Razglašam, da je začel veljati odlok o razpustu Zvezne ljudske skupščine in da je Skupščina s 23. decembrom 1957 razpuščena...« Tako je zaključil delo Zvezne ljudske skupščine njen predsednik Petar Stambelič v soboto, dne 21. decembra ob koncu zadnje plenarne seje. Zvezna ljudska skupščina, izvoljena dne 22. in 24. novembra

1953. leta, je do svojega razpusta opravila kot najvišji organ oblasti obsežno in zelo pomembno delo. V tem obdobju smo dosegli velike uspehe v izgradnji sistema socialistične demokracije. Za izgradnjo tega sistema je bilo zlasti važno zakonodajno delo Zvezne ljudske skupščine. Težišče njenega dela je bilo na izglasovanju tistih zakonov, ki bodo delavsko in družbeno upravljanje razvijali in mu omogočili polni razmah. Tako je Zvezna ljudska skupščina v štirih letih razpravljala o 223 pravnih aktih in jih sprejela. Oba zbor sta skupno zasedala 49-krat. Zvezni svet je imel 68, zbor proizvajalcev pa 59 sej. Ljudski poslanci, člani skupščinskih odborov, pa so sestajali na 1170 sejah raznih odborov. Zvezna ljudska skupščina je na zadnjem plenarnem zasedanju sprejela med drugim pomembni akti družbeni plan za leto 1958.

Takoj ko je Zvezna ljudska skupščina sprejela sklep o svoji razpustitvi, je bila seja Zvezne skupščine sveta. Ta je sprejel sklep o razpisu volitev za Zvezni zbor in Zbor proizvajalcev Zvezne ljudske skupščine. Volitve ljudskih poslancev, ki jih volijo državljani neposredno za Zvezni svet Zvezne ljudske skupščine, bodo v vsej državi v nedeljo, dne 23. marca 1958. leta. Volitve ljudskih poslancev za Zbor proizvajalcev Zvezne ljudske skupščine obeh skuplin proizvajalcev bodo v vsej državi dne 26. marca 1958. leta. Priprave na volitve pa se začnejo s 1. januarjem 1958. leta.

Te misli sem zapisal prav z voljo tega, ker menim, da bi morale sindikalne organizacije v podjetjih svojim članom marsikaj povedati o tem, kakšna je vloga sindikalnih organizacij v sedanjem obdobju graditve socialističnega družbenega sistema in uspeh ne bi izostal. Tako pa...

OBČNI ZBOR SINDIKALNEGA SVETA V RUŠAH

Odborniki predlagajo

naj tudi v Mariboru čimprej ustanove šolo za delavsko upravljanje

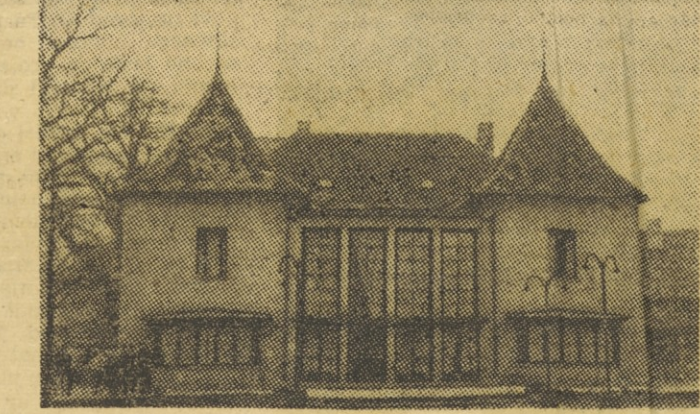
Sredi decembra je bil v Rušah redni letni občni zbor občinskega sindikalnega sveta, ki sta se ga kot gosta udeležila tudi France Plazar kot predstavnik Republiškega sveta ter predsednik Okrajnega sindikalnega sveta tov. Ivan Gorjup.

V ruški občini je zaposlenih 2606 delavcev in uslužbencev, od tega jih je 66 ni sindikalno organiziranih. Sindikalne podružnice se nimajo v Kmetijski zadrugi Sv. Duh in v selniški drevesnici. Sindikalni svet si je že med letom večkrat prizadeval, da bi pri Sv. Duhu ustanovili sindikalno podružnico, vendar je naletel na močan odpor vodstva tamonjše zadrge.

Podatki za prva tričetrtletja lanskega leta kažejo, da bodo v večini podjetij ruške občine izpolnili proizvodni plan. Najslabše je v tovarni TOBI, kjer so do takrat izpolnili le 52,9 odstotkov letnega plana. Vzrok je bržčas v nerealnem planiranju in v slabem predvidevanju, kje bodo dobili polizdelke.

Na občnem zboru so podrobneje razpravljali o delu občinskega ljudskega odbora, o osnutku zakona o delitvi dohodka, o osnutku zakona o delitvi dohodka, o ugotavljanju, da v podjetjih ni bilo dovolj sproščeno vzdušje, da bi si ljudje na enakopravni nogi, iz obraza v obraz, odkritosrečno povedali svoja opazanja in ugotovitve in se potem o vsem tem tovariško in strpno pogovorili. Vzroke za vzdušje, ki duši izmenjavo kritičnih pripomb in sodb, je treba skrbno ugotovljati in jih tudi odpravljati. V veliki večini primerov gre namreč za to, da se kritizirani smatra užaljenega in poklicanega, da se v taki ali drugačni obliki maščuje svojemu kritiku. Ta zadeva je seveda občutljiva zlasti v odnosih med podrejenimi in nadrejenimi. V takih primerih namreč podrejeni, ki je iz poštenih namenov opozoril na slabosti v ravnanju nadrejenega, maščevanje nadrejenega krepko občuti na lastni koži. Temu pojavu morajo sindikalne organizacije napovedati ne deklarativno, ampak akcijsko, najodločnejši boj. Z vsa svojo silo, z družbenim ugledom in z vsa svojo dejavnostjo morajo zasledovati take pojave in najodločnejše preprečiti, da bi uspelo posameznim ljudem uveljaviti prej omenjena maščevanja. V primerih, kjer bi se posamezniki poskušali maščevati nad kritiki in v te namene celo izrabljali svoj položaj, bi morali sindikati, v interesu razvoja

ku zakona o delitvi dohodka, odborniki pa so predlagali, naj bi tudi v Mariboru tako kot v Celju čimprej odprli šolo za delavsko upravljanje. G. G.

Takale je podoba zgradbe, v kateri je celjska šola za delavsko upravljanje

V NEKAJ vrsticah

● CENTRALNI SVET ZSJ je ob koncu leta priredil seminar o nekaterih aktualnih nalogah sindikatov v zvezi z izpolnjevanjem perspektivnega družbenega plana, pri čemer so posebej naglasili, da morajo postati sindikati instrumenti povezovanja kolektivov s komunami, to pa s takimi praktičnimi ukrepi, ki bodo zagotovili vpliv delavcev na politiko komunne. Med drugim so razpravljali tudi o zakonu o pokojninskem zavarovanju ter o zakonu o delovnih razmerjih.

● NA ZADNJI SEJI REPUBLIKEGA ODBORA SINDIKATA ŽIVILEC SLOVENIJE so razpravljali med drugim tudi o osnutku zakona o delitvi dohodka. Ugotavljajo, da v podjetjih osnutka še niso proučili. Centralni odbor je razpisal anketo o nagrajevanju za leto 1956-57. Iz ankete je razvidno, da so kvalificirani delavci sicer bolje plačani, vendar so razmerja še prenikla. Glede premij pa je ugotovljeno, da v premijskih pravilnikih še vedno ni ekonomskih meril za premije, marveč, da so še vedno največkrat le dodatek k plačam. Občni zbor Republiškega odbora bo v prvi polovici januarja.

● OBČNI ZBOR REPUBLIKEGA ODBORA SINDIKATA KOMUNALNIH IN OBRTHNIH DELAVCEV SLOVENIJE bo 12. januarja v Ljubljani. Pred občnim zborom bo še ena seja predsedstva, na kateri se bodo pogovorili o perspektivnem planu razvoja obrti in o pripravah na občni zbor.

● NOVA PODRUŽNICA. Sredi decembra so ustanovili v Soštanju novo sindikalno podružnico v podjetju Toper, kjer je zaposlenih okrog 80 žena. V kratkem bodo ustanovili v Velenju še tri podružnice, kar kaže, kako se Saleška dolina gospodarsko razvija. Občinski sindikalni svet v Soštanju bo štel potemtakem 33 podružnic. — V. S.

● POL MILIJARDE KILOVATNIH UR je poslala v omrežje že šostanjska termoelektrarna. Obratovati je začela 20. marca 1956, do 13. decembra 1957 pa je proizvedla že pol milijarde kilovatnih ur električne energije. To je toliko, kolikor jih je proizvedla velenjska elektrarna od 1929. leta. V šostanjski elektrarni pa so letni proizvodni plan izpolnili že 7. novembra. — V. S.

● ZA NOVOLETNO JELKO bo Svet za socialno varstvo pri Občinskem ljudskem odboru v Rušah obdaril tudi tiste vse socialne podpirance ter otroke padlih borcev in žrtev fašističnega terorja. S sredstvi, ki so jih sami zbrali, nekaj pa so pripeljala tudi podjetja, bodo obdarili okrog 250 ljudi. Razen tega pa je pripravljani odbor zbral v občini sredstva za obdaritev otrok. Delovni kolektivi pa bodo obiskali pripadnike JLA na obmejnih karavlah in se tudi njih spomnili s primernimi darili. — G. G.

● SVOJ PRAPOR ima Zveza borcev v Velenju. Razvili so ga 29. novembra. Ta organizacija šteje 278 članov. — V. S.

● ELEKTRICNA LUC JE ZASVETILA pri Arehu na Pohorju, zdaj pa tudi pri Martinci nad Rušami. Vse kaže, da bo Pohorje kmalu vse elektrificirano. — G. G.

● 81.000 ČLANOV ŠTEJE SINDIKAT KOVINARJEV SLOVENIJE, ki so vključeni v 143 podružnicah. Na zadnji seji predsedstva tega Republiškega odbora so sklenili, da bo občni zbor Republiškega odbora 19. januarja v Ljubljani. — G. G.

● TOVARIŠ JAKOB KVAS, predsednik Republiškega odbora sindikata kovinarjev Slovenije, je zbolel. Bolezen je živčnega izvora in se tovariš Kvas zdravi v zdravilišču Gozd Martuljek. Zdjaj poteka deset let, odkar je na čelu tega sindikata. Zelimu mu, da bi čimprej okreval in se vrnil spet čil in zdrav med nas. — G. G.

● K-4 NE STOJI PRI DINIKU V ZAGORJU, kot smo pomotoma napisali v 51. številki našega lista, marveč v Trbovljah. Zraven se je vpletel še tiskarski škrat, ki je odstotek kvalificiranih delavcev pri zagorskem rudniku povečal od 46,5 na 56,5 odstotkov.

● DRAMSKI ODESEK SVOBODE CENTER v Trbovljah je postavil na oder komedijo »Družina Blo« v režiji Milka Raka. Komedija je lepo uspela in je bil trboveljsko občinstvo toplo sprejelo. — P.

● ČEZ 3000 DELAVCEV je že bilo v delavskih svetih in upravnih odborih trboveljskih podjetij. V okraju je 60 podjetij, ki imajo delavske svete in upravne odbore. V teh organih je 1300 članov, od katerih je več kot tisoč delavcev. — P.

● 44.000 TON PREMOGA VEČ so nakopali lani v zasavskih rudnikih. Od tega v rudniku Trbovlje-Hrastnik 19.000 ton, v Krmelju 12.760, v Zagorju 10.000 ton itd. Na izboljšanje proizvodnje je vplival predvsem nov način odkopa v nekaterih rudnikih in premiranje rudarjev. — P.

● NOV STROJ za izdelavo tako imenovanih Hollerjevih kartic so kupili v papirnici v Radečah. Te kartice smo morali doslej uvažati. Razen tega so kupili še nov stroj za klejenje papirja. — P.

● TRI SERVISNE DELAVNICE je ustanovilo podjetje »Elektro-Gorica«. Servisne delavnice so v Novi Gorici, Ajdovščini in Kanalu. V njih popravljajo razne električne stroje in stroječe za gospodinjstvo. V prihodnjih mesecih namerava podjetje ustanoviti še tri podobne delavnice. V vsaki bo zaposlenih 4 do 12 kvalificiranih delavcev. Pobudo podjetja »Elektro-Gorica« so potrošniki toplo pozdravili, saj so morali take reči nositi popravljati v Ljubljano ali pa prepustiti popravilo šušmarjem ter jih drago plačevati. — J.

● 335 METRSKIH STOTOV krompirja na hektar je pridelala kmetijska zadruga v Ponikvah na Tolminskem. V tekmovalstvu za večji hektarski donos je bila druga zadruga v Mostu na Soči s 312 stoti, tretja pa KZ Volče z nekaj manj kot 300 stoti. — J.

● NOVI PREDSEDNIK MLADINSKE ORGANIZACIJE V ZELEDARNI STORE je tov. Borko Vrečko, sekretar Franc Petrič, blagajnik pa Jožica Lončar. — J. M.

POLOŽAJ IN NALOGE DIREKTORJA V DELAVSKEM UPRAVLJANJU

V zadnji številki našega lista smo objavili prvi del govora tovariša Staneta Kavčiča, podpredsednika Izvršnega sveta LRS, ki ga je imel v Klubu gospodarstvenikov Gorenjske o položaju in nalogah direktorja v delavskem upravljanju. Danes objavljamo še drugi del tega govora.

Odnosi med direktorjem in organi delavskega upravljanja v praksi še vedno niso jasno odrejeni; ni še prave razmejitve pravic, dolžnosti in odgovornosti. Zato se v podjetjih še vedno dogaja, da so za uspešno delo ali ukrep zaslužni vsi, kadar pa je kaj narobe, se izgovarjajo drug na drugega in nihče ne boče biti kriv. To je dokaz, da se v podjetjih še vedno preveč na domače dela in gospodari. S pravili je treba jasno odrediti vsakemu njegove pravice in dolžnosti. Predvsem pa bi morala biti delovna praksa taka, da se točno ve, kdo odgovarja za določeno delo, sklep ali predlož. Če se potem pokaže uspehi, mu je treba dati priznanje, v nasprotnem primeru pa ga poklicati na odgovornost in ga kritizirati ne glede ali je to direktor, strokovnjak, delavec ali pa organ delavskega upravljanja. Kjer ti odnosi niso urejeni, trpi operativna in nastajajo tudi politične težave, razni osebni spori, intrigue in nesporazumi. Mnogokrat potem poskušajo te osebne odnose reševati popolnoma ločeno od problematike podjetja. Taki poskusi ne uspevajo, zato, ker so ti osebni spori posledica neurejenih metod in slabe delovne prakse. Če bi urečili to, če bi imel in vedel vsakdo za svojo dolžnost, pravico in odgovornost, potem ne bi mogli nihče z raznimi svetkami zakrivati svojega slabega dela niti ribariti v kalnem.

Nekateri direktorji tudi napačno mislijo, da je njihova najvažnejša naloga, urejati osebne spore in nesporazume. Praktični primeri dokazujejo, da je zelo napačno in zelo škodljivo, če direktor misli, da se mora vtakniti v vsako najmanjšo stvar, da mora vsako tovarniško čenčo razčistiti in biti nekak dušebrižnik, ki za vse skrbi. Po podjetjih marsikaj govore in čenčajo — pametne in neumne stvari. Pameten direktor pa je od vseh teh stvari malo odmaknjen, nanje gleda malce zviška in ne dovolj, da ga potegnejo v osebne drobnjarije in prepire. Tisti direktor, ki tako dela, lahko vozi in lahko načelno rešuje. Napak dela direktor, ki se v vse vmešava in ki mu mogoče včasih še žena pride na pomoč. Potem pa je zmeda tud, pride do preprirov, drug drugemu začenjajo gledati v lonce in v denarico. Od tu do raznih komisijskaj pa potem ni več daleč; potem pa zaslišujejo tega, zaslišujejo onega, gospodarsko-politični položaj podjetja pa postaja čedalje slabši.

Rekel bi nekaj tudi glede osebnih direktorjevih odnosov do delavcev in do vseh, ki so zaposleni v podjetju. Ta odnos ne sme biti brutalen in poniževalen, marveč človeški in kulturn. Ni prav, če se delavci

slovanje in odgovornost zanj. Ne sme se spreminjati v občin-skega funkcionarja, ki dela v občini, na raznih področjih in v številnih organih, plačo pa dobi v podjetju. Tak razvoj stvari prav gotovo ni dober. Ponokod pa je tako in to je nepravilno in sicer iz dveh razlogov. Prvič zato, ker se s tem zanemara problematika podjetja. Če je nekdo postal prvi aktivist v okviru občine, potem ne more istočasno uspešno voditi podjetja. Teh dveh nalog običajno ni mogoče združiti. Kjer se to dogaja, se potem zanemara delo v komunah ali pa v podjetju. Druša slabost, ki je zaradi takega razvoja stvari že pojavljiva in ki je še večja, pa je ta, da potem začne tak direktor izkoriščati svoj položaj in vpliv, ki ga ima v komunah, za protekcijo svojega podjetja, zato da štiti svoje podjetje, da štiti njegov monopolni položaj in da se bori za privilegije svojega kolektiva. V tem se skriva še večja nevarnost. To je zlasti nevarno pri trgovini, obrti in pri tisti drobni dejavnosti, ki je vključena v blagovno izmenjavo v okviru komun. Imamo mnogo primerov, ko so taki vplivni tovariši iz trgovskih krogov, ko je bil postavljen predlog, da bi čez cesto osnovali novo konkurenčno podjetje, naenkrat začel izkoriščati svoje zveze in vplive zato, da bi tako konkurenco onemogočil.

In končno taka praksa ni v redu še z nekega drugega gledišča. Če danes je v delavskih svetih izredno veliko ljudi, ki so s svojo ekonomsko in politično ravnanjem najmanj dosegli horizont komun, če ga že niso presežili. O tem najlepše govori kongres delavskih svetov, na katerem so diskutanti — člani delavskih svetov — zelo jasno pokazali, kaj vse razumejo. Zato nimamo smisla biti v teh stvarih ozek. Skrajni čas je, da preneha praksa, ko nekaterim natovirimo zelo mnogo funkcij, zraven njih pa stojijo mnogo novih ljudi, ki nikakor ne morejo priti do veljave. To je bilo morda v prvih letih delavskega upravljanja in našega komunalnega sistema še razumljivo, ker zavestni ne gre idealizirati. Toda ljudje rastejo iz dneva v dan in iz dneva v dan spoznavajo, kakšno politiko je možno in potrebno voditi. To se pravi: v komunah moramo pritegovati nove ljudi, ne samo zato, da bomo povečali demokratični videz, ampak iz dejanske rasti ljudi v naših kolektivih, ki jim je treba dati možnost širšega razvoja. Nič hudega ni, če pride do različnih mnenj med podjetjem in komunjo ali med gospodarskim in kakim drugim svetom v komunah. Če pa so bolj ali manj povsod isti ljudje, pa do takih nasprotij ne more priti, vse se zdi v redu. Vendar je vprašanje, če je to za razvoj najboljše. Seveda ne mislim s tem, da je treba iti zdaj v drugo skrajnost in reči, da mora biti direktor samo v podjetju, marveč samo opozarjam na nekatera pretiravanja in nepravilnosti.

Direktor mora biti tudi nosilec naprednih idej; biti mora v svojem bistvu borec za zmago naprednega in novega. Zelo nepravilno in naravnost smešno bi bilo kakor koli podcenjevati naprednost organov delavskega samoupravljanja, ki jo kažejo na vseh področjih. Toda jasno je, da morajo biti direktorji na čelu tega razvoja, ne pa capljati za njim. Marsikaj morajo kake stvari odločneje in jasneje postavljati v interesu napredka, kot pa jih lahko postavi kdor koli drugi v podjetju. V interesu napredka je treba včasih se je treba tudi v delavskem svetu zelo jasno in odkrito postaviti in reči: Sem globoko prepričan, da je to in to koristno in pravilno za razvoj našega podjetja, kolektiva in komun. Imam samo en

borbenosti je premalo, te druge preveč. Skratka, z birokratskega stališča, odnosno za birokratske pozicije se še vedno kaže velika borbenost. Ta borbenost je nepravilna, škodljiva in se mora prej ali slej končati z bankrotom. Toda borbenost za demokratični napredek, za rentabilno gospodarjenje, za dobro organizacijo podjetja, boja proti postopanju in razsipanju, tega boja — odprtega, jasnega in načelnega, je z direktorskih položajev premalo! Če pa hočemo, da se bo tudi z direktorskih položajev več kot sedaj, pa je nujno čimprej zrušiti še tiste primere, kjer se za temi funkcijami skriva birokratska samovolja ali popolna nesposobnost. Po naših podjetjih je še enega in drugega sorazmerno precej in mnogo preveč. Predvsem v majhnih, manj

Direktor je dirigent proizvodnje. Če se kje zatakne — posvet z obratovodji, s strokovnjaki in delavci

glas, če bo večina drugje, se bom podredil, ampak jasno in odkrito povem, da mislim tako in tako. Prepustimo praksi, da bo pokazala, kdo je imel prav. Takih načelnih nastopov pri funkcionarjih je še vedno premalo.

Treba se bo še zelo boriti za izboljšanje proizvodnega postopka, za nova delovne metode, za novo organizacijo dela, za večje varčevanje, za boljše kakovost, za solidnejše in komercialnejše poslovanje. Ta boj je precej pisan in zamotan. Direktorji morajo biti na čelu teh naprednih prizadevanj. Ni še odstranjena uravnilovka, slaba delovna disciplina in nered v poslovanju. Zaostavljati ta vprašanja — to je mnogokrat nepopolno. Toda direktor ne bi smel stati v ozadiju in prepustiti političnim organizacijam, da se samo s političnim prepričevanjem bore s temi nepopolnami težavami. Na žalost ni mnogo takih direktorjev, ki bi v tem pogledu in v interesu napredka zaostavljali in odločno postavljali. Telo odločnosti in borbenosti, ki je zelo potrebna in koristna, je zelo malo. Dosti in preveč pa je še vedno odločnosti in borbenosti za to, da lahko nekdo samovoljno gospodari in za to, da očuva položaj oblastnika, ker hoče biti začetek in konec oblasti v podjetju. Tiste prve odločnosti in

razvitih podjetjih so še marsikje ljudje, ki so dejansko »gazde«. Tam se še dogaja, da tak direktor ljubosumno čuva svojo oblast, strahuje okolico in sam odloča o vsem. Razvoj družbenega upravljanja tu ne dopušča omahovanja, ampak zahteva odločnosti! Dalje so še komunje premalo odločne tudi v tistih primerih, ko gre za sicer zelo dobrega človeka, vendar sta mu danes ta funkcija in to delo že zrasla čez glavo; razvoj ga je — kot pravimo — prerasel dvakrat, trikrat! Toda zaradi sentimentalnosti ali zaradi kakih drugih ozirov je danes še vedno na tistem mestu. Zdi se mi, da je to velika škoda predvsem za kolektiv. Razvoj delavskega in družbenega upravljanja absolutno narekuje, da so na teh položajih ljudje, ki bodo s svojo sposobnostjo vsaj v osnovi dorasli nalogam, ki jih ta položaj daje.

Na koncu bi opozoril še na eno stvar. Zdi se mi, da bi morali v kolektiv, kot pa so bili do nje v kolektiv kot pa so bili do nje. Mnogokrat pride v podjetje in vprašaj, kje je direktor. Ga ni! Ali je na konferenci v Beogradu, ali na konferenci v Ljubljani, na sestanku v komunah ali na okraju, ali na potovanju v tujino. Za to na potovanju prakso je več razlogov. So razlogi v podjetju in izven njega. Direktorji morajo biti glavni del svojega delovnega časa v podjetju, morajo se zares ukvarjati s podjetjem, da se bo njihova prisotnost v kolektivu neprestano čutila. Če pa hočemo to doseči, potem si morajo direktorji ustvariti krog sposobnih sodelavcev, ki bodo

OBCNI ZBORI SINDIKALNIH ORGANIZACIJ

instrument javne kritike

(Nadaljevanje z 2. strani)

socialističnih odnosov, v interesu rasti tvornega reagiranja posameznikov pri odločanju in upravljanju, stvar zaostriži do zadnjih konsekvenc, če se ne bi dalo drugače rešiti: to je, zaščititi morajo upravičene kritika in doseči, da se uveljavijo upravičene pripombe.

Ena izmed ugotovitev, napravljenih ob letošnjih občnih zbiorih sindikalnih podružnic, je bila tudi v tem, da so sindikalne organizacije še vse preveč usmerjene samo na problematiko znotraj kolektiva, da se ne spuščajo v svojih obravnavah in presojah tudi na problematiko komun. Ta ugotovitev v celoti drži. Vendar pa je bilo na letošnjih občnih zbiorih jasno opaziti, da je bil dober del kritik usmerjen tudi na probleme, ki po svojem pomenu sodijo v komunalno skupnost: problematika blagovnega prometa, stanovanjska problematika, zdravstvena služba in podobno.

Če poskušamo presoditi značaj teh kritik, opazimo predvsem dvojice: da so bile kritike odraz neposrednega reagiranja na probleme, ki jih delavci sami čutijo, in drugič, da v pretežni večini kritik sploh ni bilo razloženih predlogov, kako se spoprijeti s posameznimi problemi. To namreč opozarja na dejstvo, da se s problemi, ki jih delavci čutijo, vodstva sindikalnih organizacij ne ukvarjajo dovolj. Vseled tega se na naslov problemov, ki nastajajo v komunah, z enakim žargonom in z enako družbeno vrednostjo kopijo najbolj neodgovorne in nezrele kritične pripombe in najbolj tehtne in utemeljene pripombe. To jemlje omenjenim kritikam njihov družbeni pomen.

Prej omenjene kritike pa opozarjajo tudi na to, da so delavci s stvarnim stanjem komunalne problematike mnogo premalo spoznani in da vsled tega tudi ne vidijo dovolj jasno metod in načinov, kako se posamezne probleme more urejevati. To se da jasno občutiti, če primerjamo kritične pripombe, ki jih je bilo moči slišati na občnih zbiorih na račun problemov, ki nastajajo v gospodarski organizaciji, s kritičnimi pripombami, ki so bile povedane na račun komunalnih problemov. Pri prvih je bilo jasno čutiti, da kritiki do podrobnosti poznajo stvarno stanje in so vsled tega nastopali s povsem konkretnimi in konstruktivnimi predlogi za ureditev posameznih problemov. V drugem primeru pa je jasno opazno, da delavci mnogo premalo poznajo stvarno stanje v komunah in vsled tega tudi ne znajo presoditi, kako in na kakšen način posamezne probleme urediti. Vseled tega v marsikaterih primerih dobivajo pripombe na račun prilik v komunah dokaj kritikastrski prizvok, čeprav v svoji osnovi najčeste izhajajo iz povsem utemeljenih in upravičenih opazanj.

To nas vse skupaj resno opozarja na dve stvari: prvič, potrebno je, da se sindikalne organizacije intenzivneje zavzamejo za vključitev delavcev z delovnih mest v celoten mehanizem upravljanja v komunah, in drugič, da problematiko komun in komunalnega življenja skrbno in tehtno proučujejo z delavci in da jim pomagajo izdelati konstruktivne predloge za urejevanje posameznih problemov. Samo na ta način je pričakovati, da bodo kritične pripombe delavcev na račun prilik in razmer v komunah vse bolj stvarne in konstruktivne in da bodo delci pripravljeni sodelovati pri njih uresničevanju.

Seveda pa veljajo vse ugotovitve glede odnosa vodstva sindikalne organizacije do kritičnih pripomb, ki jih povedo delavci, v enaki meri za primere, ko delavci kritizirajo pojave v podjetju ali pa v komunah.

O teh stvareh je zlasti vredno temeljito razmišljati v tem času, ko imajo občinski sindikalni sveti svoje občne zbere. Pričakovati je namreč, da bodo pravi občni zbiri občinskih sindikalnih svetov postavili na pravo mesto vse kritične pripombe, ki so bile povedane na občnih zbiorih sindikalnih podružnic o komunah, pa bodisi, da so bile zaradi nepoznavanja stvari, ali premalega poznavanja stvari povedane samo do polovice, bodisi, da so ostale gola deklaracija, kateri ne sledi nobena akcija organizacije. Prav od občnih zborov občinskih sindikalnih svetov je pričakovati, da bodo v pogledu kritičnih pripomb napravili odločni korak naprej. Ta korak pa je v tem, da se sindikalne organizacije ne zadovolje samo s tem, da kritične pripombe izrečejo, oziroma da dajo tribuno za to, da se izrečejo, ampak morajo biti organizirana sila, ki uporabi ves svoj mehanizem in vse mehanizme delavskega in družbenega upravljanja za to, da se napredne, zrele in pretehtane kritične pripombe tudi v družbenem, gospodarskem, socialnem itd. življenju in ravnanju uveljavijo. Samo uveljavljanje utemeljenih kritik je največje poročilo za to, da se bo zrela in odgovorna družbena kritika, brez katere si pravih socialističnih odnosov ni mogoče predstavljati, še bolj razvila in še bolj razmahnila.

Roman Albreht

potovali okrog in se udeleževali raznih sestankov. Ne rečem, da je treba biti vedno v podjetju, toda stvari, gredo danes tako, da se je tu in tam ta funkcija spremenila že v nekega potujočega poslovnega agenta, ki je danes tu, jutri tam, sem in tja pa pride še v podjetje. Jasno, da to ni dobro. Tako direktor ne more poznati problemov in imeti zveze s kolektivom. Taka škodljiva praksa zbija upravičeno negodovanje in kritiko v kolektivu. Sposoben in pameten direktor se bo zato sam boril proti taki praksi. Sistematično in premišljeno bo razvijal in dvigal nove ljudi, tako, da bodo na osnovi splošnih napotkov sposobni samo-

stojno opravljati naloge na posameznih položajih. S tem pa bo tudi direktorju dalo olajšano in bo lahko posvetil največ svojega časa kolektivu in problemom, ki so za kolektiv ali gospodarsko organizacijo najvažnejši in najbolj pereči.

Navedel sem nekaj praktičnih izkušenj, misli, dobrih in slabih pojavov, ki se kažejo v zvezi s položajem direktorja in nalogami direktorja. Kar je povedano, ni povedano z namenom, dati popolno oceno in vse naloge te funkcije. Povedano je z namenom dati prispevek k izboljšovanju ekonomske, politične fiziognomije te funkcije in k boljšemu delovanju njaki tudi poučevali.

D. D.

OB POSVETOVANJU VARNOSTNIH TEHNIKOV IN INŽENIRJEV LRS

Delaj varno!

V nekem slovenskem rudniku se je primeril ta dogodek: V jasku se je pokvaril neki električni stroj. Njegov izpad pomeni zmanjšanje proizvodnje, neizpolneno normo... Potrebno ga je takoj popraviti. Delovodja je naročil: izklopite elektriko. Izklopili so jo, toda zato so prenehali delovati tudi ventilatorji. Posledica — nesreča... Varnostnega tehnika ni bilo.

Drug primer: Nekje se je pokvaril transformator. To je izredno težka naprava. Potrebno ga je bilo popraviti, to je odpeljati v »remont«. Toda nihče — ker varnostnega tehnika ni bilo — ni proučil, na kakšen način bodo lahko pripeljali pokvarjeni transformator, oziroma naložili na avtomobil, ker je okolica transformatorja na močvirnatem, mehkem terenu. Enostavno so postavili trinog, toda ena noga se je pogreznila in transformator se je prevrgel. K sreči žrtve ni bilo, toda transformator je bil potem še bolj pokvarjen kot prej.

Ta primera, ki ju je navedel ing. Gostiša na nedavnem posvetovanju varnostnih tehnikov, ne pričata o tem, da bi imelo

tehnično vodstvo v katerem koli podjetju kaj proti »varnostnim ukrepom«. Seveda ne upoštevajo vedno nasvetov varnostnega tehnika, posebno ko gre za vprašanja, ali lahko sam zaustavi obrat. To je odvisno od stroke ali od kakšnih drugih posebnih pogojev. Vsekakor bi moral na primer v gradbeništvu varnostni tehnik sam zaustaviti tudi delo, če vidi, da je delo nevarno, oziroma, da lahko pride do neizidov. Sicer pa je varnostni tehnik v prvi vrsti svetovalec tehničnim vodjem v podjetju.

O vsem tem so se pomenkovali na svojem posvetovanju v Ljubljani varnostni tehniki in inženirji. Se posebej so opozorili na to, da bi kazalo v bodoče posvečati več pozornosti vzgoji referentov HTZ, varnostni pri delu sploh in pri vseh izpitih bodisi za polkvalificirane ali kvalificirane delavce in mojstre pa tudi v vseh strokovnih šolah zahtevati potrebno znanje iz predmeta delovne varnosti, ki bi ga naj strokovnjaki tudi poučevali.

GOSPODINJE I PRIJETNO PRESENECENJE

ISOL

CISTLO ZA KOVINE IN STEKLO

DELAVSKA ENOTNOST

Glasilo sindikatov Slovenije, izdaja Republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo. — Odgovorni urednik France Bošnjanič. — Tisk Casopisno — založniškega podjetja »Slovenski poročevalci« v Ljubljani. — Nastav uredništva in uprave: Ljubljana, Čufarjeva ulica 3, poštni predal 284. — Telefon uredništva 22-538, uprave 30-946, skupni za uredništvo in upravo 32-031. — Račun pri Mestni hranilnici v Ljubljani 601-606-1-221. — List izhaja vsak petek. — Rokopisov ne vračamo. — Posamezna številka stane 20 din. — Naročnina v predplačilu je mesečna 80 din, četrtletna 240 din, polletna 460 in celoletna 900 din. Če se plačuje za nazaj, teh popustov ni in se plača vsaka izšla številka po 20 dinarjev.

RAZGOVOR O OBCINSKIH VOLITVAH, ZBORIH VOLIVCEV IN O MAJHNH TER VELIKIH SKRBEH

Večkrat in bolj odkrito

Sestali smo se v Turnišču pri Ptuj: predsednik terenskega odbora Socialistične zveze; državljani, član Socialistične zveze; in jaz, novinar.

Bilo je nekaj dni po občinskih volitvah in razpravljali smo — o volitvah.

Pomenek se je začel nekako takole:

Predsednik: Ne da bi se hvaležili, ampak z volitvami smo se kar dobro...

Državljan: ...odrezali.

Predsednik: Ne gre samo za organizacijo volitev, za izvolitev odbornika, gre tudi za nekaj drugega.

Državljan: Za kaj?

Predsednik: Za zavest, da moramo sami odločiti, da je od nas odvisno... In te zavesti je sedaj, bi dejal, več kot prej.

Volitve so nas nekoliko razgibale, opozorile so na nekaj bistvenih zadev, ki smo jih, bi dejal, premalo resno jemali.

Jaz: Povedati hočem, da ste pred volitvami, na zboru volivcev, na sestankih Socialistične zveze, pogledali nazaj in naprej ter ugotovili, da se boste morali v bodoče za marsikatero stvar v občini bolj zanimati.

Predsednik: Vzemimo, na primer...

Državljan: Najprej mu povej, kaj smo, kaj delamo, kako živimo. Glej, jaz delam v Ptuj. On v Kidričevem. Tako približno kot midva je nekako vse Turnišče. Nekaj nas odhaja v Ptuj, drugi v Kidričevem. Doma jih ostane izredno malo: starci, upokojenci, redki obrtniki, gospodinjice. In državno posestvo? Turnišče je razpeto med Ptujem in Kidričevem. Tri črti dneva preživimo tam. Včasih še več. Domov prihajamo jest in neredkokdaj samo spat. V Ptuj in Kidričevem smo v športnih društvih, v ljudski tehniki. V Ptuj hodimo v kino, gledališče. Doma imamo dramsko skupino in...

Predsednik: Vse to je res, toda na nekaj pozabljaš. Ti si sam... (Pozabil sem povedati, da je predsednik poročen, medtem ko je naš prijatelj, državljani, zagrižen samec, jaz pa, saj veste, sem kandidat za ženi-tev)... nimaš žene ne otrok. Ko se človek poroči, pridejo skrbi. Otrok hodi v šolo, in razumljivo, človek se mora zanimali za šolo. Otrok zboli, potrebuje zdravnik, zdravstveno posvetovalnico, zdravstveni dom, bolnišnico. Družina se ti veča, stanovanje je premajhno. Prosiš za novo in ga ne dobiš. Stanovanj ni. Žena gre v Ptuj, na trg. Jabolka so draga ko ža-

V CELJU:

Izobraževanje!

»Nedvomno so si že same sindikalne podružnice močno prizadevale za izobražbo članov delavskih organov upravljanja, je dejal tov. Matija Maršček, predsednik celjskega občinskega sindikalnega sveta, ko ga je naš sodelavec obiskal. »Zlasti v večjih kolektivih kot n. pr. Cinkarna, železarna Store, Tovarna emajlirane posode, Beton, Metka itd. so prirejali seminarje za člane delavskega sveta. Na našo pobudo, Socialistične zveze in Sveta Svoboda pa smo začeli v Celju temeljito razmišljati, kako bi omogočili delavcem, da bi prišli tudi do širše splošne izobrazbe. Zato je bila pri Ljudski univerzi ustanovljena šola za odrasle, v katero se je vpisalo v lanskem šolskem letu 70 študentov, od katerih pa jih je le 40 vzdržalo do konca, medtem ko je za večerno delavsko gimnazijo precej večje zanimanje. V šoli za odrasle pač ne izdajajo spričeval, zato tudi ni toliko zanimanja zanje kot bi ga sicer zaslužila.

Prav to, da so delavci in uslužbenci pripravljeni študirati, nas je pripeljalo do misli, da bi redno šolstvo nudilo širše

fran. Da o mestu sploh ne govorim. Eh, skrb je veliko...

Jaz: Spoznali ste torej, da bi morali o vseh teh skrbih večkrat in bolj odkrito razpravljati na sestankih, na zborih volivcev, skupaj z odborniki.

Predsednik: Da, večkrat in bolj odkrito. Skupaj z odborniki. Ne gre za kritiko. Treba je opozorjati in iskati rešitve. Odbornik je eden in on ni oblast. Ne dela nekaj petnajstega. Njegovo delo je odsev naših splošnih koristi, potreb in želja. In možnosti. Za svoje delo odgovarja volivcem. Oblast je torej v rokah slehernega državljanja, volivca. Vidiš, za to spoznanje gre. In tega spoznanja je sedaj, po volitvah, nekoliko več.

Državljan: Glej, pa ima le prav.

Sestali smo se ob sedmih. Deževalo je. Razšli smo se ob pol devetih. Še je deževalo.

Občina - druga mati

Lilo je kot iz škrata, ko sem oni dan kolovratil po Logatcu.

»Uh, kakšno vreme, in to decembra, ko bi moralo snežiti... Kaj, ko bi se nazaj grede ustavili na Vrhniki? Tam imamo v reji neko dekletce. Mat je odšla v Trst, spoznala nekoga ameriškega vojaka in odšla s njim v Ameriko. Hči je ostala sama. Poskrbeli smo zanje. Danes je zelo pridna učenka. Zesi dopisuje z materjo. Mati jo vabi k sebi, ker »si pridna in lepo vzgojena...« Tako se je začel razgovor v pisarni socialnega skrbstva v Logatcu.

V Lazah pri Planini živi vdova, ki je pri prometu nesreči izgubila obe nogi, s tremi otroki. Mat sama, ki jo je življenje tako hudo prizadelo, ne zmore vsega.

Pred nekaj dnevi je učiteljica sporočila, da starejši fant pretepa svojega šestletnega brata in osemletno sestro. Zato je deklica začela zanemarjati šolo. Vsi se najraje potepajo po vasi... Starejši fant je star petnajst let. Bil je v domu za mladoletne, ko je prišel domov, mu je občina preskrbela delo. Za oskrbo v domu je občina plačala 161 tisoč dinarjev. Toda doma ga mati ne more držati na uzdi. Tudi deklica je bilo nekaj let v domu. Ko so ga razvrgli, je prišla domov. Škoda za deklico, ko je prišla v tako okolje. Socialno skrbstvo že išče človeka, ki bi vzel mlajša dva v rejo...

In tako je tekla razgovor o žgocnih zadevah, ki jih je življenje tako polno. V pisarno je stopila mlada mati. Lepo je ob-

lečna, morda prekričče namršnana.

»Policali ste me, je malce zaskrbljeno pogledala referentko, kot bi ji bilo nerodno, da ni sama v pisarni.

Se ena zgodba.

Deja v Ljubljani. Zgodaj vstaja, pozno popoldne prihaja domov. Deset let starega sina ima. Ko matere ni doma, je pri stari materi, toda tudi ta je zaposlena v tovarni. Nje se otrok ne boji. Ko pride mati domov, pere, šiva, lika, pomaga materi, ki pa skrbi še za sestričnega devet mesece starega dojenčka. Pred osmimi meseci je pobegnila, otroka pa pustila...

»Saj bi rada pomagala fantu pri učenju. Pa sem hodila v ilirijanske šole... Če prinese slabo spričevalo, ga nabijem.« Skomignila je z rameni kot bi hotela reči, kaj naj se stori. »Rada bi plačala oskrbino za otroka, če bi ga mogla kam dati. Saj bom bolj pazila nanj, je še dejala bolj v opravičilo.

Fant, da, čeden fant. In kako bister! Toda poreden je, naga, če le more, in ne loči dobro, kaj je njegovo in kaj tuje. Iz nekega stanovanja je ukradel uro... Vastani branjajo svojim otrokom, da bi se družili z njim.

Poklicali so mater in ji povedali ter jo opozorili: »Saj gre za vašega otroka...«

»Da, za mojega otroka, je kot odmev odgovorila mlada mati.

Z lic se ji je utrnula solza.

Ce ne bo šlo, bodo na občini poskrbeli za skrbnika. Lahko pa ga ni najti.

Življenjska raven ni odvisna zgolj od tega, kar bomo ustvarili v tovarnah, marveč predvsem od skupnih prizadevanj delovnih kolektivov in občine. Zato se bomo morali delavci še bolj kot doslej zanimati za delo občinskega ljudskega odbora ter združevati tudi sredstva iz podjetij, s katerimi si bomo uredili stanovanja, komunalne naprave, šole, razvili trgovsko mrežo in vse tisto, kar en sam kolektiv ne more napraviti.

Ivan Sket, član nadzornega odbora sindikalne podružnice LIP Savinja v Celju, pa nam je pojasnil stališče sindikalnega odbornika do tega vprašanja.

»Kljub temu da je že sedem let, odkar so delavski sveti prevzeli upravljanje podjetij v svoje roke, je po mojem mnenju še vedno treba pojasnjevati članom, kakšne so pravice in dolžnosti delavskega sveta ter kakšne so njegove naloge. To še vedno šepa in člani delavskega sveta dostikrat glasujejo po zapujanju in ne iz prepričanja, ker ne vedo, iz katerega sklada se sme dati denar za kakšno reč (td. Potlej se pa dogaja, da odobri nekaj, kar gre iz plačnega sklada, potem pa se čudijo, zakaj ni dobilka. Predlagatelj pa kaj rad zamoli take zadeve, da se kdo v delavskem svetu ne bi spomnil in še druge prepričal, da dajejo pravzaprav iz svojega žepa. N

Občinski sindikalni svet naj bi bolj pogosto analiziral posamezna vprašanja gospodarskega, skliceval potem posvetovanja vseh delavskih svetov ter jih seznanil z rezultati analize. To bi bila zelo konkretna pomoč delavskim svetom in upravnim odborom podjetij. Mi sami pa smo se že domenili z delavskim svetom tovarne v Podpeči pri Ljubljani; ter si izmenjujemo izkušnje, prisostvujemo izmenično sejam delavskega sveta itd.

Rad bi povedal še nekaj besed o strokovnem izobraževanju. Ne bi bilo napak, če bi večje tovarne organizirale strokovne tečaje, vendar ne samo za svoje delavce, marveč bi sprejemale na te tečaje tudi člane drugih kolektivov iste proizvodne panoge, ki bi se hoteli izpopolniti. Velike tovarne razpolagajo res s specialisti za posamezne proizvodne procese in naj to svoje znanje posredujejo tudi drugim. To ne bi bilo nič novega, saj po svetu velika podjetja to že zdavnaj delajo.

NA JESENICAH:

Malo za standard

»Res, je pritrtil tovariš Ivan Saksida, sekretar občinskega komiteja Zveze komunistov na Jesenicah, za standard je bilo doslej na Jesenicah dokaj malo storjenega. Prvič je bila občina glede denarja vedno v precejšnji stiski, drugič so bila pa tudi politična in družbena vodstva premalo iznajdljiva.

Zgrajenih je nekaj športnih objektov in nekaj stanovanj. Po vojni je bilo zgrajenih 61 hiš s 423 stanovanji, kar je seveda za Jesenice zelo malo. Družine nekaterih jesenjskih delavcev stanujejo še vedno v barakah in še te so nekatere slabo vzdrževane tako, da ljudem na glavo teče. Tudi tovarna ni poskrbela dovolj za svoje delavce, kljub temu, da je precej gradila. Občina bi se predvsem morala tesneje povezati s podjetji in jih spodbuditi, da bi tudi sama gradila stanovanja.

Sole so na Jesenicah in v vsej občini hud problem. Na Jesenicah osemletko na načrtu za leto 1958, ki so ga sicer narjani, zidati jo bomo začeli spomlad, zgrajena pa bo predvidoma 1959. leta. Vendar bo naslednje leto zelo veliko povpraševanje, kam z otroki, ker so vse šole močno pretešne in so že sedaj uvedene tri izmene. Zaprte so otroške jasli in je tudi v njih sedaj pouk.

Železarna namerava graditi v Ankaranu hotel, politične organizacije pa se temu upirajo, ker na Jesenicah na primer niti kopališča še ni, da bi se človek lahko počisto umil. Na Javorniku so sicer že napravili načrte za javno kopališče, ustavilo pa se je pri denarju.

Potlej je še tržnica, o kateri je govora na vseh zborih volivcev, mlečna restavracija in sla-

bo organizirana trgovska mreža.

Zaenkrat še ni kakšnih perspektiv, da bo občina mogla vsa ta vprašanja rešiti. Pred novim občinskim odborom stoji torej velike naloge, ki jim bo kos le, če bo užival podporo vseh družbenih organizacij na Jesenicah in če mu bo uspelo z zborom proizvajalcev pridobiti sodelovanje teh podjetij.

Ivanka in Olga sta oteh stvarih govorili še bolj podrobno. »Poglejte jeseniške trgovine na primer. Trgovine za konfekcijo so kar štiri na kupu, prodajalci čevljev je pet: Alpina, Rumo, Borovo, Peko in Planika imajo svoje poslovalnice na Jesenicah, za zelenjavo pa je ena pri knjižarni, ena pa pri občini in če gošpodinja tu ne dobi, mora na Javornik, ali pa spremljati jedilni list ter kuhati kaj drugega. O tržnici je bilo dosti govora, samo načrti so menda taki, da bi stala čez dvajset milijonov dinarjev. Zakaj ne naredimo enostavno, pa čeprav samo streho, da prodajalke in kupovalke ne bi bile na dežju, kot imajo na primer v Ljubljani? Za ostali denar naj graje raje stanovanja, ko je na taka stiska na Jesenicah.

Zdaj so še otroške jasli ukinile, v njih je sedaj šola. Kam naj dajo zaposlene matere svoje otroke? Kopališča nimamo, sicer je na dosti takih stvari, ki se končujejo na »išče«, kgljišče, strelišče, drsilišče itd., otroški igrišče se tudi konča na »išče«, na ga na Jesenicah vendar še nimamo. Menz za delavce je sicer precej, so pa drage in vendar si 47 mladih delavcev iz železniške kurilnice sami pripravljajo hrano. Kakšna je ta hrana, si lahko mislite.

DELOVNA DOBA

C. F. Kočevje: V bivši jugoslovanski vojski ste odslužili 18 mesečni redni kadrovi rok. Leta 1945 ste bili poklicani v JLA in ste služili v KNOJ. 14 mesecev te službe vam nočejo priznati v delovno dobo. — Odgovor: Če je vaš opis točen, potem je nepravilno odbijati čas službe v KNOJ, ker ste namreč že odslužili redni kadrovi rok. Čas 14 mesecev, ko ste bili v KNOJ, zato ni morda nadaljevanje oziroma doslužitve rednega kadrovskega roka, temveč je čas, ki se všteje v delovno dobo. Ker niste povedali, kdaj ste dobili odločbo o priznanju delovne dobe in kateri organ vam jo je izdal, pač ne moremo svetovati, ali bi bila pritožba uместna ali ne. Če ste namreč zamudili pritožbeni rok, potem bi bilo priporočljivo predlagati obnovo.

S. D. Videm-Krško: Ali ima pravico do dodatka za ločeno življenje uslužbenec, ki je šel v upravno šolo, njegova žena pa prav tako zasluži, ker je uslužbenka, otrok pa še nimata? — Odgovor: Ni pogojev za dodatek za ločeno življenje. Uslužbenec še naprej dobiva svoje redne mesečne prejemke, prav tako njegova žena, premostitve po službeni dolžnosti ni, uslužbenec pa so dani vsi pogoji, da so strokovno izpopolnili. Ni nobene osnove, da bi sedaj terjali celo zboljšanje svojega materialnega položaja, ko mu še itak skupnost omogoča, da si brezplačno pridobi večje strokovno znanje.

DOPUST

E. S. Otoški vrh: Kljub temu, da imate že 31 let priznane delovne dobe, so vam za letošnje leto priznali samo 22 dni dopusta. Vi menite, da vam pripada daljši dopust. — Odgovor: Če bi stalno zasledovali naše odgovore, bi vam ne bilo treba vpraševati, ker bi lahko vedeli, da vam po sedanjih predpisih pripada toliko — koledarskih dni dopusta kolikor vam jih prizna pristojni staršina v okviru od 14 do 30 dni. Delovna doba je bila doslej samo eno od meril, ki jih je bilo treba upoštevati pri določanju dopusta. Nikjer pa zaenkrat ni bilo še določeno, koliko dni rednega dopusta pripada glede na delovno dobo. To bo uredil šele novi zakon o delovnih razmerjih, ki bo stopil v veljavo oziroma v uporabo s 1. januarjem 1958. leta. Zaenkrat pa so pravilno ravnali in vas niso prikrajšali v nobeni pravici.

K. M. Nova Gorica: Službena potovanja po istem opravku opravite večkrat s presledki po več dni. Kljub temu pa vam računovodstvo potne stroške obračunava tako, da sešteje vse ure službenega potovanja v isti kraj po istem opravku, kar se vam zdi nepravilno. — Odgovor: Tudi obračunavanje potnih stroškov mora biti urejeno v tarifnem pravilniku. Zato bi morali poznati tarifni pravilnik vašega podjetja, da bi mogli Vašo zadevo res vsestransko pretehtati. Vendar pa bi mogli ne glede na to reči, da ravnanje računovodstva ni pravilno, če je res kar pišete in nastajajo presledki med službenimi potovanji ne po Vaši osebni krivdi, temveč je dela tako urejeno ali odrejeno. V takih primerih je vsako potovanje treba obračunati samostojno in neodvisno od prejšnjega.

PLACEVANJE

C. F. Kočevje: Slišali ste, da bodo v bodoče plače za 20% nižje, od sedanjih in da bodo morali plačati tudi davek od plač. Glede na to bi radi vedeli, koliko bo znašala v bodoče Vaša plača. — Odgovor: Govorica o znižanju plač je popolnoma zgrešena in morda celo zlobna. V načrtu zakona je bilo namreč zapisano, da se bodo začasno minimalni osebni dohodki izračunavali v okviru za 20% znižane ravni tarifnih postavk, dokler ne bodo s posebnim zakonom določeni minimalni osebni dohodki. Nikjer pa ni bilo govora o znižanju plač. Raven tarifnih postavk nima namreč nič skupnega z — osebnimi dohodki. Pa tudi tarifna postavka ni — plača, temveč postane v bodoče zgolj merilo za obračun osebnega dohodka t. j. za razdelitev sredstev, ki jih bo iz doseženega dohodka določil delavski svet za osebne dohodke. Torej v bodoče osebni dohodki delavca ne bodo odvisni ne od ravni tarifnih postavk, ne od minimalnih osebnih dohodkov, temveč od tega, kaj delavec dela, kakšen je njegov delovni uspeh ali učinek in kakšen dohodek dosega gospodarska organizacija. Vsek delavec pa bo od doseženega osebnega dohodka plačal proračunski prispevek, prispevek za socialno zavarovanje in stanovanjski prispevek. Prispevke, ki jih je doslej plačevala gospodarska organizacija, bodo odslej plačevali neposredno delavci od svojih osebnih dohodkov. Seveda pa je predviden tak način obračunavanja, da bi osebni dohodki ne bili praviloma nižji od sedanjih plač, če bo gospodarska organizacija obdržala vsaj sedanjí obseg proizvodnje. Seveda če bo proizvodnja padla, potem bodo neizbežno tudi osebni dohodki nižji. Toda ne zaradi tega ker zakon tako določa, temveč ker bi bilo delo slabše.

UPORABA SREDSTEV DOBIČKA ZA PLAČE

M. F. Ljubljana: Ali lahko delavski svet sklene, da se sredstva iz tistega dela dobička, ki je določen za plače, uporabijo za dotacijo sindikalni organizaciji za obdaritev otrok, za gradnjo stanovanj, za nabavo strojev? Dalje bi radi vedeli, kako se izračuna večina v primeru referendumu in ali se lahko referendum izvede z javnim glasovanjem, to je z dviganjem rok? — Odgovor: Osnova za odgovor na ta vprašanja so določbe v 38. in 39. čl. uredbi o delitvi celotnega dohodka gospodarskih organizacij ter zlasti v 30., 31. in 67. členu uredbi o plačah delavcev gospodarskih organizacij. Iz določb teh členov je ugotoviti, da so sredstva za plače iz dobička načeloma namenjena samo za plačevanje, ker so te plače realizacija tudi od gospodarskega uspeha podjetja. Dobitek za plače so torej namenska sredstva in njihova uporaba mora bistveno vplivati na plačevanje, na njegovo stimulativnost. Uporaba v druge namene načeloma torej ni zaželena in more biti le izjema, praviloma dopustna tedaj, če so ta sredstva tolika, da bi plače iz dobička presegle neke normalne povprečne okvire in ne bi več vplivale ugodno na delavca, na njihovo prizadevanje za boljše delo, večje delovne učinke. Na doslej so bile še dokaj soglasne ugotovitve, da največkrat ta sredstva niso tolikšna, da bi mogla bistveno vplivati na plačevanje, na stimulativnost plač. Za gradnjo stanovanj si lahko gospodarska organizacija ustvarja sredstva iz drugih virov in ne iz virov, namenjenih za plačevanje. Še bolj to velja za nabavo strojev. Seveda pa kot rečeno, vendarle ni popolnoma izključena tudi taka uporaba teh sredstev. Toda takšna izjema uporaba mora biti vnaprej predvidena in določena v tarifnem pravilniku. Po že omenjenem določilo 30. čl. uredbi o plačah delavcev gospodarskih organizacij je izrecno prepovedano, da bi se smelo prepustiti katerikoli organu gospodarske organizacije, torej tudi delavskemu svetu ne, da bi smel po lastni oceni in presoji uporabljati in deliti sredstva za plače iz dobička drugače kot to dovoljuje in določa tarifni pravilnik. To pomeni, če bi delavski svet vendarle hotel ta sredstva uporabiti kako drugače kot predvideva in dovoljuje tarifni pravilnik, potem mora poprej spremljati tarifni pravilnik in sicer po postopku, ki je predpisan in ne morda zgolj s kakšnim svojim sklepom. Če delavski svet uporabi dobiček za plače drugače kot dovoljuje ali predpisuje tarifni pravilnik, je njegov sklep nezakonit. Morda se bo zdel komu ta odgovor — birokratski. Toda pomislite je treba, da delavsko samoupravljanje ne pomeni — anarhije in samovoljnosti, temveč na lastnih odločitvah zgrajen trden red. Eden od temeljev tega reda pa je prav tarifni pravilnik kot tisti avtonomni predpis gospodarske organizacije, pri katerem morajo zaradi njegovega pomena sodelovati celotni kolektivi, in ki ureja vse, kar je v zvezi z uporabo in delitvijo sredstev za plačevanje delavcev. In v prvi vrsti je delavski svet tisti, ki mora bdeti nad tem, da se ta predpis spoštuje, izvaja, za kar je potrebno, da ga spoštuje in se po njem ravna delavski svet sam. Če pa smatra, da je v čem zastarel ali neprimeren, potem je upravičen sprožiti postopek za njegovo spremembo in dopolnitev. Tak način le utrjuje delavsko samoupravljanje, ugled in pomen delavskega sveta. — Referendum pravno sicer ni urejen v sistemu delavskega samoupravljanja. Vendar iz navedenih določil sledi, da se z referendumom ne more sprejeti sklep, ki bi pomenil spremembo tarifnega pravilnika, ker je postopek za njegovo spremembo posebej urejen. Referendum se lahko uporabi kvečjemu za odločitev o vprašanju, koliko sredstev iz tistega dela dobička, ki je namenjen za plače, naj se v okviru določb tarifnega pravilnika uporabi za kakšne druge namene. Za referendum pa velja kot temeljno pravilo, da je to odločanje o posameznih vprašanjih s posebej organiziranim tajnim glasovanjem. Glasovanje z dviganjem rok na sestanku ni referendum. Drugo pravilo velja za ugotavljanje večine. To je vedno — večina vseh zaposlenih in ne morda samo tistih, ki delajo v izmeni, ko se ravno organizira »glasovanje«. Za veljavnost referendumu mora biti torej večina vseh, ki so v rednem delovnem razmerju in ki so se s tajnim glasovanjem izrekli za eno izmed dveh možnosti.

Kaj pa vajenci?

Lindičev Lojze je previdno odločil okrasek, ki ga je hotel pravkar obesiti na novoletno jelko, in se med radovednim dromišem prerinil do kuhinjskih vrat. Dolge, suhljate roke je potisnil globoko v žep in se v zadregi smehljaj.

»Saj bi govoril, če bi mojstru ne prišlo na ušesa,« je začel. »Že tako smo vajenci vsega krivi, kadar gre kaj narobe, potem bi nas še bolj gnjavil. Z našim mojstrom si ni dobro priti navzkriž!... Kaj si želim od komune? Rad bi videl, če bi vsaj včasih prišel kdo v delavnico pogledat, kako se učimo in kako ravnamo z nami. Vsaj pri privatnih mojstrih. Glejte, moral bi imeti mesec dni dopusta, pa sem smel samo dvakrat za teden dni domov. Mojster je rekel, da ni časa za lenarjenje... Kaj sem hotel drugega, kakor delati, ko pa ne vem, na koga naj se obrnem, da bi dosegel svoje. Če bi kdo redno prihajal k nam in se zanimal, kako živimo, bi bilo najbrž drugače.«

Lojze je doma iz Tržiča na Dolenskem in se pri ljubljanskem privatnem mojstru Cundru učil torbarstva. Stanuje pri delavski družini, ki se stiska v enosobnem stanovanju. V kuhinji je komaj za majhno mizo prostora, v spalnici pa je zdaj mrzlo, ker je pač kurjava predraga.

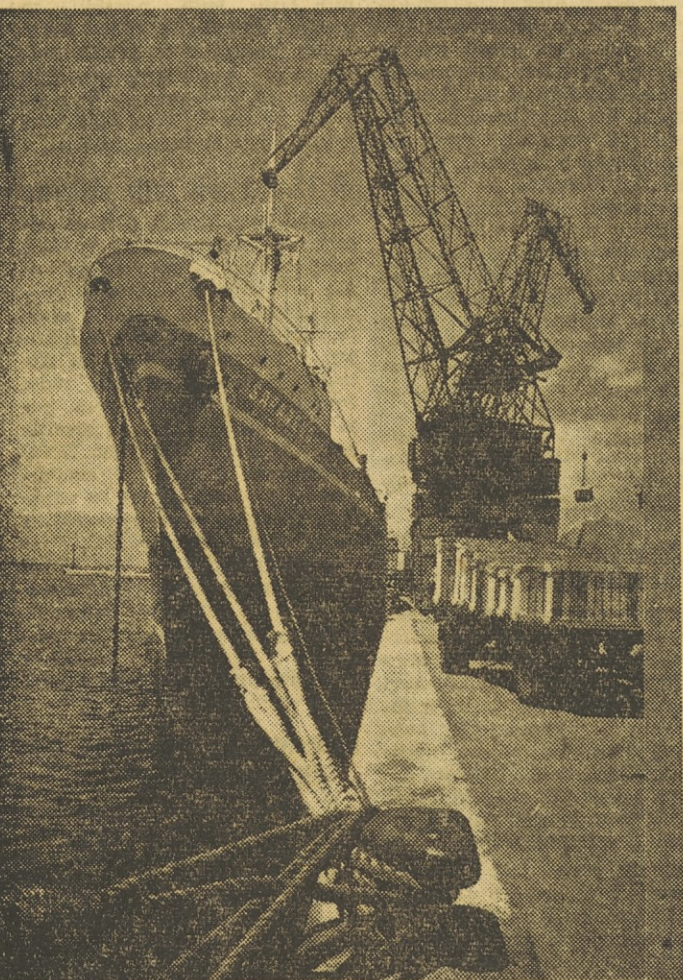
»Pa ne bi šel raje v internat?« sem ga vprašala.

»Se kako rad bi šel tja, če bi ne bilo tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše športne prireditve mi ne ostane niti fičnik... Komaj čakam, da se izučim. Eno leto bom že še kako potrpeč... Pa še tole napišite, da naj bi na občinskih sejah govorili tudi o tem, kako bi se dalo znižati vzdrževalnino v vajenskih domovih. Vem, da je malo vajencev, ki ne bi bili tako drago. Dobro, da me tukaj trpijo za štiri tisoč dinarjev... Dva sam zaslužim, dva pošiljam od doma. Za kino ali kakše š

KAMEN DO KAMNA...

Pohorje premore dvoje bogastev in tretjega pol.
Prostrane smrekove gozdove, ki dajejo zaslužek kmetom, sekačem, voz-
nikom...

Kamen, pohorski granit, trd, da se iskri pod dletom kamnarja...
Pašnike na rebrastih lehah in višinskih planjavah, kjer se je svoj čas
paslo nič koliko čred, danes pa...

Kmalu bodo ladje naše trgovske mornarice vozile prek morja
v Egipt, Ameriko in druge obmorske države granit, razžagan
v plošče, zgleden, da se svetli kot steklo. Granitna industrija je
začela preusmerjati proizvodnjo in »žlahtiti« kamni, ki smo ga
doslej uporabljali le za tlakovanje cest

Mir pohorskih gozdov moti
brnenje avtomobilov, ki drvijo
naloženi z lesom in granitom,
s Peska proti Oplotnici in Bi-
strici, z Jospidola proti Pod-
velki... Ozračje pretresajo
jekli eksplozij, ki trgajo zemlji
iz njenih neder granit.

Mukanje čred pa danes ne
moti več splošne tišine tako
kakor svojčas, zakaj pomenki
pohorskih kmetov se vse pre-
pogosto sučejo okrog lesa in
trgovine in zato so danes re-
braste lehe in višinske planjave
le pol bogastva v primerjavi
z večerajšnjim dnem.

Takšni so prvi vtisi, ki se
človeku porode, ko pešči iz
Konjic proti Oplotnici, ali Pod-
velke proti Jospidolu, ko sre-
čuje kamione, naložene z le-
som in granitom, ko se povz-
penja po rebrastih lehah na vi-
šinske planjave, kjer ni več
toliko čred kot nekdaj, ko pri-
služne pomenkom ljudi.

Prvi vtisi?

xxx

Na Pohorje prihaja pomlad
pozno in zima zgodaj poteka
na vrata. Tudi letošnja jesen
je Pohorcem že prinesla zimo.
Na osončnih straneh so se že
pred tedni belile zaplate zgo-
dnjega, prezgodnjega snega. Nad
Božjim, Kotom, Nadgradom,
so se podili deževni oblaki, na-
dležno je pršlo iz njih.
Oblaki in dež so obetali zimo.

Oplotniški kamnarji v ce-
zlaškem kamnolomu so si otr-
ple prste kdaj pa kdaj greli
s sapo, pogledovali izpod ut
v nebo in zmajevali z glavjo.
Prezgodnja zima jim zna pre-
križati račune, kajti zmrazjen
kamen je težje klesati in ogre-
vati ga morajo, če ga hočejo
sklesati, bolj ogrevati kot svo-
je premle roke.

Po blatnih, razhojenih in
razvoženih cezlaških poteh sem
hodil od kamnoloma do kam-
noloma, od kamnoseka Kosa do
Juharta, postal pri Stranadu, se
menil z Vebrom... V prija-
teljskih pomenkih so razgri-
njali pred menoj podobo pod-
jetja, težave, ki so jih prebro-
dili, razlagali načrte, ki so
pred njimi.

»Lani smo tarnali, kam z na-
šim granitom«, je razlagal
Stranad, medtem ko je iz po-
sode zajemal gobovo juho, ki
mu jo je prinesla hčerka za
malico. »Kupcev je bilo malo
in kocke so nam vračali. Kle-
sali smo jih s cepilci. Res
niso bile prav vse enake. Kup-
ci pa so zahtevali, naj jih kle-
samo tako, da bodo druga-
drugi podobne. Samo kvali-
tetno blago plačamo, so trdili
in — kocke smo morali kle-
sati na roko.«

»Ali veste kaj se pravi kle-
sati kocke na roko? Komaj sto
jih sklesesh na dan in trdo mo-
raš pljunuti, 3 in pol dinarja
smo zaslužili pri eni, tri in
pol stotaka na dan... Tako je
računal Založnik in tako so
računali vsi.

Veber je odložil kladivo in
si prižgal cigareto.

prost. Danes sestanek delav-
skega sveta, jutri upravnega
odбора, zvečer mogoče sindi-
kata, pa spet sestanek vsega
kolektiva. Sestanek na sesta-
nek. Morali smo se sestajati,
saj nam drugo ni kazalo, mo-
rali smo iskati rešitve. Veste,
lani smo komaj splavali. In-
vesticije so se ustavile. Manj
cest in hidrocentral gradimo
in zato kupijo kupci manj kock
in blokov. Mi pa smo doslej
delali skoraj samo kocke in
bloke. Že prej smo računali na
preusmeritev proizvodnje, ven-
dar nas je lansko leto še bolj
izučilo, nas k temu prisililo.

Kupili smo žago, kupili po-
lirko in tri izdelali sami, pre-
vezli smo montažo svojih iz-
delkov, dobili iz Jablanice va-
gon črne granita, ki ga ob-
delujemo v naših delavnicah.
Naša proizvodnja narašča. Gra-
nit, brušen in klesan gre v
denar, prodali bi ga lahko v
tujino, če...

Letos se redkeje sestajamo.
Tako vsak mesec enkrat. O
razširitvi podjetja razprav-
ljamo na delavskem svetu, o
odpiranju novega kamnoloma
marmora in granita pri Bi-
strici, o strojih, ki nam jih še
manjka, o kvaliteti izdelkov...

Oplotniški kamnarji so lani
večkrat spregovorili besedo
»čes«.

»Če bi bilo več investicij, bi
več prodali...«

»Če ne bi bili na Avtocesti
tako natančno bi več zaslu-
žili...«

Če bi imeli stroje, bi lahko
obdelovali granit z njimi.

Če, če, če.

Vendar niso samo razpra-
vljali, ugotavljali in tarnali.
Težave niso bile zid, pred ka-
terim so se ustavili. Razširitev,
preusmeritev proizvodnje, so
se lotili z vso resnostjo, z za-
vzetostjo — in splavali. Gra-
nit, razžagan v plošče, spolan,

gre še bolj v denar. Na stari
žagi razžaguje plošče, na po-
lirkih, ki so jih izdelali sa-
mi, ga gradijo. Še več bi ga
lahko prodali, prodali v Ame-
riko, v Egipt, Zahodno Nemi-
čijo. Vendar na stari žagi ga
ne morejo razžagati do mili-
metra natančno, tako kot za-
htevajo tujci. Zato pravijo:

»Če bomo lahko kupili mo-
derno šestdeset ali stovajset
listno žago, bomo lahko proiz-
vodnjo povečali, prodajali naš
granit za devize...«

In da jim proizvodnja ne bi
zastala potrebujejo večji za-
četni sklad obratnih sredstev,
kot jim ga je odobrila banka.
Podjetjem, ki so jim sorodna,
je banka dodelila več kredita.
Oplotničanom, ki so splavali
iz težav, ker so se bolj potili,
jim ga je dala manj. In to jih
boli. Lani so razpolagali z 22
milijoni dinarji za tekoče iz-
datke. V letošnjem letu naj bi
začeli s šestimi milijoni. Kako
le? Pet in pol milijonov di-
narjev potrebujejo za plača.

In kje je potem denar za dra-
goceno jeklo, za gorivo, les...
Več skrbi pričakujejo od bi-
striške stanovanjske skup-
nosti za stanovanja, zgrajena
z njihovim denarjem. Tudi v
novih stavbah je treba še ma-
sikal popraviti. In nekaj ba-
rak, v katerih še stanujejo de-
lavci, ne morejo imenovati sta-
novanja. Srce jih boli, ko zrejo
na gradbišče stanovanjske
stavbe, ki so ji temelje zgradili
z denarjem, odtrganim od plač.

Bistriška stanovanjska skup-
nost je prevzela skrb za stano-
vanja, skrb za zgraditev nove

stavbe. Gradbišče je pusto.
Nekaj delavskih družin pa pre-
mika ob deževnih dneh poste-
lje iz kota v kot, da jim ne
premoči odeje, da jim deževne
kaplje ne kapljajo na glavo.

xxx

Lani oplotniški kamnarji ni-
so vedeli kam s pohorskim
granitom. Strdim delom so se
skopali iz težav. Letos je več
kupev. In pred njimi so ve-
like naloge. Do spomladi mo-
rajo obložiti zagrebški most s
ploščami, ki jih klešejo Kos,
Juhart, Založnik... Z bruse-
nimi ploščami oblagajo
kranjsko skupščinsko palačo.
Dogovarjajo se, da bodo z gra-
nitnimi ploščami oblagali
novo poslopje kemičnega in-
štituta v Beogradu.

Lani in prej so vozili dolgi
vlaki granitne kocke na Avto-
cesto in kvadre na gradbišče
hidrocentral. Letos in poslej
bodo vlaki tudi vozili granit.
Vozili pa bodo veliko »žlaht-
nejšega« kot prej, razžaganega
v plošče, spolanega, za obla-
ganje palač pri nas in v tujini.

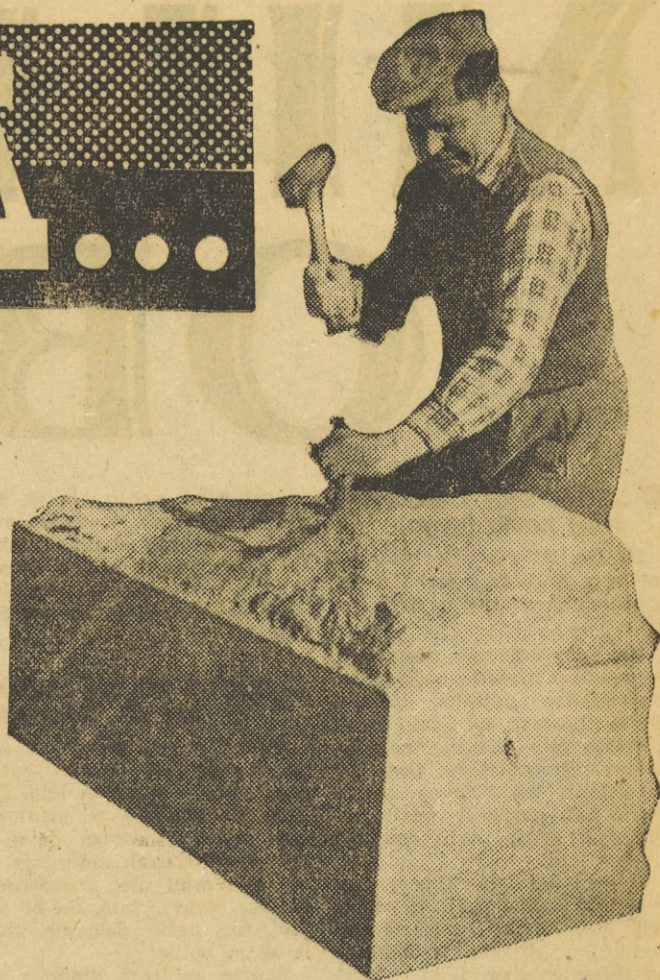
Oplotniški kamnarji razši-
rjajo podjetje, preusmerjajo
proizvodnjo po starem reku
»Kamen do kamna...«

xxx

Večrilo se je, ko sem se
poslavljaj od kamnarjev v Ce-
zlaku nad Oplotnico. In kakor
v prijetno slovo so mi doneli
na uho zvoki godbe na pihala.
Po truda polnem, trdem delu,
so nekateri izmed kamnosekov
zamenjali dleta in kladiva za
klarinet in trobento. Vadili so,
da bodo za praznik svojega

Tekoči trak si je utrl pot v rudnik Breza

kraja, prve dni januarja, za
novi dvoran. V novi dvorni,
ki so jo družno uredili kam-
narji, gozdni in trgovski de-
lavci... prebivalci kraja pod
Pohorjem.

xxx

V gostilnici pod Pohorjem
sem prisluhnul pomenkom lju-
di. Zastaven obrtnik je trdil:
»Naš pohorski kmet je revež.
Le kaj naj pridelava na svoji
zemlji? Oves in krompir. In
kako naj se preživljava s tem?
Gozd bi ga lahko redil. Sekati
pa sme vse manj in manj.«

Delavec, ki mu je sedel na-
sproti, pa mu je odgovarjal.
»Misli naj še na kaj dru-
gega, ne samo na les. Sam o
lesu govori. Kaj pa pašniki, ži-
vina, ki so jo včasih toliko re-
dili na Pohorju? Sedaj, kakor
da se boji živinorej. Razširja
naj proizvodnjo, naj preusmer-
ja kakor jo mi...«

Res, pomenki pohorskih kme-
tov se preveč vrte okrog pa-
njev in posevkov, okrog lesa,

bogastva in zla Pohorja. Vse
zadruge še niso našle svojega
mesta. Saj večina njih ne. Ne-
katere pa vendarle. V konjiški
zadrugi pod Pohorjem so tar-
nali in včasih še tarnajo, da
izgubljajo zaslužek, ker jim
jemljejo trgovine. Toda našli
so drugo pot. Ogledati si je
treba njive, ki jih pravkar or-
jejo za hmeljske nasade, stro-
je, ki so jih kupili, perutinar-
sko farmo, rejka središča, pa
se človek prepriča, da so tu že
krepko zaorali ledino. Skup-
nosti ustanavljajo. Hmeljarsko
skupnost, žitno-strojno... Raz-
širjajo proizvodnjo. Pohorski
kmetje — zadrugniki tudi ne
bi mogli večno živeti samo od
lesa, zakaj smreka dolgo, dol-
go raste. Tudi ti se bodo mo-
rali ravnati po starem reku,
»zrno do zrna...«, da ne bodo
lehe in višinske planjave in
hlebi tako osamljeni kot so,
temveč, da bo mukanje števil-
nih čred motilo tišino na Po-
horju.

P. D.

KOLEKTIV RUDNIKA BREZE V BOSNI SLAVI TE DNI
PEDESETLETNICO PODJETJA

AVTOMATIZIRANA SEPARACIJA

V perspektivnem petletnem planu gospodarskega razvoja
naše države je predvideno, da bo proizvodnja premoga porasla
do leta 1961 za 48 odstotkov ali od 17 milijonov na 25 milijonov
ton. Pomemben delež pri povečanju proizvodnje premoga prisloja
družbeni plan med drugim tudi rudarjem in rudniku Brezi v
Bosni, ki prav te dni slavijo pedesetletnico podjetja.

V rudniku Breza so rudarji
že junija meseca letos začeli ko-
pati premog po širokočelnem
načinu. Kjerkoli so to dopuščale
razmere so že začeli podpirati
krovino z jeklenimi oporniki.
Letos bodo nakopali rudarji
Breze 580.000 ton premoga let-
no. Širokočelno odkopavanje
premoga ni edina novost v tem
rudniku. In proizvodnja ne bo
zastala ob omenjeni tonazi. Čez
dve leti, ko bo rudnik moderni-
ziran, bodo rudarji nakopali v
letu dni 1.100.000 ton premoga.
Dve tretjini premoga bodo na-

kopali v Smailbegovičih, kraju
pol kilometra daleč od Breze
proti Sarajevu, kjer so pred leti
začeli kopati 200 metrov globok
jašek (ko bodo izčrpali gornje
sloje premoga, ga bodo poglobili
še za okoli 100 metrov), kjer od-
pirajo nove sloje premoga, grade
separacijo, upravne zgradbe, de-
lavnice, urejajo prostore za mo-
dernen laboratorij itd.

Na separaciji, ki bo opremlje-
na z najmodernejšimi stroji,
bodo dnevno očistili 260 ton pre-
moga. Vse naprave bodo upravl-
jale z enega mesta, in sicer s
pomočjo sinoptične (pregledne)
plošče. Vsak trenutek bodo la-
hko na tem komandnem mestu
videli, kako delujejo posamezni
stroji. Sedaj še izpirajo premog
na stari separaciji v Brezi. V
eni izmeni dela 112 ljudi. Nova
separacija bo, kot rečeno,
opremljena z najmodernejšimi
stroji. Vse delo od čiščenja, pre-
biranja in tehtanja premoga bo
avtomatizirano in zato bo v eni
izmeni opralo, prebralo in steh-
talo premog le 12 ljudi, ostale
bodo seveda zaposlili na drugih
delih.

Zanimivo je, da bodo skoraj
tri četrtine strojnih delov izde-
lali delavci naših podjetij, in
sicer delavci iz Strojnih tovarn
Trbovlje, »Rade Končar«, »Sest-
najsti oktober« in še iz nekaterih
drugih podjetij.

Separacija bo z deloma polkus-
no obratovati v drugem polletju
1958. leta. Za modernizacijo rud-
nika (kopanja jaška, odpiranje
oken, opremo jaška, gradnjo se-
paracije in vseh potrebnih po-
slopij itd.) bodo potrebnili okoli
2 in pol milijard dinarjev (se-
paracija s pomožnimi napravami
bo stala okoli 1.300.000.000 dinar-
jev).

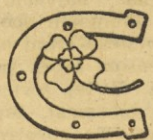
Precej denarja bodo potrošili
za modernizacijo rudnika v Bo-
sni, kajne? Res, precej! Toda iz-
plača se vložiti denar v moder-
nizacijo tega rudnika, saj pre-
videvajo strokovnjaki, da je v
tamkajšnjih predelih za okoli 7
milijard ton premoga (ležišča
treh in pol milijard ton premo-
ga so že raziskana, ostale pa
podrobno raziskujejo). Del pre-
moga bodo koksirali v Zenici in
Lukavcu, ostalega pa porabili za
kurjenje železniških lokomotiv,
za potrošnjo v industriji in se-
veda tudi v gospodinjstvu.

D. P.

SPLOŠNO
GRADBENO PODJETJE

„PIONIR“

NOVO MESTO

želi vsem investitorjem, poslovnim prijateljem, so-
rodnim kolektivom ter delavcem in uslužbencem
podjetja uspehov polno novo leto 1958.

Ing. Slavko Marjanović: PROUČEVANJE DELA

Zadnja leta pri nas veliko go-
vorno in pišemo o storilnosti dela. To
ni nič čudnega. Od storilnosti dela,
večje ali manjše, je odvisna življen-
ska raven. Če storilnost narašča,
je proizvodnja in blago cenejše. Zato
so razumljiva naša prizadevanja, da
bi storilnost rasla. Vendar je že kar
v navadi, da v naših podjetjih go-
vimo o storilnosti in organizaciji dela
takole nasploh, čeprav je to zelo
konkretna stvar, ki se je moramo lo-
tevat različno, prilagojeno značaju
tehnoškega procesa vsakega pod-
jetja, značaju vsakega delovnega
mesta posebej. In prav zato, ker go-
vorimo o organizaciji dela, o večji
storilnosti kar takole nasploh, ker
teh stvari ne povezujejo s podatki,
dobiva govorjenje o večji storilnosti
pomen fraze.

Če bi z vsakomer, s katerim go-
vimo o storilnosti, govorili bolj kon-
kretno, bi govorjenje o storilnosti
ne dobivalo prizvoka fraze, in priga-
njanja. Če vsakomer razložimo, da
je to v resnici boljše organizacija
dela, boljše razporeditev strojev in
orodja, pravočasna tehnična pripre-
va, zmanjšanje odvisnih gibov pri
delu, boljše izkoriščanje delovnega
časa, delo po normah in akordu in
uvajanje premij, z eno besedo, vse
tisto, kar lahko olajša delo in pove-
čuje delovne uspehe, potem bi bilo
vsakomer jasno, da govorjenje o sto-
rilnosti ni neko frazerstvo, ni neka
velika filozofija, ni stvar, ki je mi ne
bi mogli uresničiti.

Zakaj smo se odločili, da bomo v
našem listu objavljali v nadaljeva-
njih knjigo ing. Slavka Marjanovića:

Proučevanje dela? Zato, ker tovrstne
literature pri nas ni dovolj, zato ker
ing. Slavko Marjanović v tej knjigi
kolikor se da preprosto in razumljivo
razlaga, kako naj se lotevamo pro-
učevanja dela, kako naj delo bolje
organiziramo, da bomo manj trpeli,
več naredili in seveda tudi več za-
služili.

Pisec je v uvodu svoje knjige na-
pisal tole:

»Delo proučujemo tako, da pro-
učujemo metode dela in merimo čas.
Prvi neposredni uspehi, ki jih do-
sežemo s proučevanjem dela, so:
ekonomičnost gibov (to pomeni, da
zmanjšamo napenjanje) in skrajša-
nje časa izdelave (to pa povečuje sto-
rilnost).

Precej večji uspeh pa lahko še
dosežemo, če ob proučevanju dela
upoštevamo čim več dejavnikov, od
katerih je odvisno napenjanje mišic
in izdelavni čas. Ti čim večji so pre-
dmeti za delo (stroji, orodja, pripre-
ve, naprave in druga pomožna sred-
stva). Če zmanjšamo človeški napor
pri delu s tem, da zboljšamo sred-
stva za delo, pravimo, da smo delo
mehanizirali. S proučevanjem dela
ugotavljamo, katere gibe lahko na
kakšen način zamenjamo, oziroma
zmanjšamo mehaniziramo.

S tem, ko pri proučevanju dela
upoštevamo mehanizacijo, se znaj-
demo pred novimi vprašanji. Prav
tako kot lahko z mehanizacijo zmanj-
šamo fizični napor delavca, je mo-
goče z mehanizacijo sprostiti rekon-
strukcijo proizvodov, ki jih izdelu-
jemo. S proučevanjem dela torej lah-

ko vplivamo na drugačno konstruk-
cijo proizvodov in drugačen, bolj
sproščen način proizvodnje, še več,
na drugačno prenašanje, razmestitev
in izkoriščanje proizvodov.

Komčno zajema proučevanje dela
tudi tretjo skupino čim več, od ka-
terih je odvisno manjše napenjanje
mišic, in sicer delovne pogoje, vklju-
čno ureditev delovnega mesta. Ko z
konstrukcijo proizvodov ugotovimo,
kako naj se dela in ob tem, ko pro-
učujemo mehanizacijo, ugotovimo,
kakšnega napenjanja z njo ne mo-
remo zmanjšati pri delu, je treba
proučiti delovne pogoje zato, da
tudi nujno napenjanje mišic kolikor
mogoče zmanjšamo. Vse kar je treba
prijeti z roko, naj bo pri roki, de-
lovni prostori naj bodo čisti, svetli,
prijetni.

Od tu naprej pa prehaja proučeva-
nje dela iz področja industrije na
področja vseh ostalih gospodarskih
panog, gospodinjstva in intelektual-
nega dela. Zato da bi bili gibi čim-
bolj ekonomični, zajema proučevanje
dela problem mehanizacije z vseh
področij človeške dejavnosti. (Kon-
strukcija in oblika države vozil v
javnem prometu, ureditev operacij-
skih dvoran v bolnišnicah, razpore-
ditve delovnih mest v hotelskih ku-
hinjah, organizacijo dela pri prodaj-
alnih mizah itd.)

Proučevanje dela obsega torej šte-
vilna vprašanja, ki se pri praktičnem
reševanju razčenjujejo in razraščajo.
V tej knjigi so ta vprašanja opisana
samo v glavnih potezih. Takšen na-
čin obravnave je narekovalo stanje

organizacije dela pri nas, pomanjka-
nje podobne literature na našem je-
ziku in pomanjkanje naših lastnih
praktičnih izkušenj s področja pro-
učevanja dela. Namen knjige je, da
bralci spoznajo naloge in vsebino
proučevanja dela, ob čemer so raz-
ložena tudi določena navodila, ki jih
je moč tudi neposredno uresničiti.
Bralcem bom iskreno hvaležen za
pripombe, saj mi bodo koristile kot
dopolnila pri morebitni bodoči izdaji.

Neposreden povod za sestavljanje
te knjige pa je bil tečaj za prouče-
vanje gibov in merjenje časa, ki je
bil v Beogradu od februarja do maja
1955. leta. Na tem tečaju je predaval
Amerikan J. W. Campbell, član Ame-
riške tehnične pomoči (FAO). Pisanje
knjige in omenjeni tečaj je organi-
ziral Zvezni zavod za proučevanje
storilnosti dela ob pomoči Komisije
za storilnost dela pri Zvezi inženir-
jev in tehnikov Jugoslavije.

Sedaj, ko je uveljavljen spodbud-
nejši način delitve dohodka in plač,
ko je osebi dohodek delavcev od-
visen bolj kot doslej od dohodka
podjetja, bo treba še bolje, smotneje
organizirati delo, da bo dohodek
podjetja čim večji in da bo s tem
naraščal osebni dohodek vsakega za-
poslenega. Za objavljanje te knjige
smo se odločili zato, da bomo na ta
način posredovali organizatorjem
proizvodnje in vsem delavcem gra-
divo, ki jim bo v veliko pomoč pri
proučevanju organizacije dela, kajti
s premočnim delom je mogoče ve-
liko več narediti kot ob kakršnem
kolj napenjanju.

MILIJARDE SE OBRESTUJEJO

● Lani je začela obratovati vrsta novih tovarov

Minulo 1957. leto je bilo razmeroma mirnega vzpona v gospodarskem življenju naše države.

Vse leto smo si prizadevali, v skladu z načeli naše nove gospodarske politike, obdržati obseg investicij na enaki ravni kot leto prej, obnoviti naprave v številnih obstoječih podjetjih in ustaliti trg. Glavna naloga pa je bila pospešiti rast življenjske ravni naših delovnih ljudi.

Se bolj kot leta poprej, smo si prizadevali krepiti in razvijati gospodarsko samostojnost podjetij, razširiti delavsko upravljanje, gospodarsko okrepiti državo. Vse to naj bi se bolj spodbudilo posameznike in kolektive pri njihovem delu, da

bi ustvarjali več, za boljše življenje nas vseh, v okviru velikega kolektiva — naše socialistične skupnosti. In res. Delavci v tovarnah so izdelali več blaga za široko potrošnjo kot prejšnja leta.

● Stotine milijard stroškov — prihranek v devizah

Veliko število tovarov, ki smo jih dogradili in ki so začele obratovati v minulem letu, smo zgradili zato, da bi prihranili naši skupnosti devize, da bi se bolj modernizirali industrijo, da bi se uvrstili med industrijsko razvite države, zato, da bi bilo življenje naših delovnih ljudi lepše in boljše.

Stotine milijard dinarjev, ki smo jih potrošili za graditev tovarov, niso bile potrošene tja v en dan.

Naši delovni ljudje so se odrekli temu denarju zato, da bi tovarne — objekti, ki so bili zgrajeni z njihovimi prihranki, omogočili hitrejši napredek gospodarstva.

In teh objektov, tovarov je bilo v minulem letu precej. V vseh republikah, v vseh panogah gospodarstva, so začele obratovati nove tovarne.

Skoraj ni bilo meseca, da ne bi naši časopisi poročali o obratovanju tega ali onega podjetja, v tem ali onem predelu naše države.

Vsak nov objekt, ki je začel obratovati, pa čeprav je bil manjši, kot kateri izmed prejšnjih, je pomenil istočasno zmago novega nad starim, zmago napredka nad zaostalostjo, zmago bodočnosti nad preteklostjo. Z vsako novo tovarno pa je postala naša država bolj močna, bolj bogata.

Zato se je vsak naš človek veselil, kadar je zvedel, da je začela obratovati tovarna ali tovarnica.

V tem sestavku vam bomo povedali samo o nekaterih najpomembnejših novih tovarnah in obratih. Vsega ni moč naštet.

● Nova predilnica, valjarne, tretja visoka peč

V prvem polletju lani je začela obratovati v Tetovem predilnica za česano volno. Njen proizvodni plan do konca leta je: 250 ton česanega volnenega prediva — surovine za izdelavo najkakovostnejših tkanin, okoli 130.000 ton vlečenega volnenega prediva in okoli 1.600.000 kvadratnih metrov gladkih volnenih tkanin. Prav tako je začela obratovati sortirnica za krpe in odpadni material.

V istem času je kolektiv Zelenarje Zenica slavil eno izmed pomembnih zmag. Poizkusno je začela obratovati srednja valjarna z zmogljivostjo 150.000 ton valjanja proizvodov. Kmalu nato pa je začela obratovati tretja visoka peč. Obratovanje srednje valjarne je zelo pomembno tudi zato, ker pomeni to zaključek gradnje v tem našem največjem metalurškem kombinatu.

V tej valjarni so montirali bluming naprave, kontraproge za valjanje pol izdelkov in naprave za srednje drobožičnato valjanje, za proizvodnjo končnih izdelkov. V valjarni bodo lahko zvaljali na leto 300.000 ton izdelkov.

V kratkem času so osvojili okoli 20 različnih proizvodov, v bližnji bodočnosti pa jih bodo osvojili še 180. V valjarni bodo valjali okroglo, kvadratno in ploščato jeklo, nosilce, železniške tračnice itd. Proizvodni proces je mehaniziran.

Takole so gradbeni delavci gradili del poslopja nove tovarne porcelana v Titovem Velesu

V prvih mesecih minulega leta je začela obratovati v železarni Nikšič Siemens martinova peč z zmogljivostjo 30.000 ton jekla, elektropeč z zmogljivostjo 10.000 ton jekla, valjarna težkih profilov, kjer bodo lahko zvaljali 100.000 ton končnih izdelkov. V valjarni pločevine pa bodo izvaljali 30.000 ton pločevine.

● Tovarne za predelavo kosti, prva rečna pomorska ladja

V bližini Bjeline, v Selu Dvorovi, so zgradili tovarno za predelavo kosti. 3000 ton letno jih bodo predelali, polovico proizvodnje bo surovina za kije, okoli 250 ton pa surovina za tehnično mast. Sabačka »Zorka« je dala naprave za obratovanje tega novega objekta. Kosti bodo dobili iz Bjeline, Brčkega, Vlasinice, Zvornika...

V prvem polletju lani je začela obratovati nova tovarna mavca v Debru. 12.000 ton surovega in 3000 pečene mavca bodo izdelali letno v tej tovarni.

Ročna plovba je dobila prvo vodno-pomorsko ladjo »Kolubaro«, izdelano v naši državi. Ladja lahko prepelje, 1050 ton bla-

ga, pogrezne se samo 3 m, lahko pristane ob rečnih pristaniščih in ima moč 1000 konjskih sil. Kmalu pa bosta začeli pluti tudi ladji »Mlava« in »Tamnava«, ki jih grade v Titovi ladjedelnici v Kraljevid.

S temi ladjami bo kmalu odprta naša prva vodno-pomorska linija od Beograda do Aleksandrije. Zaradi ugodnega zemljepisnega položaja bomo lahko proizvode našega Podonavja prevažali naravnost na trg Bližnjega vzhoda in nazaj.

Junija meseca so pustili v pogon daljnovid Rogatica—Višegrad, dolg 36 kilometrov. Z njim je rešena preskrba električne energije v tem delu Bosne.

Na Titov rojstni dan, dne 25. maja, je začela obratovati separacija tovarne celuloze v Priboju. Ta bo izboljšala kakovost proizvodov tovarne. Sprva naj bi opravili montažo tuji strokovnjaki, kasneje pa je bila ta naloga zaupana domačim strokovnjakom, ki so delo uspešno opravili.

In v prvem polletju je začela obratovati tovarna margarine v Vrbsu, ki izdelata letno 250.000 ton prediščenega olja in 250.000 ton margarine za gospodinjstvo in industrijo. Obratovati je za-

čela tudi tovarna za proizvodnjo ribje moke v Apatinu. 40.000 vagonov letno je bo izdelala. To naj bi bil eden izmed najbolj modernih urejenih kombinatov pri nas. Predeloval bo ribe, in pozneje, ko bodo kombinat dogradili in namestili vanj potrebne stroje in naprave, bo nastala tu delavnica za izdelavo in popravilo ribiškega orodja, za plovne objekte in hladilnike. S tem, ko je začela obratovati ta tovarna, nam ni več potrebno trošiti deviz za proizvode, ki smo jih doslej uvažali. Razen tega pa bodo v njej predelali v ribjo moko manj kakovostne ribe in školjke — vse to, kar je doslej ostalo neizkoriščeno.

V drugem polletju minulega leta je prav tako začela obratovati vrsta novih tovarov. Naštetimo jih samo nekaj.

● Azbestna vlakna, nov proizvod

Za gospodarstvo je pomembna nova predilnica za azbestna vlakna »Nikodije Stojanović-Tatko« v Prokuplju. Azbestne niti so novi proizvod za jugoslovansko industrijo in ne zaostajajo za uvoženim predivom. 120 ton prediva letno bodo lahko izdelali, polovico manj teh surovin bomo uvažali in prihranili okoli 2 milijardi devizičnih dinarjev.

Omeniti velja tudi tovarno konzerv in hladilnic »Jagoda« v Tetovu, ki je zelo pomembna za nadaljnji razvoj kmetijske proizvodnje tega področja. Poizkusno obratovanje tovarne je bilo uspešno. Ze v času poizkusnega obratovanja so predelali okoli 2000 ton paradiznikov. 70 ton sliv, 20 ton jabolk itd. v kompot, marmelade itd. Kolektiv te tovarne je sklenil, da bo predelal 9000 ton raznih kmetijskih proizvodov. Obljubo je izpolnil.

● Preizkušnja naprav in sposobnosti delavcev

Prve tone predelanega in zmrazjenega mesa v novi klavnici in hladilnici na Kosovem polju so bile istočasno tudi preizkušnja modernih naprav in preizkušnja sposobnosti delavcev, ki so doslej delali s primitivnimi pripravami. V kratkem času so predelali 50.000 ton ovčjega mesa. Proizvodne možnosti tovarne pa so še precej večje. Vse delo teče po tekočem traku.

V drugem polletju letos je bil v vasi Junkovci pri Tetovu zgrajen naš največji kemični kombinat kromovih spojin »Jugohrom« z nekaterimi obrati, ki so pred časom začeli poizkusno obratovati. V tej tovarni bodo izdelovali bikromat, ferolegura, karbid itd. Te proizvode kaj lahko prodamo v tujini.

Na dan republike je začela obratovati hidrocentrala Jajce I (z letno proizvodnjo 230 milijonov kWh), dalje daljnovid Novi Sad—Subotica, dolg 101 kilometer, največji objekt te vrste v Vojvodini. V šestih mesecih so ga zgradili. Za daljnovid so porabili 480 ton železnih konstrukcij, 350 kubčnih metrov armiranega betona, nad 200 ton jekla itd.

Tudi na turizem nismo pozabili, saj nimamo dovolj zgradb in tujci se zanimajo za naše

kraje. Samo v Srbiji smo v zadnjih treh letih porabili za gradnjo hotelov v Nišu, Požarevcu, Leskovcu in drugih krajih okoli 3 milijarde dinarjev. Hotela so letos odprli. V Beogradu so odprli hotel Metropol, zelo moderno urejen.

● 12.000 ton rude dnevno

Letos so zaključili dela za odpiranje rudnikov bakra v Majdanpeku. To bo eden izmed naših največjih rudnikov s površinskim kopom. Toda ne samo to, največji rudnik barvastih kovin v Evropi, saj bodo tu nakopali dnevno 12.000 ton rude. Prednost rudnika je v tem, ker je ruda na površini, na zemljišču, ki meri približno 25.000 kvadratnih metrov. V naslednjih štirih letih pa bo tu zgrajena flotacija, razni prometni in industrijski objekti.

V drugem polletju lani je bil odprt beograjski sejem in na njem je že bila prva zanimiva razstava Sejem tehnike in tehničnih pridobitev. Površina sejmских prostorov znaša 300.000 kvadratnih metrov.

● Vsak dan dva tisoč ton suhega premoga

V začetku decembra je začela poizkusno obratovati sušilnica v Vreocih. Za sedaj obratuje s enim kotlom in tu posušijo dnevno 200 ton premoga. Ko bo obratovala s polno zmogljivostjo, bo znašala njena dnevna proizvodnja 2000 ton posušene premoga, ki bo dajal vročino 4000 kalorij. Uprava sušilnice je že sklenila z železnico pogodbo za 30.000 ton posušene premoga. Prve količine premoga je železnica že tudi poslala.

Konec lanskega leta so bila dokončana dela pri rekonstrukciji tovarne cementa »Partizan« v Kaštel Sućurcu pri Splitu. Nad 3 milijarde dinarjev je potrošeno za rekonstrukcijo tovarne. Zmogljivost tovarne je sedaj 320.000 ton cementa letno. S starimi napravami so ga izdelali le 125.000 ton na leto. V prihodnjih letih bodo lahko izdelovali v tej tovarni nove vrste cementa, in sicer super in pucolan, verjetno pa tudi tako imenovani »črni« cement za izvoz, kakršnega doslej pri nas še nismo izdelovali.

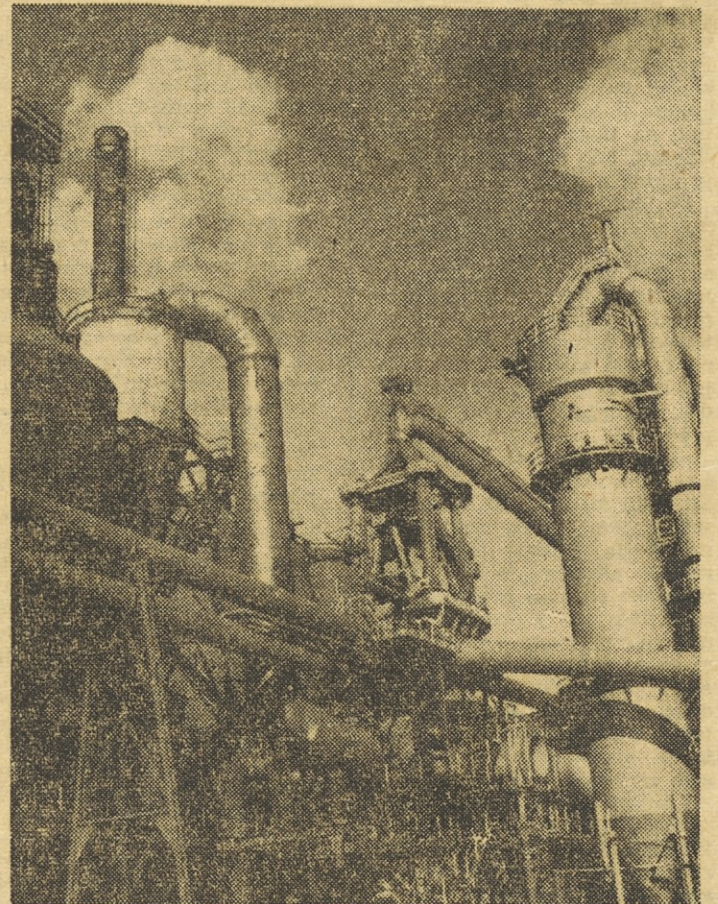
● Nove turbine se vrtiljo

Te ni je začela obratovati četrta turbina hidrocentrala v Malem Zvorniku in pred tedni je začela obratovati tretja turbina na hidrocentrali Vuhred.

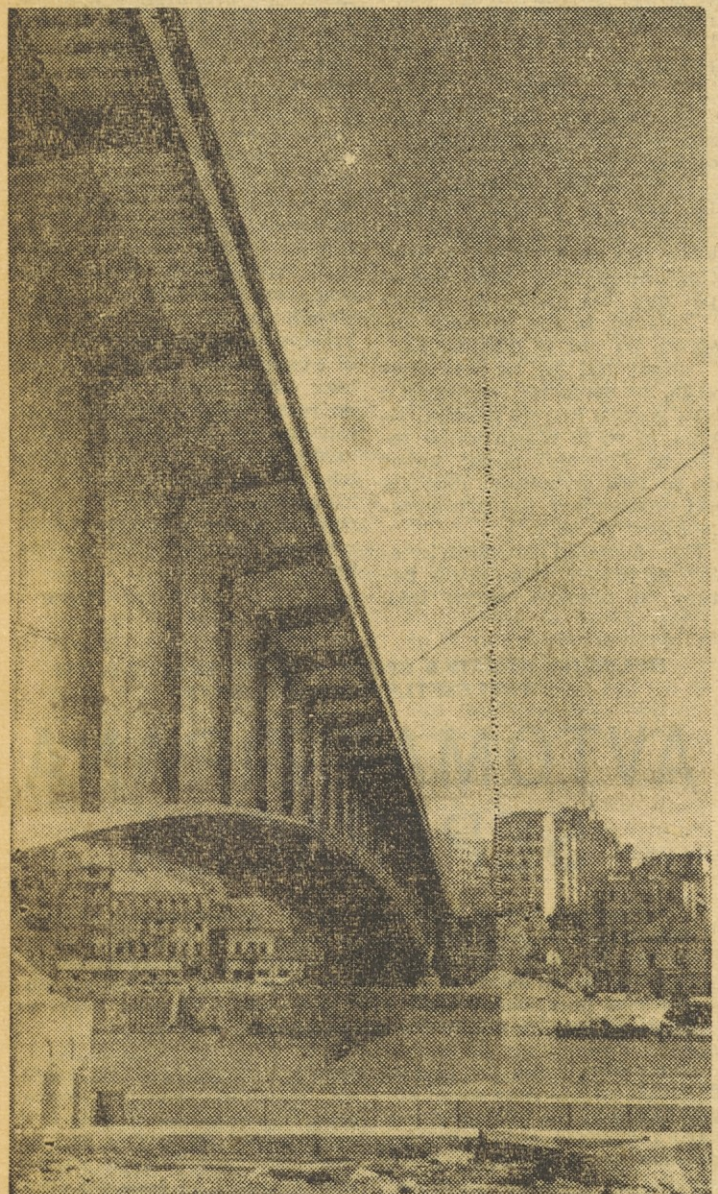
Raze vsega naštetega pa velja omeniti, da so letos začeli obratovati še nekateri objekti. Separacija v banoviškem prometovniku z zmogljivostjo 1.500.000 ton premoga, novo naftno polje v Jeremenovcih z zmogljivostjo 40.000 ton surove nafte, nova tunnelska peč v podjetju »Magnokrom« pri Kraljevu, tovarna cementa Usje, zadnja turbina v Jablanici itd.

Nove tovarne, ovi objekti, ki so začeli obratovati lani, bodo letos omogočili naraščanje proizvodnje, uspeh teh tovarov pa bomo občutili šele čez leta, saj so komaj začele obratovati.

Arsa Lazarević
Branko Djukić

V Zenici, v našem največjem metalurškem kombinatu, so lani dogradili tretjo visoko peč in montirali naprave za srednje valjanje

Visoko nad vodo se pne lok enega izmed beograjskih mostov

VSEM ČLANOM IN DELOVNIM KOLEKTIVOM SREČNO NOVOLETO 1958

REPUBLIŠKI ODBORI STROKOVNIH SINDIKATOV

kovinarjev,
rudarjev in metalurgov,
kemičnih delavcev,
gradbenih delavcev,
tekstilnih in usnjarskih delavcev,
življskih delavcev,
grafičnih delavcev,
železničarjev,
prometnih delavcev,
PTT delavcev,
kmetijskih delavcev,
obrtnih in komunalnih delavcev
trgovskih, gostinskih in
turističnih delavcev,
zdravstvenih delavcev,
državnih uslužbencev,
kulturnoumetniških delavcev,
zdrženja učiteljev in profesorjev,
zdrženja učiteljev strokovnih šol,
zdrženja defektologov,
društva visokošolskih profesorjev,
društva knjižničarjev,
društva upokoencev

OKRAJNI SINDIKALNI SVET LJUBLJANA

Z OBCINSKIMI SVETI: Borovnica, Cerknica, Črnuče, Domžale, Grosuplje, Ivančna gorica, Kamnik, Kočevje, Litija, Ljubljana-Center, Ljubljana-Bežigrad, Ljubljana-Moste, Ljubljana-Siška, Ljubljana-Vič, Ljubljana-Rudnik, Ljubljana-Polje, Ljubljana-Sentvid, Dobrova pri Ljubljani, Logatec, Loška dolina, Medvode, Mengeš, Ribnica, Sodražica, Velika Loka, Videm Dobropole, Vrhnika

OKRAJNI SINDIKALNI SVET MURSKA SOBOTA

Z OBCINSKIMI SVETI: Beltinci, Gornja Radgona, Lendava, Ljutomer, Bor, Murska Sobota, Gorišnica, Lesje, Ormož, Ptuj, Središče, Videm

OKRAJNI SINDIKALNI SVET NOVO MESTO

Z OBCINSKIMI SVETI: Črnomelj, Kostanjevica, Metlika, Mirna, Mokronog, Novo mesto, Semič, Straža, Sentjernej, Trebnje, Žužemberk

OKRAJNI SINDIKALNI SVET MARIBOR

Z OBCINSKIMI SVETI: Črna, Dravograd, Gorišnica, Lenart, Maribor-Center, Maribor-Košaki, Maribor-Tabor, Maribor-Tezno, Ormož, Podvelka, Poljčane, Ptuj, Rače, Radlje, Ruše, Slovenska Bistrica, Slovenj Gradec, Središče ob Dravi, Sentilj, Ravne

OKRAJNI SINDIKALNI SVET CELJE

Z OBCINSKIMI SVETI: Celje, Slovenske Konjice, Laško, Nazarje, Rogaska Slatina, Sentjur, Šmarje, Šoštanj, Vojnik, Zalec

OKRAJNI SINDIKALNI SVET TRBOVLJE

Z OBCINSKIMI SVETI: Brežice, Hrastnik, Videm-Krško, Radeče, Senovo, Selnica, Trbovlje, Zagorje

OKRAJNI SINDIKALNI SVET KOPER

Z OBCINSKIMI SVETI: Divača, Herpelje, Ilirska Bistrica, Izola, Koper, Piran, Pivka, Postojna, Sežana

OKRAJNI SINDIKALNI SVET KRANJ

Z OBCINSKIMI SVETI: Bled, Bohinjska Bistrica, Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka, Trzin, Zeleni Vrh, Ziri

Srečanje s televizijo

»Tšina! Prosim mir. Začeli bomo s poskusnim snemanjem. Avizo prosim. Nič ne slišimo. Prosim še enkrat. Tako, zdaj gremo lahko naprej.«

Režiser M.K. se je obrnil k napovedovalcu Marjanu K.:

»Pomakni se malo na desno. Zapomni si mesto, kjer si zdaj stal. Pa sleci si tisti plašč, precej širok je.«

Še enkrat avizo.

»Majda, začni z napovedovanjem, da bomo videli, če boš prišla do kraja aviza.«

Kamera ena, kamera dve, kamera tri, kamera ena, tri, dve ...

Vaja je stekla.

x x x

Srečal sem se s televizijo. Menda je bilo tokrat prvič. Že pred leti sem sicer gledal slike na televizijski zaslonki — toda televizija me tokrat ni navdušila. Oči so se mi kmalu utrudile, zamahnil sem z roko. Če je to tista televizija o kateri toliko govorijo in pišejo, potem me zlepa spet ne bodo dobili pred sprejemnik. Tako sem mislil še pred leti, ko sem gledal tuj program.

Pa vendar me je v tednu razstave gnala radovednost na Gospodarsko razstavišče. Nenehno sem se spraševal: Ali bo slovenskim televizijskim delavcem uspelo, da bodo osem dni zdržali v studiu ob napornem programu, ko nimajo niti pripravnih aparatov, kamara, še manj pa izkušnje. Moram niti nisem bil edini, ki je tako mislil. In če smo vsaj malo prislunili pogovorom na ulici, smo lahko večkrat ujeli besede:

Kaj pa še hočejo, izvajalci so brez treme, skoraj da ni tehničnih spodbud, oddaje niso slabe ...

Se tak nasprotnik televizije je moral priznati, da je naša prestala sprejemni izpit. Skok v vodo je uspel.

Vsak začetek je težak. Bilo je leta 1949. V inštitutu za elektrovezve so delali nemški strokovnjaki, ki so se pri nas ukvarjali s televizijo. Ko so odšli je delo obviselo na ramenih naših strokovnjakov, ki so ostali brez izkušenj, materialne podlage in brez strokovne literature.

Takrat je nastala prva snemalna kamera, z že zastarele snemalnice cevjo in ikonoskopom. Kmalu so dobili moderno snemalno cev. Lotili so se izdelave nove kamere, ki je stekla na prvi razstavi radia in telekomunikacij v Ljubljani na Taboru.

Bili so brez oddajnika, signale so vodili naravnost v nekaj sprejemnikov. Leta 1955 so začeli graditi oddajnik za snemanje v studiu in za prenos filmov. Z gradnjo so morali pohiteti, kajti že naslednje leto naj bi bile na razstavi Nikole Tesla v Beogradu prve domače oddaje. Uspeli so. Pot, ki jih je vodila v Ljubljano na Gospodarsko razstavišče, kjer smo prvič videli naše slovenske televizijske oddaje.

Nekako pred letom dni so tudi začeli na ljubljanskem Radiu z večjim pripravi za slovensko televizijo.

Sprva je bilo le pet sodelavcev, pripravljuje tovarš Lado Pahor, direktor naše televizije. »Dva režiserja, reporter in jaz ter administrativna moč. Odšli smo na prakso, trije v Nemčijo, mene pa so poslali v Ve-

liko Britanijo, v posebno šolo BBS. Ko smo se vrnili, smo priredili seminar. Skušali smo 25 udeležencem pripovedovati o tujih televizijskih programih. Po tečajih smo odšli v Zagreb in pripravili oddajo »Televizija prihaja.«

Naša skupina je morala pokazati svoje znanje pred kamero, ob njej in za njo. Te oddaje je sledila druga, zahtevnejša, in prav zavoljo tega slabše izvedena.

Od tistih dob, ko smo gostovali v Zagrebu, pa do decembra letos je preteklo dosti časa. Televizijski delavci niso držali križem rok. Med drugim smo si omislili lasten laboratorij, v katerem že izdelujemo filme (med zelo uspe-

Prvi televizijski program smo lahko videli le na ljubljanskem področju, medtem ko so bila ostala področja prikrajšana. Če bi vse te oddajnike zgradili, potem bi lahko našo televizijo gledali skoraj v vseh krajih naše domovine. Seveda pa bi ostala kljub temu nekatera področja brez programa. Tudi to ni neresljiva stvar. Posebne naprave pretvornike velja vgraditi na telefonske drogeve. V nje je vloviti signale in jih usmeriti tja, kjer želimo dobiti dober signal, pa je del skrbj odстранjenih.

Precej prostora bi se potreboval, preden bi uspel popisati vse neštete težave, s katerimi se bori slovenska televizija, da bi se dokopala do kvalitetnih

ste pravkar do smrti povozili pešca.«

»Ali prav slišim — povozil pešca.«

»Nikar ne tajite, morda pa le ne veste, da je televizijska kamera zabeležila nesrečni dogodek. Oblecite se in pojdite z nami, spotoma si bomo pa ogledali naše vozilo.«

x x x

Da, televizija posega tudi v promet. Nevestne šoferje, so ujeli nekaj minut potem, ko so mislili, da so že ušli roki pravice. Televizijske kamere opazujejo in urejajo promet že v vseh večjih evropskih središčih. Kljub temu, da je televizija pri nas še ni tako udomačila, jo bomo začeli prav kmalu uporabljati v prometu.

globoko potopljeno ladjo Afray. Od takrat je postala televizija najboljši sodelavec potapljačev. Podvodna snemalna kamera lahko prodre v vsako globino, lahko menja svoj položaj, upravlja jo lahko z vsake ladje, podvodne slike pa je moč prenašati na velike daljave. Prav zaradi te velike uporabnosti so podvodno kamero v zadnjih letih temeljito izpopolnili. Tudi naše podjetje »Brodospas« je že večkrat pri podvodnem delu uporabilo televizijske aparature.

TELERAN SISTEM

Kaj pa je to? Ob vsej jadranski obali naj bi postavili radarje. Radarske slike bi posnemali s televizijskimi kamerami, na ladjah pa bi radarske slike spel sprejemali na televizijskih sprejemnikih. Zakaj se ogrevajo za tak sistem?

Varna plovba po morju je včasih mogoča le, če so ladje opremljene z radarji. Te naprave pa so precej drage. S teleran sistemom, pri katerem bi imele poleg radarja glavno besedo televizijske kamere, bi celoten problem popolnoma rešili. Vsaj tako zatrjujejo v »Industriji za elektrovezve«.

ZVEST ČLOVEKOV SODELAVEC

V mnogih ameriških trgovskih hišah so postavili skrite televizijske kamere, da bi z njimi nadzorovali kupce in odkrivali morebitne tatove.

Televizija varuje denar v bankah, ograjene naprave vojaških objektov, preprečuje pobege iz zaporov ali pa ilegalne prehode čez mejo.

V nepreločljivih gozdovih pomaga preprečevati požare. Na stolpih so televizijske kamere, ki krožijo okoli svoje osi in oddajajo slike brezžični kontrolni postaji, kjer lahko opazijo dim požara počnevi ali ponoči.

Industrijska televizija osvaja vse industrijsko razvite dežele. Televizijska kamera s pridom nadomešča človekovo oko, saj jo lahko namestimo tudi tam, kjer za človeka ni prostora, oziroma so življenjske razmere zanj nevarne.

Uporabljajo jo na nedostopnih mestih tehnološkega procesa. V Angliji so s televizijo nadzorovali popravilo atomskega reaktorja. V drugih deželah s televizijskimi kamerami nadzorujejo visokonapetostna stikala, uporabljajo jo pri kontroli raznih trdnostnih poizkusih v letalstvu, za opazovanje raketnih izstrelkov, eksplozij atomskih bomb, pri jedrskih raziskavah ... In na posled se upravičeno vprašamo, kako pa je pri nas z industrijsko televizijo. Počasi si tudi ta utira pot v naše tovarne.

Aparatur ni treba več uvažati, saj jih že izdeluje industrija za elektrovezve. (Za televizijske aparature so nam izdelali precej sestavnih delov, nekaj pa jih moramo še uvažati: n. pr. snemalno cev, ki je precej komplicirana, optiko itd.)

Smo šele na začetku poti in daleč za drugimi državami. In če smo se že tolikokrat spraševali, ali nam je televizija potrebna, potem bomo tokrat lahko odgovorili: Oh, pa še kako. Zakaj, televizija marsikdaj pomaga človeku, rešuje dragoceno življenje.

N. BORŠTNAR

ODDAJA ZA NAŠO VAS. TOKRAT PRED TELEVIZIJSKO KAMERO.

le filme sodi Festival telesne kulture, Obisk Gornulke, Pogreb podpredsednika Kozaka itd.)

Večednevni televizijski program je za nami. Preizkusili smo svoje moči, zdaj se pripravljamo na redne programe. V devetih dneh prvega televizijskega programa smo skušali tudi ugotoviti, na kakšen odmev je televizija naletela med ljudmi. Seveda pa smo imeli veliko premalo časa, da bi se dokopali do kakšnih večjih rezultatov.

TRJE ODADJANIKI

Spomladni slovenska televizija pričela z rednimi oddajami. V Sloveniji imamo sedaj približno 400 televizijskih sprejemnikov. Televizorjem tujih znamk se bodo prav kmalu pridružili domači sprejemniki panoram, ki jih izdelujejo v Telekomunikacijah. Izdelani so v glavnem iz domačega materiala. Toliko zaenkrat o sprejemnikih, morda drugič kaj več.

Slovenija je hribovita dežela in neštete lepe planine nam delajo kopico preglavic. Je že tako, televizija ne trpi planin. Prav zaradi tega nam oddajnik, ki je na Krvavcu, ne bo zadostoval. Treba bo postaviti še dva, morda enega na Nanosu, drugega na Pohorju, da o četrtem, ki naj bi bil nekje na Kumu, ne rečemo preveč.

programov, kakršne že imajo v drugih deželah, kjer se je televizija že dobro udomačila.

TELEVIZIJA — PROFESOR

Nekdo je dejal, da bi morala imeti šola, ki hoče kupiti kinoprojektor za ozki trak, kar 400.000 dinarjev, seveda bi šolsko vodstvo moralo odšteti precej denarja za filme. Zakaj to pripovedujem? V naših šolah želimo posredovati otrokom čimveč znanja, želimo si čimbolj nazornega pouka, toda le s težavo uspejo. Pravijo, da nam bo televizija pomagala. Oh, kako bi ustregli otrokom, če bi stili pred televizijsko kamero najboljši pedagog in predavatelj, kar jih premoremo, in otroke ob sodobnih pripomočkih popeljal v neznan svet. Šoli ne bi preostalo nič drugega, kot da bi si kupila sprejemnik.

In izobraževanje odraslih delavcev?

Precejšnje težave imamo s predavatelji, točneje povedano, manjka nam dobrih predavateljev, ki se ne morejo pretrgati na dvoje. Toda glejte, za toliko in toliko ljudi potrebujemo le enega, ki nam bo pred televizijsko kamero veliko pomagal.

In televizija v industriji, prometu ...? Najprej kratek intermezzo.

Prižgal je elgareto, se zleknil v naslonjač. Pozvonilo je. »Kje imate avto, s katerim

Organi prometne milice bodo dobili domače televizijske aparature, ki so jih izdelali v »Industriji za elektrovezve« v Ljubljani.

TELEVIZIJA V MEDICINI

Tesni so prostori televizijskega laboratorija Industrije za elektrovezve. Na mizah so razporejeni aparati, pripravljani, da jih naročniki vsak čas prevzamejo. Ko sem tisti dan stopil v laboratorij, so pravkar preizkušali televizijsko aparaturo, ki bo čez nekaj dni stekla v ljubljanski ginekološki kliniki.

Nekoč ko še ni bilo televizije, se je v operacijski dvorani nagnel precej študentov-mediceincev polnih želja, da bi se ob taki operaciji čim več naučili. Kdo ve, morda se bodo čez nekaj let znašli v prav takšem položaju, v kakršnem je prav zdaj njihov učitelj — kirurg.

Kmalu tudi tega ne bo več, namreč študentov v operacijski dvorani. Le-ti se bodo zgrnili ob televizijskem sprejemniku, daleč proč od operacijske dvorane in sede bodo lahko sledili operaciji zdravnika—kirurga.

NAMESTO POTAPLJAČA

Bilo je leta 1951. Nekje v Veliki Britaniji so na zaslonih televizijskega sprejemnika opazili pod morjem, 80 metrov

končani filtraciji blato izpirajo z vročo vodo. Mreže, na katerih se je nabralo gosto, na pol trdo rdeče blato, izvlačejo in ga spihajo s paro in stisnjenim zrakom. Blato pada v silos, od tod pa ga odvažajo z vagončki ali kamioni (za zaspiranje gramoznih jam).

Tako so ločili aluminatni lug od blata. Zdaj pa je treba iz aluminatnega luga ločiti aluminijev hidrat. Aluminatna lužina razpada takole:

Izločanje aluminijevega hidrata in aluminatnega luga

Velike posode, ki so opremljene z mešali, imenujemo jih tudi beli mešalniki, ker se v njih izloča aluminijev hidrat, ki je bele barve — to so naprave za izločanje oziroma razpadanje aluminatne lužine. Mešalnik ima na vrhu dotično cev za aluminatni lug. Aluminatni lug, še preden za njim napolnijo beli mešalnik, ohladijo na približno 60° C. Beli mešalnik najprej napolnijo z določeno količino že poprej izdelanega aluminijevega hidrata. Ta učinkuje na aluminatno lužino tako, da začne razpadati v aluminijev hidrat in matični lug. Beli mešalnik meša približno 4 do 6 dni. Medtem izpade iz aluminatnega luga približno pol aluminijevega hidrata. Seveda pa ima pri tem besedo tudi obratni laboratorij. Ko namreč že ugotovijo, da je izpadla zadostna količina aluminijevega hidrata, mešalce ustavijo. Aluminijev hidrat pade na spodnjo polovico mešalnika, medtem ko je v zgornjem delu mešalnika matični, to je že izrabljeni lug. Matični lug odločijo v posebne rezervoarje skozi cevovod, ki je na sredi belega mešalnika. Gosti hidratni lug, ki je ostal v spodnji polovici mešalnika prečrpa v posebno napravo — bobnasti filter. To je precejšen boben, s fino žično mrežo. V spodnjem delu se boben dotika gostega hidratnega luga. S posebno črpalko v

bobnu napravijo vakuum (brezračen prostor). Ko boben zavrtijo se na mreži nabira aluminijev hidrat, ostali lug pa sesajo iz bobna in spuščajo v rezervoarje za matični lug. Ob mreži je še premični nož, z njim struga aluminijev hidrat. Pred tem pa aluminijev hidrat še dobro izperejo na bobnastem filtru. Aluminijev hidrat je vlažen, bel prah, je polproizvod glinice. Topljiv je v kislinah in lugih in ga zato uporabljajo pri proizvodnji aluminijevih soli (na primer aluminijev sulfat, galun itd.).

Odočeni matični lug iz belih mešalnikov in iz bobnastega filtra zbirajo v posebnih rezervoarjih. Da bi ga lahko ponovno upo-

rabili, ga morajo zgostiti oziroma iz njega izpariti odvisno vodo. Za izparjevanje uporabljajo posebne naprave. Matično lužino v velikih izparilnikih, ki so opremljeni z gostim cevovodnim sistemom, izparjevajo s paro pri znižanem zračnem pritisku. Ko so matični lug zgostili, ga še prefiltrirajo, da bi izločili iz njega vse nezaželene primese, nakar ga črpajo kot gosti lug za ponovno luženje boksita.

Aluminijev hidrat je treba le še spremeniti v glinico. To imenujejo kalcinacijo aluminijevega hidrata.

Kalcinacija aluminijevega hidrata

Stojimo pred posebno valjasto pečjo, ki se vrti. Podobna je tisti za sušenje boksita, ki smo jo videli ob prvih korakih našega sprehoda, le da je daljša in večja. Z ene strani piha vanjo generatorski plin, z druge strani pa po nagnjeni peči drsi aluminijev hidrat, ki se v peči, v kateri je temperatura od 1100 do 1200° C — spreminja v glinico.

Glinico preko dvigalnih naprav spuščajo v silos in polnijo v vreče (po 60 ali 80 kg).

Kje je aluminij?

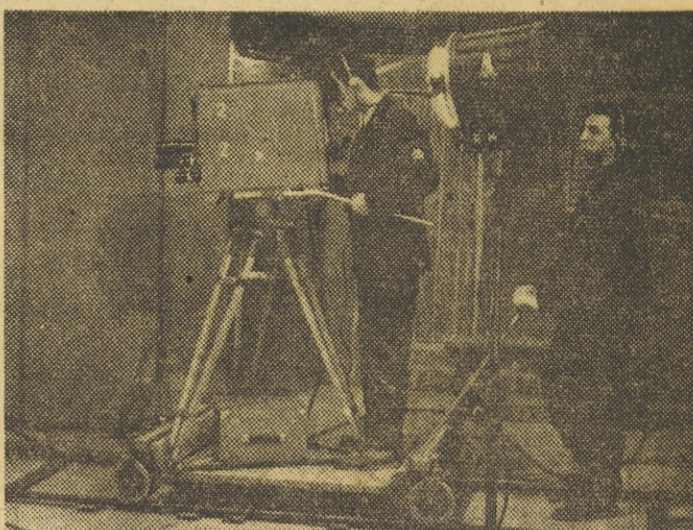
Pri kraju smo. Ob potovanju skozi tovarno smo vam pripovedovali o proizvodnji glinice. Govorili smo vam o težavnih poti, po kateri potuje boksit, preden iz te rude dobimo bel prah — glinico. Prav gotovo ga boste rekli, da nismo zadostili Vaši radovednosti, kajti prekmalu smo se ustavili.

Kje pa je aluminij, ta tako iskana srebrno bela kovina. Glinico bi morali le še elektroizirati, pa bi dobili aluminij. Za to pa so potrebne naprave, ki jih v ljubljanski kemični tovarni nimajo. Glinico zato pošiljajo drugam, kjer iz nje nastaja kovina našega stoletja — aluminij.

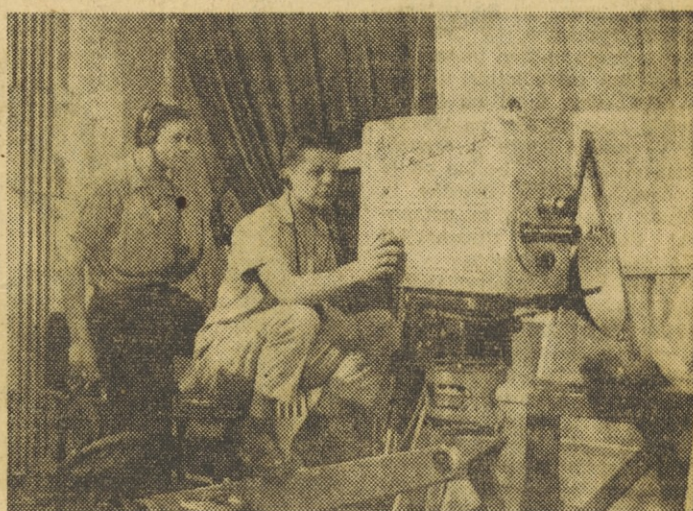
TEKST K OBLAK RISBE M. JEMCEVA

NA NAJBOLJ ŽIVLJENJSKO NEVARNIH DELOVNIH MESTIH BO BUDNO ČLOVEKOV OKO ZAMENJALA TELEVIZIJSKA KAMERA. — NA SLIKI VIDIMO CELOTNO TELEVIZIJSKO APARATURO, KI SO JO IZDELALI V TELEVIZIJSKEM LABORATORIJU »INDUSTRIJE ZA ELEKTROVEZVE« V LJUBLJANI.

S TELEVIIZJO SO SE V SLOVENIJI ZAČELI NAJPREJ UKVARJATI NA INŠTITU TU ZA ELEKTROVEZVE, OD TAKRAT PA DO DANES SO V TEM INŠTITU TU IZDELALI PRECEJ NAPRAV ZA INDUSTRIJSKO IN JAVNO TELEVIIZJO.

PRI PRVEM SLOVENSKEM TELEVIZIJSKEM PROGRAMU SO SODELOVALI TUDI SODELAVCI ZAGREBSKE IN BEOGRADSKJE TELEVIIZIJE. — NA SLIKI: DETALJ IMPROVIZIRANEGA TELEVIIZJSKEGA STUDIA NA GOSPODARSKEM RAZSTAVISCU V LJUBLJANI

POT DO SREBRNO-BELE KOVINE

(Nadaljevanje in konec)

Da bi ločili koristni aluminatni lug od neuporabnega rdečega blata je treba opraviti več delovnih operacij in sicer: razredčenje avtoklavne zmesi, ločitev rdečega luga od rdečega blata in filtracija aluminatnega luga.

Rdeče blato najprej izpirajo, nakar ga filtrirajo in pripravijo za odvoz. Povedali smo že, da potisne pritisk izloči zmes iz avtoklava v razredčenje.

Razredčenje je potrebno zavoljo tega, ker le pri določeni stopnji razredčenja avtoklavne zmesi lahko gospodarstveno ločimo aluminatni lug od rdečega blata, seveda pa je treba povedati tudi to, da aluminijev hidrat izpada le v določenih mejah razredčenja. Pri razredčenju uporabljamo tri velike posode z mešali. Tod se razredčuje gosta izlužena avtoklavna zmes s tako imenovanimi pralnimi vodami, ki jih dobimo pri izpiranju in pranju rdečega blata. Pralne vode sesajo s črpalko v razredčevalne mešalnike toliko časa, dokler z areometrom (priprava za določevanje specifične teže tekočin) delavec ne ugotovi, kolikšna je stopnja razredčenja. Zdaj lahko pričnejo izmenično in enakovredno spuščati razredčeno avtoklavno zmes, ki jo še poprej segrejejo nad 90° C v približno 400 m³ veliko posodo. Ta posoda, ki je opremljena s posebnim mešalom, je pregrajena v 4 komore, ki stojijo druga nad drugo. V

vsako komoro je posebej speljana cev, skozi katero teče razredčena avtoklavna zmes. Rdeče blato se zaradi teže vseda na dno vsake komore, mešalo pa ga počasi potiska proti sredini vsake komore. Iz sredine spodnje komore sesajo rdeče blato s posebno sesalno v nadaljnjo fazo. Pri vrhu vsake komore se nabira bistra in čista tekočina — natrijev aluminat, katerega odvažajo iz posameznih komor. Čisti natrijev aluminat nato še filtrirajo preko več plastij celuloze, ki so v posebnih okvirjih in ploščah. S temi napravami izločijo iz aluminatnega luga še zadnje ostanke rdečega blata.

Rdeče blato, ki ga črpajo iz spodnje komore, zadržuje v sebi še precejšnje količine natrijevega aluminata. Zato rdeče blato razredčijo z vodo in ga vodijo v podobno posodo, kot smo jo že prej opisali, le da ima eno komoro manj. Tod se rdeče blato dejansko izpere in na vrhu posameznih komor dobimo čisto aluminatno lužino, ki pa je seveda močno razredčena. Uporabljajo jo kot pralno vodo za razredčenje v razredčevalnih mešalnikih. Izprano rdeče blato se črpa iz dna spodnje komore in se ga po cevih vodi do posebnih naprav za filtracijo in izpiranje rdečega blata. V teh napravah blatu odvzamejo čimveč aluminatnega luga.

Naprave za filtracijo so votli ležeči valji, v katerih so posebne zelo goste mreže. Rdeče blato se izloča, medtem ko slaba aluminatna lužina potuje v razredčevalne mešalnike. Po

Iz dnevnika starega svobodarja

Morje zamolklo buči in enakomerno buta ob obalo. Pokrito je z belimi lisami, kot da so se na njegovo sinjo ravno spustile neštevne jate ptic, ki plavajo v isto smer, izglinjajo in se znova pojavljajo.

Sediva na skali ob morju in starec sprajše:

— Pisal bi rad, praviš, a? O življenju... O ljudeh?

Podoben je ptici: obraz majhen in stisnjen, nos grbast, nevidne oči, skrite v ostrih, rjavih gubah.

— Pod noč bo močno zapihalo.

Vzame ogorek iz ust, ga pogleda, vzdihne in vrže v morje.

— Kakšni ljudje žive tod? Kot povsod. Ljudje so takšni, kakršne hočeš videti. Če jih gledaš z dobrimi očmi, ti bo dobro in njim tudi; spričo tega postanejo boljši in ti tudi... Veter je vedno močnejši, valovi višji in bolj beli...

Pod noč je res močan veter razburkal morje in prinesel dež.

Debele deževne kaplje potrkavajo na okno in mi odganjajo spanec.

Ves dan sem hodil in se pošteno nahodil. Pogovarjal sem se z ljudmi, spraševal in zapisoval.

Vzamem zapiske in jih prebiram.

— Sečovje, občina Piran, okraj Koper. Kraj ou Dragonji v Piranskem zalivu: premogovnik, soline, kmetijstvo, ribištvo...

Teh nekaj besed sem zapisal še v Ljubljani. To je vse, kar leksikon ve o Sečovljah. To in nič več.

In vendar bi lahko o Sečovljah marsikaj napisali. O ljudeh, ki žive tod. Na primer rudarjih, o njihovem življenju, o težavah in hrepenenjih. O človeku iz Sečovelj.

Povesti o ljudeh se navadno začnejo takole: »V neki viharni noči leta tega in tega je privekal na svet...«. Ali pa takole: »Leta tega in tega se je kovačku Matevzu in njegovemu ženi Neži rodil...«

Nič takega ne morem napisati.

Njegove rojstne letnice ne poznam.

Vem le, da je dolga leta hlapčeval, pa naj

si bo tukaj, ob morju, ali pa kje drugje, da mu je gosposka tenko rezala kruh in da je moral biti priden, pohleven in pokoren božjim in cerkvenim postavam.

Vem, da so mu dolga leta vladali tuji in mu z bičem dopovedovali, kako je majhen in reven.

Medtem pa je zrasel in postal velik in bogat.

Delo ga je izklesalo takšnega kakršen je. Plazil se je v črni rovi globoko pod zemljo in kopal premog, se upiral talni vodi in plinom in neizmerno zaprehnel po soncu. Sredi širnega morja je razpenjal svoje mreže, ključboval zavratnim vetrovom in neizmerno zaprehnel po življenju, ki je vredno človeka. V solinah je garal od zore do mraka; kopal je težko kamnito zemljo in jo negoval kot otroka; vse dneve je pregaral sključen k tlom in neizmerno si je zazelel, da bi se zravnal.

Delo mu je odprlo okno spoznanja. Vilo mu je vero v pravico, v njegovo pravico. Zmaga je le tisti, ki verujejo. Veroval je in zmagal.

Deževne kaplje potrkavajo na okno... Odprem droban zvezek, na katerem z velikimi črkami piše: DNEVNIK. Posodil mi ga je star rudar, dolgoletni delavski prosvetar. In berem.

Se ena stopnica mojega življenja, upam — poslednja. Zagorje, Leoben, Merlabach, Trbovlje... In sedaj Sečovlje. Nisem prvi niti zadnji. Se prihajajo. Tisti, ki so prišli pred menoj, pripovedujejo, da so Lahi zalili rudnik z vodo. Premog je dober, črn. Toda kakšno razdejanje...

Tako so pred leti prihajali rudarji iz vseh naših revirjev, da bi obnovili premogovnik v Sečovljah.

Italijani, ki so odprli rudnik leta 1935, niso preudarno gospodarili z njim. Ravnali so se po roparskem načelu: Vzemi čimveč in čim hitreje; kaj bo jutri, nam ni mar.

Po osvoboditvi so se nekateri rudarji italijanskega rodu odselili v Italijo. Prišli pa so novi — iz Trbovelj, Zagorja, Raše, Hrastnika... Prišlo jih je več, kot jih je bilo kdajkoli poprej, kajti domovina je potrebovala ogromno premoga.

Začetne težave sem nekako prebrodil. Kraj je razdejan, kot bi ga veter raznesel po okolnih gričih. Središča ni nobenega, da o kulturnem domu itd. sploh ne govorim. Začeli smo zbirati ljudi za Svobodo. Zanimanje je veliko. Učitelji pomagajo. S prostovoljnimi delom smo v rudniški dvorani napravili oder. Kupili kulise. Uredili knjižnico... Kakih sto nas stanuje v Portorožu in Piranu. Vozim se z avtobusom... V jami pobiramo laške ostanke...

Tako se vrste jedrnatih zapisov starega rudarja. Tarna nad tem, da »le pobira ostanke« in ve, da prej, preden ostanke ne bodo porabili, nima smisla odpirati novih oken. Huduje se nad vodo, ki je vdirla v jamo, nad električno energijo, ki jim je jemala 42% proizvodne cene, nad stanovanji, ki jih je premalo. Piše o sestankih delavskega sveta, o tem, da ni kreditov, ki jih nujno potrebujejo, in pravi: »Vse perspektive so, da odpremo soliden rudnik. Pretežen del zapisov je posvečenih Svobodi. Društvo se je razvijalo

obenem z delovnim kolektivom in kolikor bolj složni so bili rudarji, toliko bolj trdna je bila Svoboda.

Sekcije so zaživele. Primanjkuje strokovnih moči. Vse leži na plečih nekaj starih svobodarjev in učiteljev. Domačini, ki so bili prej večinoma vključeni v italijansko prosvetno društvo, le počasi prihajajo k nam. Več moramo storiti, da bi se tesneje povezali, spoznali drug drugega, postali prijatelji.

Hvali nekatere sekcije, graja druge. Piše o proslavah, ki so jih prirejali skupno s šolo in Partizanom, o tem, kako so v rudniški električni delavnici popravili kinos aparat, kako se šolski otroci vedno bolj zanimajo za tamburaški orkester, lutkovno sekcijo... In tarna nad vodo, ki jo morajo stalno črpati iz jame, kar za 3.000 din poveča proizvodne stroške tone premoga.

Po velikem deževju aprila 1957 je voda vdrila v rudnik.

Bili smo boj, kakršnega ne pomnim. Deset dni nisem zapisal niti besede. Deset dni smo se borili z vodo, da bi rešili, kar se rešiti da. Vsi, knapi in nameštenci in direktor. Nihče ni vprašal za nadure. Hudo nas je zadelo, toda človeku, ki je te dni skupno s sto in več drugimi pregaral v jami, človeku, ki je v teh desetih dneh občutil nedopovedljivo silo kolektiva in tovarštva, je v prsih toplo in v pesti čuti moč.

Katastrofa jim je prizadejala velike težave. Voda je zalila rudnik. Odpustiti so morali nad sto ljudi, ki so jih zaposlili v piranskih podjetjih in v Raši. Boj z vodo pa jih je tudi prekalil. Zvezal jih je s tisočimi nitmi tovarštva, in vsi, kar jih je ostalo, so se z novimi močmi vrgli na delo. Izčrpati vodo, odpreti rudnik, storiti vse, da voda nikdar več ne bi mogla škodovati. Če so leta 1954 napredovali v novih plasteh po 50 metrov, sedaj po 113. Kar so prej storili v osmih urah, sedaj v šestih in še prej. In uspeli so. Rudnik bo v kratkem odprt.

Voda pa je škodovala tudi društvom. Mnogi člani so odšli, ker so se zaposlili drugod. Delo pa ni zamrlo.

Zivljenje je kot ura. Gledaš jo in zdi se, da se kazalec ne premika. Pogled čez čas in vidiš boš; premaknili so se. Tako je tudi z našo Svobodo. Gledaš in se zdi, da stoji in spi. Medtem pa mine mesec in mine leto. In ko se ozreš nazaj, ugotoviš, da dela ni bilo malo in tudi sadov ne... Dramska sekcija niti ni bila tako slaba, kot je sprva kazalo, lutkovna sekcija je sedemkrat nastopila, tamburaši imajo že dve skupini in so zelo pridni, z Ljudsko univerzo smo v glavnem zadovoljni. S pevskim zborom pa imamo težave, kajti pevovodja je odšel na tečaj...

Pozno je že. Dež je pojenjal in veter utihnil.

Sečovlje, kraj ob Dragonji v Piranskem zalivu. Premogovnik, soline... In sto in sto ljudi s svojimi velikimi in majhnimi težavami, velikimi in majhnimi junaštvimi in hrepenenji po dobrem in lepem... In starec ob morju, ki zre na sinjo ravan in modruje:

— Vse dobro prihaja od človeka.

Spet sediva na skali ob morju, ki se je čez noč zdvijalo in je zdaj mirno kot zrcalo. Valovi lenobno spirajo sive skale. Na obalo veje oster duh po morskoli soli.

— Si napisal... o ljudeh, a?

Od nekod se pripodi gruča veselih otrok. Droban paglavec priteče k starcu in ga objame.

— Dedek.

Morska gladina se blešči kakor jeklo.

— Otroci bodo boljši od nas in živeli bodo lepše.

Starčkov temnorjav, uvel obraz se dobrodušno smehlja.

V-8

Zgodba, ki jo je zakrivil sprevodnik

DRAGAN LUKIĆ

Dva dečka stopita v trolejšbo. Večji reče: — Prosim dve karti po pet dinarjev. — Kako po pet? — se začudi sprevodnik. — Zato, ker še nisva stara deset let. — Od kod pa naj vem, da še nimata deset let?

Tedaj se oglasi neki mož:

Nič lažjega, tovariš sprevodnik. Vprašajmo ju nekaj iz računstva, nekaj takega, kar se uče v četrtem razredu. Če ne odgovorita, potem gotovo še nista stara deset let.

— O, prosim vas, botev, vem za mulce, ki še v prvem razredu gimnazije ne znajo toliko računati kot v osnovni šoli.

— Res, tako ni mogoče za trdno vedeti. — reče neka žena. — Pač pa jima pogledajmo v usta, če že imata kočnike. Kočniki zrastejo okrog desetega leta. — Oprostite, — se oglasi druga žena. — Moja punčka je stara šelo sedem let, pa ima že vse kočnike. Da jo vidite, kako tre z njimi orehe!

— Prosim vas! — se vmeša neki zdravnik. — Kakšni kočniki neki! Važno so mislice in kosti. Te se močno okrepe okrog desetega leta starosti. Naj se za trenutek slečeta, da ju preostem.

— Pa ju vendar ne boste tu sláčili! Trolejšbo ni nobena ambulanta, — zakliče neka starka. — Deset let sta stara! Jaz to vem. Krivi pa so starši. Posljoje otroke v mesto, pa jih naučijo, naj reko, da so pet let stari. Vem za polno takih primerov.

— Prosim, to ni lepo od vas. Tale dva sta videti poštena, — se oglasi nekdo drug.

— Kako pa veste, da sta poštena? — brž povpraša sprevodnik.

— Vem, — odločno nadaljuje prejšnji. — Dostojno sta oblačena, ne prerivata se, ne silita k sedežu ob oknu in, konec koncev, vljudno sta zaprosila za vozne listke.

— Tiha voda globoko dere, — jezika starka.

— Vi ste mi prava prepričljiva, — jo zavrne botev.

In medtem ko so se potniki in sprevodnik med seboj prepirali, kdo ima prav, je trolejšbo pripeljal do postaje, do katere sta z otroka nameravala peljati.

Večji je pogledal sprevodnika, pogledal potnike, spravil denar v žep, prijel malega za roko in izstopil.

Iz »Mladega Sveta«, prev. Ivan Minatti

Žogica

Imel sem prijatelja. Njegovi starši so bili bogati, mi pa smo bili revni. Pa kaj sva tedaj vedeala o bogastvu in revščini. Rada sva se imela in skupaj igrala.

Bil je lep dan. sonce je sijalo, ko sem odšel spet k njemu.

»Se greva igrati?« sem ga vprašal. — Seveda. Novo žogico imam, boš videl, kako je lepa!

Bila je majhna žoga, sešita iz pisanih krpic in napolnjena z žagovino.

»Pa je res lepa!« sem občudovaje dejal in jo pobožal. »Se bova žogala?«

»Ne, metala jo bova na streho in jo lovila. Takole, vidiš!... Glej, kako se kotali navzdol!... Si vidiš, kako sem jo ujel?... No, zdaj pa še ti poskusi.«

Vrgel sem žogo na streho in razprti oči in rok čakal, kdaj se bo prikotčila do roba strehe. Ne vem, kako mi je uspelo, a žogica, mehka, drobna žogica, se je le znašla v mojih rokah. Od vznichenja sem jo krčevito stiskal in vzklilni: »Vidiš, jaz tudi znam!«

»Ivan, pridi sem!« je zaklicala Ivanova mati skozi kuhinjsko okno.

Ostal sem sam z žogico. Nekaj časa sem jo samo gledal, potem mi žilica ni dala miru, vrgel sem jo na streho, toda previsoko. Žoga je zletela čez streho.

Takoj nato se je vrnil Ivan.

»Kje pa imš žogo?«

»Čez streho sem jo vrgel. Veš, nisem hotel. Saj jo bova našla!«

Na drugi strani hiše je bil komaj poldrugi meter od zidu velik ribnik, zarasel z visokim bičevjem.

Iskala sva, pretaknila vsak kočitek, toda žoge ni bilo nikjer. Nekaj v Ivanovih očeh se je spremenilo. S tujim glasom je ponavljal:

»No, kje je žogica?«

»Saj mora biti tukaj!« sem v zadregi izjeljal in povesil glavo.

Toda žogice iz majhnih pisanih krpic in iz žaganja ni bilo nikjer... Nenadoma me je Ivan zgrabil za ramo in siknil skozi zobe:

»Lažeš! Ukradel si jo. Ti, tat, tat... čisto navaden tat si!«

Potem me je izpustil in izginit za vogalom.

Strmel sem za njim, v grlu me je dušilo, v ušesih mi je razbijalo:

»Tat... Tat... Cisto navaden tat si!«

Tako rad sem ga imel, prijatelja, danes pa ga nimam več.

M. T.

ZDRAVO TELO

ZDRAV DUH

V NOVO LETO

Doslej v našem listu nismo spremljali telesnovzgojnega uveljavljanja doma in po svetu. Lahko kar rečemo: zanemarili smo to področje. Saj nismo dovolj pisali niti o športnem uveljavljanju delavcev v raznih kolektivih, o težavah, ki so jih morali premagovati ob tem, niti ne o uspehih, ki so jih dosegli in s tem, kako so jih dosegali, da bi tako seznanili druge.

Res je, kamor koli se ozremo, srečamo športnike. V vsakem naselju imajo kakšen teren, kjer se mladina zbira k igri z žogo ali meri svoje moči na lahko-atletski stezi ali kar na travniku. V vsakem kraju je organizacija »Partizana«, koliko pa je še drugih klubov, društev in aktivov v podjetjih in ustanovah! Zato ne gre zanemarjati tako pestrega področja.

V letih po osvoboditvi je dosegel naš šport velik razmah in številni jugoslovanski športniki so vpisani na visokih mestih mednarodnih lestvic. Naši številni uspehi so zrasli iz množičnosti, ki je temeljno načelo in vodilo naše telesne kulture.

V srečanjih s tujimi reprezentancami so Jugoslavlani dosegli veliko zmag. Če bi hoteli to povedati s številkami, bi lahko rekli, da so se naši srečali s športniki 60 drugih dežel. In šport je pomemben činitelj v zblizevanju mladine različnih narodov in tako je Jugoslavija navezovala in utrjevala prijateljske odnose z mnogimi tujimi narodi.

Od 9. maja 1946. leta, ko je bila prva mednarodna tekma naše reprezentance (v nogometu s Čehoslovaško v Pragi) pa doslej, so različne jugoslovanske reprezentance imele skoraj tisoč mednarodnih srečanj (še več pa je bilo srečanj med posameznimi klubi) in v več kot polovici vseh tekem so naši zmagali. Če upoštevamo velikost naše dežele, tradicijo, pa tudi pogoje, pod katerimi se razvija naš šport, potem lahko sodimo, da ti uspehi niso majhni, še posebej pa lahko poudarimo, da smo v mnogih panogah prekosili veliko večje narode — v vaterpolu, nogometu, namiznem tenisu, boksu, kegljanju, padalstvu, strelstvu.

Tudi letos so imeli Jugoslavlani številna srečanja, ki se jih bomo še dolgo spominjali. Leta 1957 je bilo leto smučarskih po-

letov v Planici. Balkanskih iger (Jugoslavija prva), Trofeja d' Italia v Zagrebu (kjer je jugoslovanska vaterpolo reprezentanca zasedla drugo mesto za Sovjetsko zvezo in pred Madžarsko). Ne smemo prezreti niti zmage naših nogometašev nad Italijo (6:1) in po nekaj spodrseljajih najpomembnejšo zmago, ki smo je bili tudi najbolj veseli, nad Romunijo

Na dan JLA je bilo v Ljubljani tradicionalno strelsko tekmovanje za Perov pokal

300 tekmovalcev

Sportna tekmovalca članov kolektiva tovarne Iskra v Kranju v počastitev dneva republike so postala že tradicionalna. Skoraj vsako leto se jih udeležijo okoli 300 članov kolektiva. Tekmovanja prireja komisija za šport pri izvršnem odboru sindikalne podružnice, gmotno pa jih podpre sindikalna podružnica. Letos so porabili za šport 205.000 dinarjev, za prihodnje leto pa je predvidenih 300.000 dinarjev. Malo je podjetij na Gorenjskem, ki bi tako skrbela

Pri Gradisu so kegljali

Ljubljanski Gradis je priredil v počastitev dneva JLA kegljaški turnir ženskih ekip. Poleg ljubljanskih so nastopile še Mariborčanke in Zagrebčanke. Zmagala je ekipa Gradisa, ki je podrla 2331 kegljev.

(2:0), ker nam je dala potni list za Švedsko, kjer bo prihodnje leto svetovno prvenstvo v nogometu. Potem so tu še Mihaelice zmage v teku, posebno pomembna v Moskvi, Lorigerjeve zmage v Rimu in drugod in na koncu še zadnji uspeh, to krat na šahovskem polju, ko je na pred dnevi kočanem turnirju v Dallasu (ZDA) naš velemojster Gligorič dosegel prvo

V tem letu smo začeli urejati odnose v našem športu, ki je v nekaterih panogah — zaradi različnih škodljivih vplivov — dobival vedno bolj podoben profesionalizmu. Postavili smo načelo enotnosti telesne vzgoje, kar zagotavlja večjo množičnost in še višjo kvaliteto.

Prepričani smo, da bo leto 1958 prineslo našim športnikom še nova uspehe, toda ti uspehi bodo toliko večji, kolikor prej bomo odpravili razne težave, ki ovirajo še večji razvoj. Se in še nam primanjkuje prostorov, igrišč, rekvizitov itd., skorajda nimamo pokritih bazenov in umetnih drsališč. Kaže, da bo leto 1958 prelomnica tudi v tem pogledu. Naj bo to leto prelomnica še v nečem: vodstva sindikatov v delovnih kolektivih naj bi organizacijsko zajela v aktivih vse tiste, zlasti mlade ljudi, ki se zanimajo za šport in telesno kulturo sploh, jim omogočila nadse koristno in zdravo razvedrilno po truda polnem delu. Pri tem pa pričakujemo vsestransko pomoč športnih in telesnovzgojnih organizacij ter posebej strokovnjakov.

D. D.

TEKSTILNA TOVARNA AJDOVŠČINA

Telefon: 17 — Telegram: Tekstil Ajdovščina

IZDELUJE: vse vrste bombažnih in staničnih tkanin za izvoz in domači trg. Vzorce enobarvni in karirasti so izdelani v lepi in okusni barvi, flanel rjuhe barvane in bele — izredno dolge.

Podjetja posluježe se nakupa v

TEKSTILNI TOVARNI V AJDOVŠČINI

Vsem želimo srečno Novo leto 1958!

Se nekaj urle in stali bomo pred novim letom kot pred belo, nepopisano stranjo. In ko bo odbila ura polnoč, se bomo že »spominjali« let, ki je tako naglo minilo. Tu nekje na pragu iz leta v leto obudimo s kratkimi pomenki in kramljanjem nekaj spominov na filmsko leto 1957.

Lov na čarovnice

Marilyn Monroe je od konca svetovne vojne dejansko reševala Hollywood iz zaga-te, v kateri se je znašel zaradi številnih vzrokov. Med temi je bila tudi televizija, ka-tero so sprejeli filmski mogotci kot tekmeča, ne pa za bolj zahtevno obliko oblikovanja, ki ima svoje korenine dejansko v filmu. Toda Hollywood je hitro navdušen, naglo postane nehalježen. Marilyn Monroe so kovali v zvezde, privatno pa mislili o njej, da je »ma-la neumnica«, ki je bila pripravljena prodati svoje telesne čare industriji sanj. Na vsem lepem je pokazala »atomska lepota« roge. Najprej se je sprla z računi glede njenih telesnih čarov. Potem je ustanovila svojo filmsko družbo, sama pa se preselila v New York in se zaprla v stanovanje. Pravijo, da je nakopičila okoli sebe gore knjig in se zakladi, da se ne pokaže na ulico, dokler jih ne prebere. Vzdržala je! Nato je stopila v Actor's Studios — v solo za filmske igralce, ki jo vodi sloviti Elia Kazan — in začela študirati filmsko igro. Na internih predstava-h v soli je bila na mah med najbolj pri-zadevnimi in najbolj nadarjenimi igralkami. Ločila se je od športnika, ki ji ga je vsilil zaradi senzacije Hollywood, poročila pa se je z najslavnejšim dramatikom našega časa — Arthurjem Millerjem. Potem je odpotovala na vsem lepem v London in posnela v družbi s sirom Laurencem Olivierom film »Speci princ«. Režiral je Laurence Olivier — »prvi igralec Njenega Velikanstva«, glavni vlogi sta igrala Laurence Olivier — oboževalec Sha-kespeara, in Marilyn Monroe — oboževalka Dostojevskega. Pravijo, da je ta film izredno uspel. Ameriški kritiki so ga pohvalili, toda doslej ni bilo distributorja in kinematografa, ki bi bil film »gospa Millerjeva« postavil na svoj program... Hollywood se je maščeval »nepokorni Marilyn« in izbral za to mašče-vanje sijajno krinko — gospod Arthur Miller je stal pred komisijo za raziskovanje pro-ameriške dejavnosti in tam »ni hotel govo-riti«... Za izgovarjanjem na moža, ki ga za-radi njegovega odločnega odgovora »lovcem na čarovnice« spoštuje ves svet in tudi Ame-rika, se dejansko skriva pravi cilj: uničiti žensko, ki jo je Hollywood naredil za zve-zdo, pa se mu je uprla biti takšna zvezda, kakor bi jo hollywoodski finančniki radi imeli in potrebovali za svoje dobičarske načrte... In ker se tudi sedaj ni priklonila pred filmskim Babilonom, so izstrelili na hollywoodsko nebo novi zvezdi — Anito Ekberg in Joane Mansfield. Obe sta pokazali roge in zahtevali karakterne vloge brez računov na njune telesne čare...

Televizija in film

Televizija je smrtni sovražnik filma! Ta-ko so zatirjali vsa leta po drugi svetovni vojni v Ameriki. Skušali so premagati tele-vizijo. Staremu profesorju Chretienu so od-kupili četrto stoletja star izum, ki ga je on imenoval hipergonar, in »rodili« tehnično no-vost kinoskop (CinemaScope). Stari Rene Clair je grenko pripomnil, da so malo pred tem evropski filmski ustvarjalci razpravljali o problemu formata filmske slike in upšte-vajoč vse estetske in tehnične principe film-skega jezika ugotovili, da bi bilo koristno for-mat filmske slike malce povečati v vertikalni smeri. Hollywood je razpotegnil format film-ske slike v horizontalni. Kaj so ga brigale razprave evropskih filmskih umetnikov... Kljub kinoskopu in VistaVisionu in Cine-rami in ne vem kakšnem »scopu« je televi-zija še kar naprej ostala »smrtni sovražnik filma«.

Na vsem lepem pa se je s filmom »Marty« začelo nekaj nepričakovane. Televizijski scenaristi, dramaturgi, režiserji in igralci so prišli k filmu, da ga rešijo iz resnejše in bolj usodne nevarnosti, kakor pa je televizija, da ga rešijo umetniškega, vsebinskega pro-pada. Leto 1957 je v polnem smislu besede resnilo za ameriški film. Rešila pa ga je te-levizajska generacija, ki je ustvarila mojstrovine, kakor so »Poročno kosilo«, »Fantasti-čna«, »Dvanajst jeznih moških«, »Mladi tujec«, »Mož je bil deden pednež visok« itd. Naj-lepše pa je pri vseh uspehih omenjenih fil-mov, na katere se Hollywood sedaj tako ra-d sklicuje, da so jih ustvarili možje, ki so se pred hollywoodskimi preganjalci progressa in svobodne misli zatekli k televiziji. John Frankenheimer, Delbert Mann, Paddy Cha-yeffsky, Sidney Lumet, Martin Ritt, Sidney

ANEKDOTE

POSREČILO SE MU JE

Francoski cesar Ludvik XIV. je nekoč po-kazal slavnemu kritiku Boileauu svoje pesmi in ga vprašal, kaj si misli o njih. »Velikan-stvo«, mu je odgovoril Boileau, »vam ni nič nemogoče. Hoteli ste napraviti slabe verz-e in posrečilo se vam je.«

DUHOVIT KRITIK

Sirakuški vladar Dioniz I. je bil prepri-čan, da je velik pesnik. Pisal je tragedije, pesmi, vabil je intimne može na svoj dvor in jih visoko odlikoval, če so ga hvalili. Pesnik Filoksen pa ga ni hotel priznati za dobrega pesnika in je bil zato obsojen na delo v kamnolomu. Prijatelji so prosili zanj in Dioniz ga je pomilostil; povabil je k obedu in ga zopet vprašal, kakšne so njegove pesmi. Filoksen mu na to ni odgovoril; obrnil se je k stražnikom in jim rekel: »Peljite me takoj nazaj v kamnolom!«

PREVELIKA UŠESA

Neki neumnež se je norčeval iz pametne-ga, češ da ima prevelika ušesa. »Res je,« pravi ta. »prevelika ušesa imam za človeka. Toda pritrdili mi boste, da imate vi pre-majhne za osla!«

Poitiers, Robert Muligan — vsi so želeli de-lati v filmu, toda tedaj ni bilo tam prostora za napredne duhove, temveč le za kleče-plazce. In danes prav ti »nezaželeni« rešu-jejo ameriški film iz najhujše stiske — stiske vsebine, izraza, umetniškega izpovedovanja. Človeku se vsiljuje misel na drugega mo-ža, ki smo ga nedavno spoznali po filmu »Piknik«. To je Joshua Logan. Pred trideseti-mi leti so mu pokazali v Hollywoodu vrata, češ da je neuporaben... trideset let po-zneje (medtem je dokazal, da je »uporaben« v gledališču) je s svojim prvim filmom (Pik-nik) zatemnil slavo večine »uporabnih«...

Rim: madež na italijanski kulturi

Ce bi pisal takšno kramljanje konec leta 1956, bi moral najprej omeniti grdo obreko-vanje, ki je bilo splošno v Rimu in naper-jeno proti novorealizmu, z drugimi besedami proti tistim mojstrom sedme umetnosti, ki so rehabilitirali italijanski film in ponesli nje-govo ime širou sveta. Visok predstavnik ita-lijske oficiale kulture je namreč zapisal, da je novorealizem sramoten madež ita-lijan-ske kulture... Novorealizem pa ob takšnem vsaj nedostojnem obrekovanju ni utihnil, temveč spodbudil nove ustvarjalce, mlade ljudi. In če pogledamo hitro nazaj na leto 1957 v italijanskem filmu, bomo resda videli, da so polnili časopise in tednike z nadrob-nostmi ob rojstvu Ginegine sinčka, da so svetohlinski zavijali oči ob poroki Sophie Loren — pa tudi, da je to leto prineslo raz-vojno novo formo, ki je dedič bogate in tako pomembne tradicije novorealizma — imeno-vali so jo novoromantika. Sicer pa oznaka ni važna. Odločilna je vsebina, umetniška moč. Za tistega, ki ljubi filmsko umetnost, je lan-sko leto italijanskega filma pomembno pred-vsem po delih, kakor so Antonioni »Krik«, Visconti »Bele noči«, Masselli »Zen-ska dneva«, Castellani »Sanje v predalu«, Latuada »Gtendalina«, Fellini »Cabi-rijine noči« itd. Mar bodo tudi te umetnine »madež italijanske kulture«, kakor naj bi takšni »madeži« bili filmi »Umberto D«, »Ta-tovi koles«, »Rim ob enajstih«, »Brez milo-sti«, »Cudež v Milanu«, »Zemlja se trese«? Objektivni svet ljubiteljev filma se samo prizanesljivo nasmeje in navdušeno zaplo-ska de Sici, de Santisu, Lizzaniju, Viscon-tiju, Felliniju, Germiju, Latuadi... vsem, ki so domela poslanstvo filma v našem času in tako dosledno uveljavili načelo, da je »film ljubezen do človeka«.

Vzljubili smo domači film

Ko smo pred leti dobili v Benetkah za »Kekca« prvo nagrado med mladinskimi fil-mi, skoraj nismo mogli verjeti resnici. Naš film se je boril z začetniškimi težavami in na vsem lepem takšno priznanje. Leto 1957 nam je prineslo odlična priznanja. Na prvem mestu je brez dvoma nagrada za režijo Vla-dimirju Pogodinu na festivalu v Karlovyh Varih. Potem je Srebrni medved iz Berlina filmu »Plitvička jezera« in nato nagrada za najboljšo moško vlogo Johnu Kitzmillerju za »Dolno miru« v Cannesu. Saj je človek ko-

maj verjel. In vendar... da — leto 1957 je bilo nenavadno pomembno za naš film. To je dokazal festival v Puiju, ki nam je pred-stavil tako pomembna dela, kakor je Han-žekovičev »Gospodar svojega telesa«, Pog-ačičev omnibus »V soboto zvečer«, Soje Jova-novičeve »Pop Cira in pop Spira«, pa tudi Zivanovičeva »Zenica« in Hladnikova ter Gostiševa »Fantastična balada«. To niso več uspehi »jugoslovanskega merila«, temveč re-zultati vztrajnega dela in snovanja, ki vzdr-že vsako merilo. Mislim, da nam bo leto 1958 prineslo v mednarodnih srečanjih marsi-kakšno prijetno priznanje.

Toda leta 1957 se je zgodilo še nekaj dru-gega. Film »V soboto zvečer« so predvajali v ljubljanskem Uniuu petnajst dni in videlo ga je skoraj 50.000 gledalcev, film »Pop Cira in pop Spira« je v Beogradu potokel vse »rekorde«, isti film je v Ljubljani potokel »rekord« kina Vič, v Zagrebu je film »Go-spodar svojega telesa« posekal vse dosedan-je domače in tuje filme... Naši gledalci so vzljubili domači film in so v svoji ljubezni postavili samo eno zahtevo — kvaliteto! Tu-di to je izredno pomembno.

Nova pomlad

Spominjam se prvih dni maja 1957, ki sem jih doživljal ob prelepi Azurni obali, v Can-nesu. Na programu je bil sovjetski film »Enainštirideseti«. Ustvaril ga je mladi Cuh-raj, ki ga doslej ni nihče poznal. Kako tudi! V Cannes je prišel s svojim prvim filmom. Nihče ni mogel verjeti, da je tako nenadoma sovjetski film doživel novo pomlad. Pomlad v polnem smislu besede. Na platno so zaži-veli zopet ljudje iz mesa in krvi, ljudje iz ljubeznijo v srcih, iz ljubeznijo, ki je prav takšna kakor v kakšnem francoskem, ita-lijanskem, švedskem... kateremkoli filmu. In tedaj mi je bilo v splošnem navdušenju za Cuhraja, Izvickajo, Strizenova in »Enainštiridesetega« iz srca žal, da ni bilo med nami simpatičnega Sergeja Jutkeviča. Ko sem ga ob filmu »Ana na vratu« povpraševal po ge-neraciji mladih sovjetskih ustvarjalcev, mi je rekel, naj počakamo leto ali dve, pa bodo njihovi mladi povedali svojo besedo v Can-ne-su. In to se je zgodilo prav maja 1957. Svojo besedo je povedal njegov učenec Cuhraj, ka-kor jo je leto poprej povedal v Benetkah Samsonov s »Cvrčkom«.

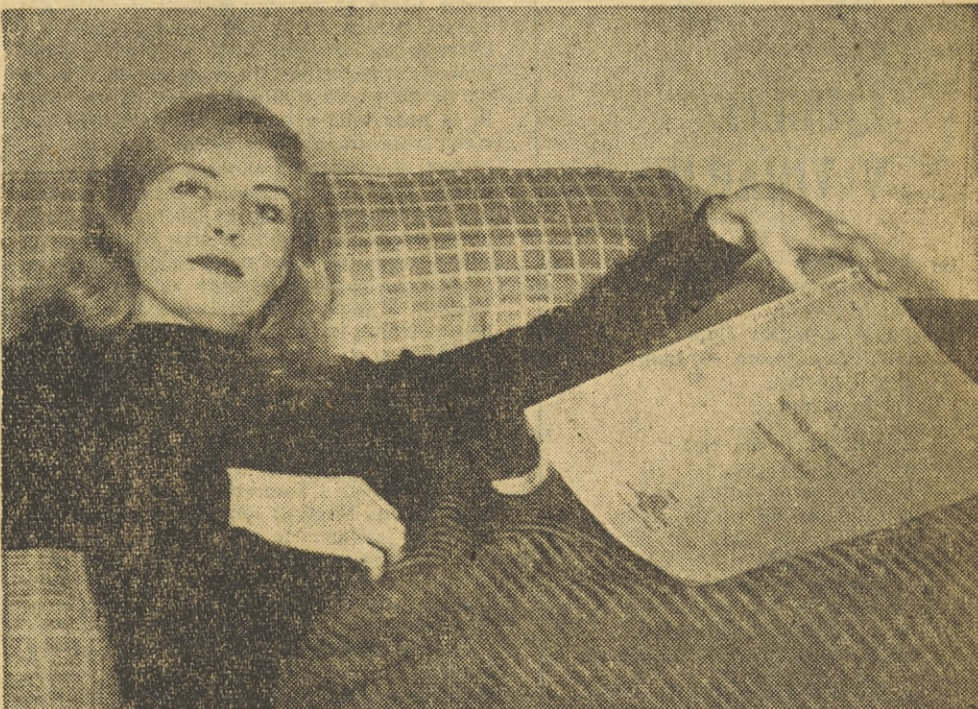
Generacija mladih si je utrla pot v sov-jetski film in nastopili so pogumno. Zavzeli so se za človeka in dosegli, da je človek po dolgem času, ki so ga polnila filmana poli-tična gesla, zopet zaživel v polnokrvni po-dobi v sovjetskem filmu. To je bilo brez dvoma veliko dejanje. Zaupanje v sovjetski film se zopet vrača, počakajmo, kaj nam bo-do ravno ti mladi povedali leta 1958.

Film — umetnost mladih

»Dovolj, gospod Clouzot!«, so skoraj so-glasno vzklinali ob pariski premieri Clouzo-tovega filma »Vohuni« francoski filmski kri-tiki. Kaj se je zgodilo? Clouzot se je znova cinično poigral z živci gledalcev. To je storil

že v »Hudičevkah«. In Cayatte, ta filmski odvetnik, katerega besedo smo vsi nestrpno pričakovali? V Benetkah je njegov traktat o problemu krivde, ki se je tokrat imenoval »Oko za oko«, razočaral. Clement je po filo-zofsko analitičnem prenosu Zolajeve »Ger-vaise« odšel na Pacifik in se tam zagrizel v delo, da bi prebolel spodrslija, pred katerim ga ni mogla obvarovati niti Maria Schell... Ko so se najuglednejši francoski filmski kri-tiki razgovarjali o situaciji v francoskem fil-mu, so soglasno ugotovili, da je zapadel v intelektualiziranje. Največja imena med francoskimi ustvarjalci ne upajo več tvegati pogumnega, pa četudi nenavadnega in nepri-čakovanege dejanja, temveč se raje zatekajo v »varno zavetje« velikih, klasičnih literar-nih predlog. Hugo, Zola in drugi so postali njihovi avtorji... Filmski kritiki in franco-ska publika menijo, da to ni pot razvoja in napredka.

Nekdo je pred časom že poudaril, da je film umetnost mladih. Ne samo Amerika, Italija, Sovjetska zveza, Poljska — tudi da-našnja Francija potrjuje to mnenje. Mladi v francoskem filmu pa so Roger Vadim, Astruc, Alain Resnais, Camus, Vodlén med njimi je brez dvoma s svojimi tremi filmi Roger Va-dim, ki je bil nekoč mož tudi mlade Brigitte Bardot. To so imena, ob katerih bomo poče-

pazljivo prisluhnili, kajti od njih smemo pričakovati — presenečenja.

In... kramljali bi lahko v nedogled. To-da ob tem kramljanju sem vas hotel, dragi bralci, spomniti samo na nekatere najpo-membnejše dogodke lanskega filmskega leta. Vitko Musek

Joane Woodward je ena izmed igralk elevizijske generacije, o kateri danes govori Amerika več kot o kateri-koli drugi zvezdnici

V pretresljivem Fellinijevem filmu Cabirijine noči sta igrala poleg Giuliette Masine tudi Amadeo Nazza-ri in Nadia Gray, ki ju vidimo na sliki zgoraj. Med snemanjem so se v enem izmed ateljev zbrali mojstri filmske igre Spencer Tracy (desno), Jean Sim-mons (sredina) in Theresa Wright (levo)

Karel Destovnik - Kajuh:

NAŠA PESEM

Moja pesem ni le moja pesem,
to je krik vseh nas!
Moja pesem ni le moja pesem,
to je boj vseh nas!

Biti mlad v teh težkih časih,
to se pravi
brez mladosti biti mlad,
zreti starega sveta propad,
skrivati premnogo nad,
to se pravi biti mlad...

Pa je vendar sreča biti mlad,
biti mlad in poln nad!
(Iz zbirke »Kajuhove pesmi«.)

Matej Bor:

LJUBEZEN V VIHARJU

V
Menil sem iti sam
tja h goram,
tja h goram,
pa si z mano šla,
ljubica, z mano — kam?
Tja h goram,
tja h goram.

Zvabil ni te na pot,
na to dolgo pot,
kak prešeren falot,
zvabila ni na pot,
na to svetlo pot,
mesečina,
nek samotni večer
potrkala je na dver
in povabila te na pot,
na to težko pot — domovina.
(Iz zbirke »Pesmi«, 1946.)

Cene Vipotnik:

DREVO NA SAMEM

V svetlobi, v senci menjajo obraz
stvari sveta:
najlepša vrgred sleče rosna čuda,
a česar ne zamete zimski čas,
kar sije venomer kot draga ruda,
je luč srca.
(Iz zbirke »Drevo na samem«.)

Jože Brejč:

IZ DNA

Veter brije, sneg prvi.
Gozdovi so v samotni obnemeli.
Bog ve, kje zdaj moj brat bedi?
Noč... Nekje v daljavi strel.

Vrzi brinje v rdečo peč,
da bo zadisalo;
meni je preveč hudo,
da bi povedal vam, kako,
ker bi vse v meni zajakalo.

Moral bi iti skozi veter, v mraz,
boriti se s puško, umreti.
Ali je vredno tak prazni živeti,
z dlanimi si zakrivati blede obraz?
(Iz zbirke »Partizanska lirika, 1947«.)

Miha Klunari

ZIMA

Zima je odprla dveri,
v ivju hoste se srebrijo,
v led drobijo se večeri.

Burja sika melodijo:
gladni, bosi v hostah bostel!
Le zakaj odšle ste v hoste,
zapustili domačijo.

Vrag s teboj, ledena burja!
Vrag s teboj in s tvojim mrazom!
Mi smo vajeni neurja,
mi navajeni smo mraza
in nazadnje: onkraj laza
vabi hiša kmeta Jurja.

Dobra, hiša kmeta Jurja
vabi nas za onim lazom.
(Iz »Lirike 1941—1945«.)

RAZMIŠLJANJE O NAŠI KNJIŽEVNOSTI DO KAM SMO PRIŠLI

Slovenska književnost je z letom 1941. z vdorom okupatorja v našo domovino, zaključila veliko in pomembno obdobje medvojne generacije. Ta medvojna generacija, ki se je s svojimi umetniškimi deli vključila v nezadržan politično revolucionaren premik širokih ljudskih množic z delavskim razredom v ospredju, je tudi doživela zmagoviti rezultat naše socialne revolucije, ki je vzporedno z narodnoosvobodilno vojno uresničila vsa gesla te borbene generacije. Delež vsakega posameznika iz književnega rodu te medvojne generacije v pripravih za revolucijo in v revoluciji sami bo osvetlila literarna zgodovina, delež vseh pa je bil izredno velik, prav tako žrtve, ki jih je ta generacija s svojo lastno krvjo darovala revoluciji sami. Preganjanja, ječe, mučenja in nasilna smrt pesnikov in pisateljev ter ostalih umetnikov te generacije bodo najbolj svetla poglavja naše literarne zgodovine, kajti še nobena umetniška generacija doslej ne beleži toliko žrtve kot le-ta, da omenim samo nekaj imen: Miran Jarc, Ivan Grahov, Tone Cufar, Vinko Kosak, France Kozar, Kajuh-Destovnik, Brnčič in drugi. Razumljivo je, da je ta tako imenovana medvojna generacija povečini osebno in s svojimi umetniškimi deli sodelovala v narodnoosvobodilni vojni in sodeluje (kolikor jih je ostalo živih) tudi v povojni graditvi. Pesnik revolucije Matej Bor in padli pesnik Kajuh-Destovnik sta zapela najmočnejše verz ob začetku najbolj usodnih dni našega naroda, ko je tudi slovenski pesnik s peresom in orožjem tesal svojemu narodu svobodo, neodvisnost in socialno pravičnost, da ne govorimo o mlajšem pesniškem rodu, ki je prav tako v partizanskih brigadah napisal svoje umetniške prve.

Kot sem dejal, je obdobje pesniške generacije med obema vojnama časovno zaključeno — toda še zdavnaj ni izpeto. Umetniška gesla revolucije so se izpolnila, zdaj pa se je razprostrlo pred nami novo življenje, ki ima spet svojo posebno vsebino za sedaj in za vnaprej. V tem novem življenju je gore plamenice vojne in povoje mlade umetniške generacije, ki si s svojo umetniško izpovedjo gradi svoje poglede nase in na svet okoli sebe. Oblikuje se nova vsebina, nov umetniški izraz. Proces razvoja vsakega umetniškega rodu je naraven in vedno naslonjen na izogrevanje velikih in usodnih dogajanj časa in ljudstva. V katerem ta rod živi. Najsi bo književna žetev od leta 1941 do danes taka ali taka, je vendarle odjek vsega tega, kar je naš človek v zadnjih šestnajstih letih preživel v mislih in dejanjih, pa čeprav tudi v pojavih, ki vsaka velika obdobja spremljajo vzporedno z dobrimi in plemenitimi. Preživel pa je naš človek v teh letih (in seveda še preživlja) velike stvari, skoraj bi trdil, največje in najbolj usodne v zgodovini slovenskega naroda, posredno in neposredno vezan na usodo ostalih narodov Jugoslavije in končno vezan tudi na usode narodov vsega sveta, kolikor je duha posameznega pesnika ali pisatelja že zajela tako velika vsečloveška umetniška izpoved, ki se lahko razlije čez meje njegove ožje domovine.

Ce je že tako, da je slehera resnična umetnost izpoved umetnika o času in ljudeh ter tudi izpoved jasnovidca, ki mu gori srce preko časa daleč naprej, dalje, če je že tako, da zajema umetnost čase in ljudi nazaj, tedaj ni nič čudnega, da se je zlasti preživela medvojna umetniška generacija, zlasti pa vojna in deloma tudi povojna izbrala za vsebino svojega umetniškega izraza tisto obdobje, ki je do sedaj najbolj pretreslo ne samo posameznika, ampak ves narod — narodnoosvobodilno vojno, to se pravi partizanske čase, partizanske ljudi, partizansko vojsko. Menda ga ni slovenskega pesnika in pisatelja, ki ne bi posegel v to neizcrpno zakladnico človeških usod iz tistih časov, ko se je slovenski človek odločil za biti ali ne biti. Prežihov Voranc, Miško Kranjec, Janez Potrč, Juš Kozak, Matej Bor, Anton Ingolič, Tone Seliškar, Peter Levček, Vida Brestova, Ivan Minatti, Mimi Molenskova, Vasja Ocvirk, Ivan Ribič, Cene Vipotnik, Karl Grabeljšek, Beno Zupančič, Ferdo Godina, Ignacij Koprivce — in še cela vrsta starejših in mlajših so pisali in bodo še pisali o partizanskih ljudeh. Poudarjam, da bodo še in še pisali, kajti v merilu zgodovine nekega naroda je tak čas sicer zelo kratko obdobje, ki pa še zdavnaj ni od vseh strani osvetljeno, še manj pa izčrpano, pa naj si bo to v pesniški, prozni ali dramski obliki. Mnogo je bilo o vsem tem napisanega, mnogo dobrega pa tudi mnogo manjvrednega. To je povsem razumljivo, kajti v svetu umetnikov je že tako, da tudi najbolj pisatelj včasih napiše slabo stvar. Dobre stvari se bodo ohranile, na slabe bo človek pozabil. Pa vendar: do kam smo pravzaprav prišli v slovenski književnosti s partizansko vsebino?

V nekem razgovoru o teh stvareh je nekdo dejal: »Dovolj nam je pokanja pušk in regljanja mitraljezov ter eksplozij min in granat, saj smo vendar kulturni ljudje in nam ni treba nikakršnih slovenskih indijancev! Ta, ki je to povedal, je sicer zelo pameten človek, toda s to izjavo ga je osoljail, kajti borba Indijancev proti evropskim osvajalcem njihove domovine je bila prav tako gigantska in usodna, kakor je bila naša borba proti okupatorju in njihovem domačemu zavezniku, in dobre »indijancev« so še danes priljubljeno čtivo zlasti mladine, saj so vsebovali Indijanci v svoji borbi vse tiste plemenite elemente, ki so bili značilni za našo borbo: ljubezen do rodne grude, junaštvo, zvestobo, tovarništvo, preziranje strahopetstva, izdajalstva, nezvestobe itd. V drugo ga je polomil, ker je s tem priznal, da mu je bilo ljubše preživeti vojno doma lepo na toplem pri peči kot v gozdovih. Ker se je tudi izogibal doma na kakršenkoli način koristiti Osvobodilni fronti, je na očitek dejal: »Imam eno samo glavo — in ta je več vredna kot vse glave partizanske brigade.«

Njemu, razumljivo, take knjige o partizanskih ljudeh niso po godu, kajti če jih že bere, ga peče vest, da ni v najbolj usodnih dneh pomagal svojemu narodu. A če danes kljub temu prejema zelo lepo pokojnino zaradi svoje pametne glave, so mu knjige o partizanskih ljudeh še celo zoprne, ker so se za njegovo pokojnino borili in padali ljudje, o katerih bodo pisali pisatelji še mnogih generacij.

To primeroma sem zapisal zaradi tega, ker se tu in tam sliši domneva, da so se naši ljudje že naveličali partizanskih povesti in romanov. Toda to nikakor ni res. Naveličali so se jih pač taki ljudje, kot sem enega od njih zgoraj omenil, nadalje vsi tisti, ki jim je

»Dolomiti se krušijo« — razen romana »Sedmina« pisatelja Bena Zupančiča, ki obravnava majhne borbene ljudi iz Ljubljane.

Letos so izšle kar tri značilne knjige o partizanskih ljudeh, in sicer: »Hajka« Vasje Ocvirke, »Daj mi roko pomlad« Mimi Ma-

STONE SELIŠKAR

naša socialna revolucija odvzela dominanten položaj v naši politiki in gospodarstvu, nadalje vsi tisti, ki so stali na strani sovražnika in zjedalcev in pa končno tisti domišljivi puhoglavci, ki stoje danes osamljeni v svoji lastni zamaknenosti izven ljudstva, brez katerega ne more biti ničesar dobrega in plemenitega.

Ce pa je trohice resnice tudi v taki domnevi, tedaj je temu krivo prenekatero pisanje o partizanskih ljudeh samo, kajti v množici partizanskih knjig je dokaj slabo na-

lenškove in »Rosa na pajčevini« Manice Lobnikove. O vseh teh treh knjigah so že precej pisali, a oglejmo si jih še mi, ne s stališča književne kritike, temveč s stališča ugotovitve, do kam so segle te knjige.

Nobena od njih ni slaba. S tem je sicer malo povedano, toda tudi rečeno, da nobena od teh treh knjig ne dosega tistega, kar zdaj že lahko pričakujemo od pisatelja za tako snov. Najbolj verno in najbolj jasno sliko partizanskih ljudi je dala prav gotovo »Hajka«, v kateri nam pisatelj opisuje strnjeno

Frane Mihelič: Partizanski počitek

pisanih, bodisi da ne prepričujejo, ker niso umetniško dognane, bodisi da so izmalile marsikaj v zgolj literaturo o pokanju pušk in regljanju mitraljezov. Ce smo šli sprva le v skrajnost črno-belega, smo zlasti v zadnjem času napisali marsikaj silno zmedenega o partizanskih ljudeh. Ce smo sprva pisali, da so šli ljudje »s pesmijo v borbo«, smo v zadnjem času napisali, da so partizanske ljudi mučile strašne duševne muke in v mnogih pisanjih so te duševne blodnje tolikšne, da niso nikomur več podobne in že meje na skaljenost duha, partizanskega človeka, še bolj pa na skaljenost duha pisatelja, ki je to napisal. Ne prvo ne drugo se ne ujema z notranjo podobo človeka, ki se je boril z zavestjo. Kajpak, med partizanskimi ljudmi niso bili zgolj dobri in plemeniti — ne, bili so navadni ljudje, saj zgolj dobrih in plemenitih ljudi sploh ni. Ljudje, kot smo pač vsi. Le posameznika so se na kak način pravi poseben izkazovali kot junaki, silno požrtvovalni, nadvse tovariški, dobronamerni, veseljak, nekateri kot omahljivci, strahopetci, toda vsa ta množica tako različnih ljudi je bila povezana z vsečloveško idejo, ki jih je dvigala nad njihovo osebno vsebino in pomanjkljivostjo. Le majhno število posameznih likov je izstopalo iz te splošne množice, in prav opisovanje teh posameznikov, ki so dajali značaj četam, bataljonom, brigadam in divizijam, je do danes premalo obdelano, psihološko premalo umetniško poglobljeno — če pa so se do sedaj lotevali pisatelji takih ljudi, ki so s svojimi osebnimi vrlinami ali pomanjkljivostmi odločevali o usodi tisočih drugih, so jih izmalčili, mnogokrat samo karikirali in jih do sedaj niso znali podati take, kot so v resnici bili. Ob tej priliki mi prihaja na misel izpoved grškega kritika Papanoutsosa, ki pravi o sodobni grški književnosti takole: »Opri mi na evropsko literaturo, predvsem na zahodno, ni pa nas še potegnilo v njen glavni tok, ki za naše občutje in gledanje vse preveč vrta po človekovi največkrat razvrnjeni notranjosti, se izgublja v niansah in detaljih in je poln nemira in negotovosti. Za ekonomsko in zgodovinsko pogojeno rafiniranost zahodne literature je tak izraz, taka manifestacija »sodobnega sveta« najbrž povsem realna in če že ne more najti izhoda iz slepe ulice, išče vsaj razloge, zakaj se je ta svet znašel v tej slepi ulici življenja.« Ta grški kritik ne govori o književnosti s partizanskega področja, pač pa o pisanju sodobnega grškega književniškega rodu, kar bi veljalo tudi za slovensko mlado pokolenje, karkoli že piše, zlasti pa kadar se spušta po snov v partizanske hoste, ki jih osebno ni doživel.

Od vseh narodov, ki so imeli svojo partizansko vojsko kdajkoli, je tej tematiki najbolj dorasel ruski Solohov s svojim romanom »Tihi Don«. ki ga do danes še nihče ni prekosil. Sobi so, recimo, s Cosičevim partizanskim romanom »Daleč je sonce« mnogo pred nami. prav tako s Čopičevim romanom »Ognjeno leto« (Prolog). V poeziji smo Slovenci s »Partizansko liriko« dosegli velike uspehe (Matej Bor, Kajuh-Destovnik, Peter Levček, Ivan Minatti itd.), v dramatikah tudi nekaj (Bor, Potrč), v prozi pa le v kratkih manjših stvaritvah, čeprav imamo tudi že daljše tekste o partizanskih ljudeh. Za najbolj uspehi daljši tekst o partizanskih ljudeh bi dal na prvo mesto Grabeljškov roman

skupino partizanov iz časa roške ofenzive. Ta knjiga je prijetno branje že zaradi tega, ker nam najbolj verno slika ljudi in čas. Čeprav ne modernizira »razvrnjenosti« svojih junakov, nam je Ocvirk le podal skoraj dokumentarno umetniško podobo teh ljudi. Morda je prav to odlika te knjige, ki nekaj le pove, in to preprosto, ponekaj sicer v podobi umetniške reportaže, toda knjiga je dossegla svoj namen in je postala priljubljena, kar je že velik uspeh.

»Rosa na pajčevini« je delo mlade pisateljice Manice Lobnikove, ki nam opisuje življenje štajerskih partizanov, pravzaprav opisuje temeljito le glavne junake Gačnika, nezavednega ptujskega Slovence, ki prebегne iz nemške vojske na Pohorje k partizanom. Pisateljica je talentirana in če so njeno knjigo raztrgali in razcefrali v raznih kritikah, so ji prav gotovo storili veliko krivico. Knjiga je zanimiva, polna sočnega branja, zlasti še zaradi tega, ker nam odkriva za nas do sedaj še nepoznani svet mariborskih ilegalcev, gestapovcev in mnoge like štajerskih ljudi iz tistih časov. Umetniško je skoraj bolj dognana kot »Hajka«, čeprav se z marsičem ne strinjamo, zlasti pa ne z nesrečno Zidnino, ki daje sicer knjigi silno napet zaplet, ni pa prepričljiv. Pisateljici med drugim tudi očitajo, češ da niti slovnič ne pozna. »Rosa na pajčevini« je njeno drugo delo. Kako že pravi neke slovit francoski pisatelj Balzac, ki je pisal sprva strašno malo zanič romane? »Pri prvem romanu sem se učil francoskega jezika, pri drugem slovnič, pri tretjem dialoge, pri četrtem sintakso...« Ob teh besedah naj se uči tudi Lobnikova in končno vsi pisatelji, saj ni še nihče dovršen padel z neba.

Z romanom Mimi Malenškove »Daj mi roko pomlad« je pravzaprav največ preglativ — ker je dobro in spretno napisana knjiga na splošno. Toda pisanje o partizanskih ljudeh v tej knjigi je tako neprepričljivo, da vsakega resničnega partizana kar zaboli. Povrh tega pa sta knjigi botrovala Cosič z »Daleč je sonce« in Hemingway s »Komu zvo...«. Knjiga ima odlične odstavke, zlasti o likvidaciji brivca-izdajalca, vsi partizani pa so nemogoči in takih partizanov sploh ni bilo. Komisar, ki zaradi svoje lastne krivde pogubi skoraj ves bataljon in ki zaradi tega nosi svojo glavo v torbi, se v enem samem dnevu, ko preživeli odlože ranjence in ko se je treba brez odloga prebiti čez most, ki ga stražijo Nemci v bunkerju (Cosič), se ta čas zaljubi v aktivistko (Hemingway) in

potlej je vse to, ves ta prenos ranjencev in ves ta prehod čez most tako neusmiljeno naivno nepartizanski, da je to v resnici velika škoda za tako dobro pisateljico, ki je leta 1950 izdala v sindikalni založbi roman »Kovinarji«, ki je mnogo boljši od tega, ki pa je šel takrat za čudo neopažen mimo sleherne kritike.

Slovenskega pisatelja torej še vedno čaka »veliki tekst« o partizanskih ljudeh. To tako usodno obdobje slovenskih ljudi je še silno malo izčrpano. Doslej smo zajemali iz tega globokega vodnjaka snov le s korcem — kdo se ga bo drznil zajeti z vedrom? Sicer pa se ne mudi! Dolga desetletja smo čakali na Prežihovega Voranca, pa bomo še zdaj čakali na tistega, ki nam bo napisal veliki partizanski tekst, ki ga bomo lahko imenovali slovenski »Tihi Don«.

DUŠAN MEVLJA:

KRITIK

IZ CEHOVSKIH SONETOV

Nikoli se ne smejem in ne jočem.
Obraz je moj kot maska brezizrazen.
Sodnik sem, ki deli pohvalo, kazni.
Z dogmatsko ragljo strašim in ropočem.

V drobno pesnikom poklično rijem,
obračam čustva kot požeto travo
in če lahko odbijem komu glavo,
v pobožnem zadovoljstvu zbrano sijem.

Pero je moje kakor nož zdravnika.
Pri razduhovljenju ga vneto rabim
(in večkrat - jo! - v trebuhu ga pozabim).

Pri rezanju mi roka ne trepeče,
ko vljudno pesniku vso kožo sleče,
saj hladnokrvnost moja je odlika.

IVERI

Ce bi lahko smrt prespali v obrokih.

Tiste, ki jecjajo, zdravimo s frazami. Ti-
sti, ki frazarijo — ne znajo jecjati.

Vedno se na svetu najdejo Eskimi, ki iz-
delujejo za prebivalce Belgijskega Konga
pravilnik o obnašanju v pasjih dneh.

Nasvet pisateljem: ko pride določen tre-
nutek, nehajte pisati. Včasih celo pred za-
četkom!

Ko despot zapre oči, jih ljudstvo odprel

Ko opravljanja zastare, postanejo miti.

Trepetlike trepetajo v vsaki družbeni ure-
ditvi, toda gromska strela — vedno so zelenel

Neumnost je mati zločina. Toda očetje so
pogosto genialni.

Poglej včasih na lastno dvorišče skozi
luko v ograji.

Vse je v človeških rokah. Zato jih je treba
pogosto umivati!

Krava ne prežveči svojih misli.

Rajši imam napis »Vstop prepovedan« kot
pa »Ni izhoda«.

Temno okno je pogosto svetel dokaz.

Ne odpiraj vrat tistim, ki jih preradi od-
pirajo brez tvojega dovoljenja

ZMAJ J. JOVANOVIČ:

MRAK

Človek bi pomislil,
ko pogleda mrak,
da je mrak mogočen,
da je mrak silak!

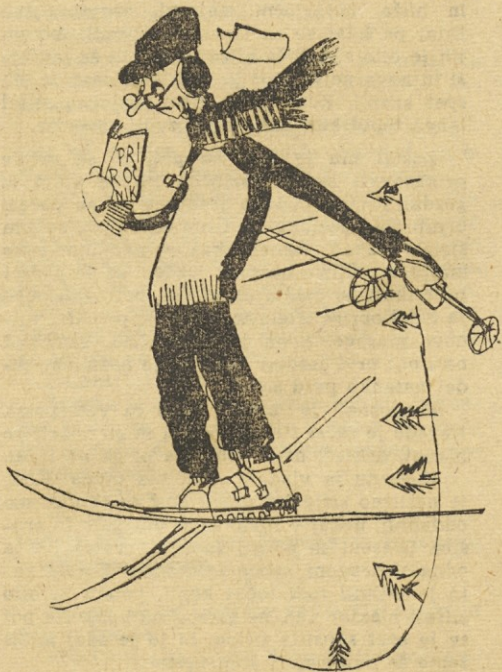
S to opevano močjo
k sreči ni tako hudo.
Svečico prižgi,
mrak se razbeži.

Prvi in zadnji smuk Perogriza

Perogriza, referenta za statistiko, so imeli mnogi mladi uradniki za človeka, ki tiči samo v akth in sta mu tuja i fis i kultura.

Te domneve so bile krivične, kajti Perogriz je bil velik prijatelj kulture. Sicer se mu je ta kultura mešala v malce zamotanem krogu od Straussa preko E. Wallacea, Karla Maya, Dumasa starejšega, Leharja in »Strip zabavnika« do avtorja knjige »Kako si pridobiš v družbi ugled« — vendar ne bi mogli reči, da se Perogriz ne izobražuje in ne stremi za kulturnim napredkom. Zadnjič je celo vzdržal do konca na koncertu klasičnih mo-

strov (njegov ideal je opereta) in ni niti zakinkal med sporedom!

Prebral je eno poglavje iz romana Dostojevskega »Igralec«, istega avtorja naslov romana »Idiot« pa ga je tako preplašil, da je izgubil veseleje do tega ruskega mojstra psihologije. Veliko bolj prijazen se mu je zdel Rousseau, čigar izrek »Nazaj k naravi«, se mu je globoko vtisnil v dušo in ga je znal povedati na pamet.

Da bi dokazal mladim uradnikom, ki so se radi norčevali iz njega, svežino svojega telesa in duha, se je odločil, da pojde v planine na smuko. Stvar je kajpak preprosta. Rousseau pravi »Nazaj k naravi« in Perogriz ga uboga in se odpravi!

Nikoli še ni imel smučk na nogah. Zaradi tega se ni vznemirjal. Dejal si je: »Instinkt je v meni, ta me bo vodil.« Vseeno si je kupil smučarski priročnik za začetnike — za vsak primer, če bi mu instinkt odpovedal.

Teden pred odhodom v planine, se je teoretično temeljito podkval. Smučarsko izrazoslovje je odlično obvladal in mu izrazi kot: pluzenje, kristalnija, prečno drsenje, plužni zavoji, prežeti smuk, telemark itd. niso delali nobenih težav.

Ko je prebral kopico knjig iz domače in tuje smučarske strokovne literature, si je zatrdil: »Smuko imam v mezinici! Zdaj lahko ubogam nasvet velikega francoskega filozofa: »Nazaj k naravi«!

V planine se je peljal z žičnico. Otvorjen z velikanskim nahrbtnikom, s priročnikom v rokah, ki ga ni niti za hip izpustil, in s smučkami na rami se je s hriba, kamor ga je pripeljala prijazna žičnica, oziral v dolino.

»Kako majčkeni so zdaj vsi tisti »uradniki« in njihove zavisti,« je pomislil.

»Narava je naša mati in v njenem objemu je pozabljenje,« je glasno modroval in globoko vdihnil čisti planinski zrak. Potem je spet izpustil priljubljeni rek francoskega genija in srebnil dva krepka požirka slivovke iz čutarice, ki mu je bingljala nahrbtnika.

»Upam, da mi veliki Francoz ne bo zameril, če družim pametno s koristnim.«

Sonce je pokukalo izza hribov in oznanilo Perogrizu začetek sijajnega smučkega dne. Pred njim je

bila gaz in vsa lepota gorske pokrajine se mu je prijazno smejala v obraz, da je pričel mežikati z očmi.

Smučki je vrgel z rame v sneg in odprl priročnik. Medtem ko si je ponovno priklical že pridobljeno znanje v spomin in je vneto listal po knjižici, je leva smučka počasi, a vztrajno drsela po nagnjeni gazi navzdol. Ko je Perogriz zaprl priročnik in zadovoljen ugotovil, da je njegovo smučko znanje spet v najlepšem redu, jo je ravno še videl, kako je izginila za ovinkom. Prebledel je in se vprašal: »Kaj bo pa zdaj?«

Potem se je spomnil na priročnik in z blazno naglico zalistal po njem. Toda groza, o tem, kako uloviti ubežno smučko, ni pisalo v priročniku niti besedice. Potem se je spomnil, da je še najbolje, če teče za njo, morda se bo kje ustavila. Spustil se je v dir, če smemo tako imenovati obupno in žalostno ugrezanje nog v mehko gaz. Četrť ure se je boril z materjo naravo, h kateri tako ljubko, a zdi se neodgovorno poziva francoski filozof — smučke pa ni bilo na spregled.

Skoraj bi že obupal in pričel po priljubljeni šegi preklinjati, če ne bi nenadoma zagledal kmečke

Pred hišo so žalostni koledni ki; kaj nam bodo pa ti povedali?

ZALOSTNI KOLEDNIKI

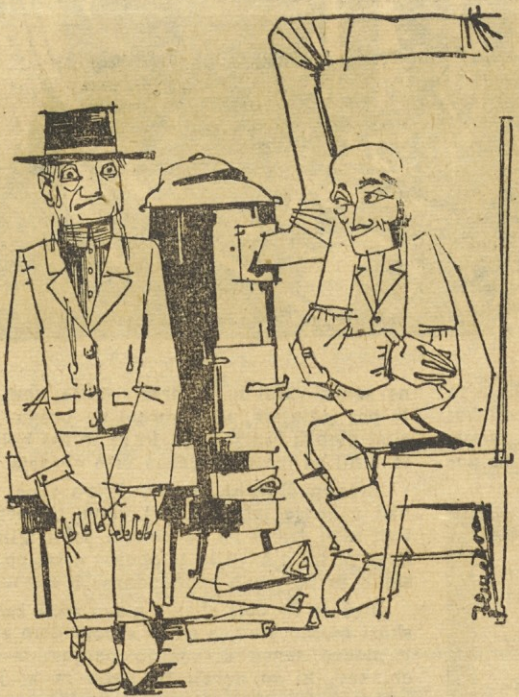
V dve gube hodimo,
Milo Jero vodimo,
venomer se cmihla, joče,
bog ga vеди, kaj si hoče;
radi jo spečali bi,
dober kup ji dati bi:
kdor naprti jo na rame,
za nameček naj si vzame
še čmerika butaro,
kisa polno čutaro!

NEPRIJETNA ZGODBA

Neki zimski večer se je štacunar pripravljval, da zapre svojo trgovino. Medtem ko je stal zunaj na snegu in zapiral okno izložbe, je opazil, kako nekdo, ki je ostal v trgovini, naskrivaj tlači pod klobuk kepo surovega masla. Takoj je sklenil, da se mu bo maščeval.

»Hej, Seth!« je zaklical, ko je vstopil in zaprl vrata za sabo.

Stresel je sneg s škornjev in udaril tata po rami. Seth, ki je imel na glavi pod klobukom maslo, je hitro prijel za kljuko, da bi jo popihal.

»Posedi malo, mu je rekel štacunar,« v tem hudem mrazu nama ne bo škodil požirek toplega. Seth se ni mogel odločiti. Zaradi ukradenega bi bil rad čimprej odšel, ampak obljubljeni topli požirek mu je razdražil grlo.

Njegovo omahovanje je pretrgal štacunar. Blago kretnjo je porinil Setha proti peči. Postavil mu je stol za kup škatel in sodov tako, da sploh ne bi mogel ven, če bi mu zastavil pot na ozkem prostoru med škatali in pultom. Prav nasproti njemu je mirno sedel štacunar.

»Pila bova grog,« je rekel.

sani s konjsko vprego, na katerih je sedel neki očanec z njegovo smučko v rokah.

»Zahvaljeni za uslugo,« je dejal Perogriz in vzel smučko spet v svojo last. Očanec se je namuznil in ga povabil na sani. Ko sta dospela do mesta, kjer je Perogriz pustil priljago in drugo smučko, je očanec ustavil konja in Perogriz se je od prijaznega kmeta poslovil.

Ko so se sani oddaljile, se je pridušil: »Ne sme se mi več pripetiti kaj tako neumnega!«

Oprtal si je nahrbtnik, položil najprej eno, potem drugo nogo na smučko, zapel si je vezi, se podprl z eno palico in odprl priročnik na strani, kjer je pisalo »Prva priprava«. Odstavek je trikrat vestno preštudiral, nato pa si je dal znak za odhod. Rahlo se je pognal s palicama naprej. Držal se je, kakor da bi se mu nekam strahovito mudilo, potlej pa je bojazen popustila.

Strmina je postajala vedno hujša. Perogriz se med vožnjo ni hotel ločiti od priročnika. V trenutkih, ko si ni vedel pomagati, je hitro prebral kakšen odstavek. Tako se je imenitno strokovno izobraževal na tem letemem smučarskem kursu.

Ko je prebral poglavje »O smuku po blagi strmini«, sploh ni opazil, da je strmina, po kateri drvi, vse prej kot blaga in da je že zdavnaj zašel s prave poti.

Zmanjkalo mu je tal pod smučkami, pa tega ni opazil, kajti ravno kar je prebiral »Kratko poglavje o padanju«, kjer je pisec zelo lepo napisal: »Če se ti posreči, da nudiš s padcem šaljiv prizor, naj te bodri misel, da si poskrbel drugim za zabavo! Smučanje je pač vesel šport!«

Medtem ko se mu je obraz razlezel ob teh vrsticah v smehljaj, je Perogriz plaval nad hišami gorske vasice.

Nato mu je študij priročnika zelo nesramno prekinil padec na neko streho in s strehe na neko dvorišče, kjer je bilo na srečo mnogo mehkega snega.

»Narava je naša mati in v njenem objemu je pozabljenje.«

Obiski v bolnišnici so do nadaljnjega prekinjeni — zaradi tega smo primorani zgodbo o Perogrizu nasilno zaključiti. Pa brez zamere! Kljun

Odprl je vrata peči in jo napolnil z drvini do vrha.

»Sicer bi človek zmrznil,« je dodal, »v tem strupeno mrzlem večeru.«

Seth je že čutil, kako maslo pritiska na glavo in mu jih lepi. Nenadoma je poskočil in dejal, da mora domov.

»Boš vendar prej izpil,« je rekel drugi. »Poslušaj Seth, povedal bi ti neko zgodbo.«

In prekanjeni mučitelj ga je potisnil nazaj na stol.

»Tu je prevročle« je stokal nesrečni tat in je poskušal vstati.

»Ampak kam se ti tako mudil Sedi,« je odvrnil štacunar in ga je spet porinil na stol.

»Moram nakrmiti živino in nasekati drva. Ne zamerite mi, ampak moram iti,« je vztrajal trpinčeni malopridnež.

»Ne, tako mi ne boš ušel! Sedi in pusti krave. Ne vznemirjaj sel Nekam živčen si danes,« je rekel štacunar in se zlobno zahihital.

Hitro je natočil grog v dva kozarca.

»Zdaj bova trčila, Seth, in čutil boš, kako ti bo kot maslo polzel po grlu,« je dejal trgovec s tako preprostostjo, da ubogi Seth ni čutil, da kaj suni. »To človek požira s takim užitkom kot božičnega piščanca, dobro zapečenega, pa brez masti ali masla. Daj no Seth, vzemi svoje maslo... svoj grog, sem hotel reči.«

Ubogi Seth se je kahal in topil. Stisnil je ustnice, kot da bi bil mutast. Maslo mu je v potokih lezlo izpod klobuka na vrat, njegov rob pa je bil že popolnoma umazan.

Kakor da se ni nič zgodilo je zlobni štacunar spet vrgel drva v peč, ubogi Seth pa je sedel ravno kot palica, naslonjen na zaboje in s koleno pred razžarjenimi vratci peči.

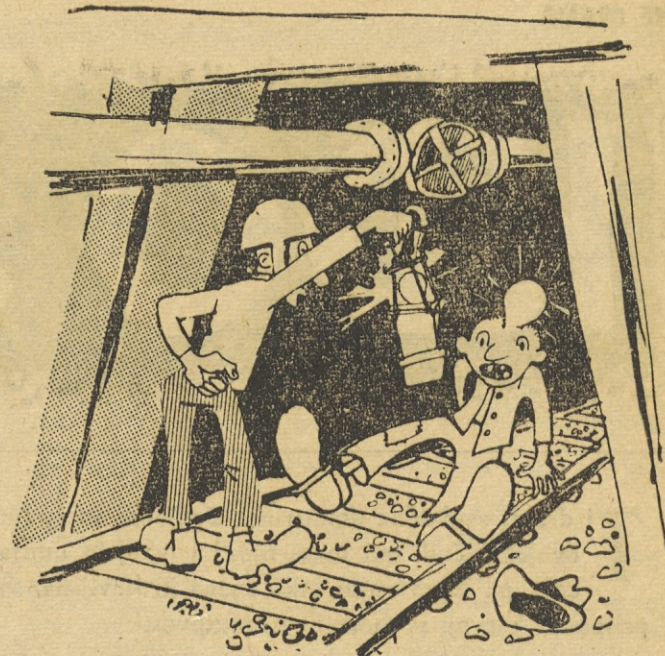
»Kakšna mrzla noč!« je pripomnil gospodar. »Pa kaj je to, saj si ves poten! Kaj ti je vroče? Zakaj ne snameš klobuka z glave? Daj, daj mi ga sem.«

»Ne!« je vzkljnil ubogi Seth. »Ne, ne!« Pustite me. Ne počutim se dobro! Pustite me, da grem!«

Potočki raztopljenega masla so mu lezli na obraz in po vratu ter se spuščali navzdol po telesu v škornje.

»No, pa lahko noč,« je dejal štacunar, »vidim, da hočeš na vsak način pobegniti.« In medtem, ko se je ta odpravljval, je še dodal: »Slišiš, Seth, ta šala z grogom stane ravno osemnajst centov. Tako nama ne bo treba govoriti o tisti kepi surovega masla, ki ga imaš pod klobukom...«

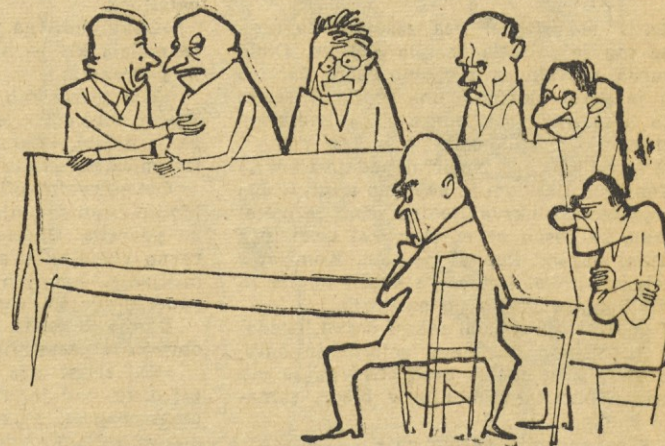
MARK TWAIN

Predelavec: Prav ti je tako, zakaj pa ne nošiš čelade!

Delavec: Kaj bi tisto, čelado! Cevi so krive, cevi, ker so prenizko napeljane!

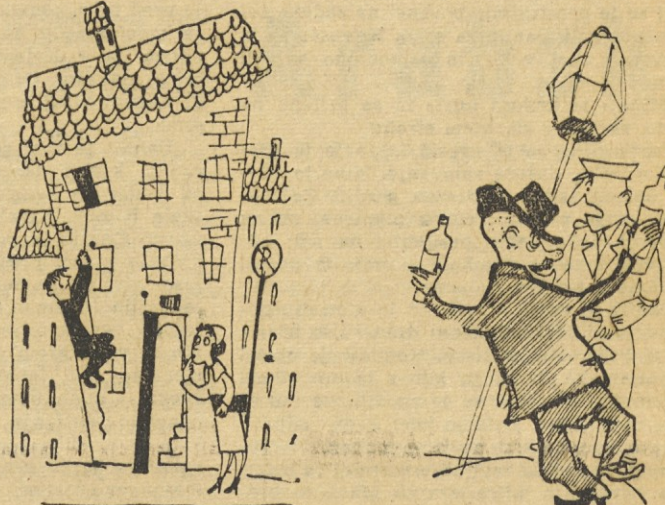
NESREČA PA TAKA

— Kako naj imamo sestanek hišnega sveta, ko so pa vsi skregani med seboj in ne govore drug z drugim.

OBISK

NISTA SE RAZUMELA

— Veš, ko si mi pripovedoval o svoji sobi s posebnim vhomom, sem si jaz to povsem drugače predstavljala.

»Ali ne veste, da morate ob tako pozni uri čisto tiho domov?« Kdo pa pravi, da grem domov?«

PI - PI - PI...

— Nišem vas klicala, le satelit leti nad našim mestom

OTROŠKA LOGIKA

»Ata, zakaj pa tako tečejo?«
»Prvi bo prvak in bo dobil lepo nagrado.«
»A tako. Zakaj pa drugi tečejo?«

SESTANEK

HITROST

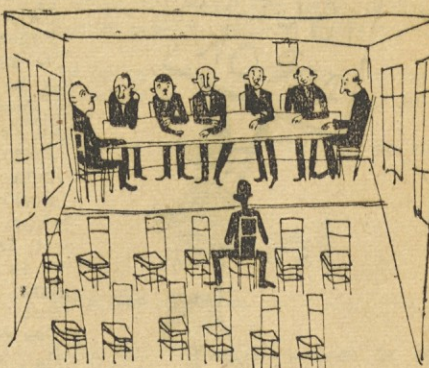
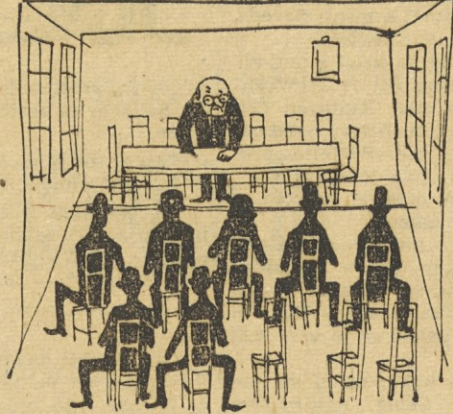

— To je tisti fant, ki je rekel, da bo skočil iz te šestnadstropne hiše tedaj, ko bo zgraje na.

SKUPNO STANOVANJE

Brez besed.

— Najprej bomo izvolili delovno predsedstvo!
— Tako, sedaj lahko pričnemo!

KDO JE IZDAJALEC?

Ti draga, svobodna domovina! Tudi oni so te ljubili z neugasljivim ognjem. Tudi oni so se rodili s teboj in umirali zate, in njihova dela, pa čeprav niso tako znana in slavljenja, so svetel in herojski prispevek k tvoji svobodi in neminljivosti.

Ta roman posvečam prav tem hrabrim partizanskim obveščevalcem. Naj živi spomin nanje, dokler bomo mi in dokler boš ti.

Morebitna podobnost junakov tega romana s še živimi ljudmi je samo slučajna.

Pisatelj

P R V I D E L

Kurir je pritekel ves zasopel. Zagoreli obraz mu je zalivala zaripala rdečica. Dihal je burno, vročeno, v njegovih črnih, žarečih očeh je gorel plamen neme groze. S pestjo se je dotaknil zamaščenega roba triglavke, skozi katero je silili znoj.

»T-variš komisar, Nemci napadajo z boka.« Konj pod Danilom je nemirno trzal. Glavo s preplašenimi, okrvavljenimi očmi je metal v stran, se besno vzpenjal, cukal uzde in z zadnjimi nogami kopal po tleh. Komisarja so zbolele roke. Drhteč je skočil na tla in treščil konja s pestjo po nozdrvih.

V prvem trenutku ni mogel dojeti. Gledal je v prebledele kurirjeve ustnice in čutil, kako ga v grlu stiska, pred očmi pa se mu je zelena okolica razblinila v blede, zamegljeno gmoto.

V glasu je čutili razburjenje. »Nemci?« je presenečeno vprašal. »Kje je komandant bataljona?«

V tem trenutku je zrak prejel strahovit žvižg. Prihajal je bliže in bliže in po- šastno zavijal. V zraku je zamolklo brnelo. Konj se je prestrašeno povzpela na zadnje no- ge in potegnil Danila za sabo. Komisar se je z nogami uprl v tla in samogibno sklonil glavo.

»Mina!« je kričnil kurir in se pripeljal na ledino, skrčen v smrtnem strahu.

Vsa kotlina se je stresla in že jo je pre- plavilo težko, dušeče valovanje. Mina je uda- rila nekam zadaj, v brezov gozdič. Za tre- nutek se je prikazal curek plamena, potem pa se je neko deblo prelomilo na pol; od- lomljene veje so zanihale v zrak in počasi popadale v kadečo se jamo.

Danilo je odprl oči. Kurir je v strahu po- gledal proti raztrešenemu drevesu, v ušesih mu je bučalo od pritiska. Komisar je obstal omamljen, ko da bi ga kdo z batom udaril po temenu. Vse, kar se je zgodilo, se mu je zdelo neverjetno. Usta je imel široko odprta. Ves prepaden in brez moči je poslušal žvižga- nje min, zamolklo zavijanje v zraku in ostro, hitro bevskanje mitraljeza za Marinim bregom. Zrak je bil težak in hladen. Nebo po- krito s sivimi, bronastimi oblaki.

Naglo se je obrnil. Pred njim je stal ba- taljonski obveščevalni oficir; bil je ves pre- močen in izčrpan, sopel je in iz ust mu je molel jezik. Po zalitih, rdečih licih so mu tekale debele kaplje znoja, okroglice, izbuljene oči pa so prepadeno gledale v komisarja odreda. Z izrazom globokega strahu je stezka pregibal debele, razpokane ustnice:

»Ustaš!... Četrto četo so napadli v hrbet...«

Danilo je začutil srce v grlu. Z znojnim čelom se je obrnil in s pogledom preletel nizko gozdno grčevje, ki se je raztezalo tam zadaj. Skozi daljane, negibne krošnje je videl kratke bliske in tenke stebre dima. Dih mu je zastal — šele sedaj je dojel, da tudi

tam tolečo. Četrta četa je bila na začelju bataljona.

»Obkoljen!« ga je preblisnilo. V žilah mu je zastala kri — bataljon je obkoljen. Nato je pobesnel:

»Til!« je zasikal, »kako je prišlo do tega? Kje si imel oči?« je bruhal iz sebe in v grlu ga je dušilo. »Kaj pa izvidnica — kaj je pa izvidnica počenjala?«

Obveščevalni oficir je osuplo buljil vanj. Molčal je in spodnja ustnica se mu je žalos- no povesila. Obilno, zabuhlo telo se mu je revno sesedlo. A zdaj ni bilo časa za raz- mišljanje. Bataljon je, ne da bi kaj slutil, padel v ognjeno zasedo.

Danilo je obrnil konja in besno vrgel uzde obveščevalnemu oficirju v obraz.

»Kaj zijaš? Brž h komandantu bataljona, pri drugi četi je. Takoj naj se z bataljonom umakne proti Vukolegu. Prva četa bo za- drževala Nemce, dokler se druge ne prebi- jejo. Smer Brezvodje.«

Štetinasta glava obveščevalnega oficirja se je sklonila prav do konjevega vratu. Pete je zaril v serčeve boke in zdrvel skozi redko hosto po strmem bregu navzgor. Na vrhu se je pred njim nenadoma dvignil oblak prsti in se kadeč sedel na zemljo. Konj se je vzpel, potem pa v divjem galopu zdrvel nazaj po bregu navzdol. Oficir ga je komaj zaustavil, ga nagnal nazaj in po strani obšel slap sivega dima.

Danilo je snel strojno z rame in s ku- rirjem krenil naprej proti Marinim bregu, od koder so žvižgaje frčale kroglice in tre- skale bombe. Kmalu je bilo vse naokrog v ognju. Danilo je poznal vsak breg in vsako kotanjo v tem predelu, vsak potok in vsako jaso, zdaj pa se mu je zazdelo, da se je vse to zožilo in zmanjšalo, se strnilo v nepre- trgano verigo brenjenja, prasketanja in zavij- janja, v katerem je samo hladnokrvno in izurjeno uho lahko prepoznalo posamezne zvoke — pušk, bomb, mitraljezov in min. To nenehno regljanje in zavijanje se je preli- valo v prodirno in oglušujoče brenenje, od katerega se je vse treslo v tem neskončno majhnem prostoru med nebom in zemljo.

Tekla sta po redko poraslem bregu, se poganjala od drevesa do drevesa. Izgubljene kroglice so udarjale v veje in cefrale listje. Danila je od hoje navzgor zbolelo v prsih, glava se mu je hotela razpočiti. Razburjeno je poslušal strele, ki so prihajali vedno bliže. Prva četa se je umikala pod strašnim ognjem, ki so ga Nemci usipali iz gozda.

Ko je prispel na vrh, je imel popolnoma premočeno bluzo in po hrbtu mu je tekel znoj, čeprav je pihal večerni marčevski ve- ter. Kurir je hripavo stokal za njim.

Na ravni vrh brega se je prva četa obupno hrabro borila. Danilo je iz neposred- ne bližine z enim samim pogledom ocenil položaj; kri mu je zastala v žilah. Četi je pretlo, da jo bodo popolnoma uničili. Nem- ško streljanje je grmel od vseh strani, naj-

pogostejše pa je sekalo iz gozda na desni. Spredaj, iz nizkega zelenega grmovja so to- kle strojnice, minometali pa so bruhali ognji od leve. Danilo je dojel, kaj se je zgo- dil. Čelna četa bataljona se je mirno po- mikala po bregu in ni niti najmanj slutila nevarnosti, saj je hodila po svojem svobod- nem ozemlju, varnem pred sovražnikom. Do Klenova, ustaške postojanke ob progi Romir- je—Belanovo, kamor je bataljon šel v nočni napad, je bilo še več kot petdeset kilometrov. Toda takoj za Marinim bregom, pred nizkim gozdičem, je četa nenadoma naletela na nemški ognji. Zajeli so jo na goli ravni, kjer je samo nizko drmovje lahko nudilo slabo zaklonišče, potem se je umaknila proti gozdu, ki se je raztezal ob desnem robu brega, tam pa jo je dočakal še hušji ognji. V obupu se je četa poskušala prebiti skozi ko- tanjo na levi strani brega, ta umik pa je preprečil ognji iz minometalcev. Nemci so napravili zasedo v obliki podkve, tako da je bil edini izhod — umik v kotlino, iz katere sta pravkar prišla Danilo in kurir. Četa je v trenutku dojela, da bi bil to samomr, kotlina bi bila past, v kateri bi jo brez obrambe pobili kakor kup nebojnih miši, zato se je zakopala v razbito planjavo in se postavila Nemcem brezumno v bran. Toda smrtonosni jekleni dež jo je tako zasipal od spredaj in od strani, da se je morala korak za korakom umikati proti kotlini.

Bobnelo pa je tudi že zadaj. Pokanje je nenehno paralo ozačje. Bataljonsko začele se je že borilo s sovražnikom, ki se je ne- nadno pojavil za hrbtom. Onkraj kotline so lajali težki mitraljezi, v sivem predvečernem somraku so migljali rdečkasti plameni.

Ko je Danilo videl, kako se bori prve čete poganjajo od grma do grma, kako se zapletajo in padajo, streljajo na tri strani, se spet pobirajo in hitijo naprej, ko je v trenu- tem premolku slišal njihove umirajoče kri- ke, je še bolj posinjel in noge so se mu zaši- bile. Ob tej zmedeni, nesmiselni in brez- uspešni hrabrosti je v prsih začutil strašno bolečino. Od zmedenih misli mu je v glavi brnelo — komaj je verjel, da je ta strahotni

prizor uničevanja resničen. Težko je dihal in nepremično zrl v to skorajda sanjsko podobo; ni razpoznaval senc, ki so švigale sem in tja, padale, se lomile, nihale, se z rokami in no-

gami vkopavale v zemljo, se klicale in vpile, se stapljale v klin in spet v krvav klobčič razmesarjenih udov, ni slišal strelav, ne na- bijanja strojnice, ki je paralo ušesa in stresalo vsako ped zemlje, tako od blizu je prihajalo, in ni videl dima, ki se je dvigal in se sukljal nad toplo krvjo. Celo se mu je oznojilo, pod čelom pa mu je možgane ključala nedejem- ljava uničujoča misel, vprašanje brez odgo- vora in pojasnila: Nemci — od kod so se le vzeli? Zakaj neki se mu je v trenutku, ko se je v tem razbeljenem kotlu, sredi sikanja krogel in hahljanja min odločala usoda če- trtega bataljona, prav to vprašanje zdelo najvažnejše? To vprašanje se mu je kakor črv zarilo v podzavest in na meji resničnosti obviselo kakor skrivnost, pomenljiv privid.

II

Ustavil je konja.

Nato je previdno potegnil desno nogo iz stremena, jo vrgel čez konjeve sapnice in se počasi dotaknil tal. Konja je odpeljal v stran in se skril za drevo. Opazoval je pot, ki je vodila proti vasi; postal je eno samo uho. Obraz se mu je mrakobno razvlekel. Zdelo se mu je, da od nekdaj daleč prihajajo ne- jasni glasovi, da veter prinaša topotanje podkve po trdi poti, ki je peljala iz vasi.

Pozorno kakor na mrtvi straži je nepre- mično zrl v vetrovno noč, ki jo je osvetlje- vala blede mesečina. Z eno roko je trdno držal konja, drugo pa je priložil k ušesu. Ta pot in vsa pokrajina, ki jo je toliko- krat prehodil podnevi in ponoči, se mu je zdaj prikazala v popolnoma drugačni podobi, v kakršni je doslej še nikdar ni videl. Po bledevisem nebu so plule temne gmote obla- kov, vzdolž poti na planem so njihove mrač-

poti, je komajda zaznal, da se šumenje vetra prepleta z nekakšnimi grgrajočimi glasovi. Slišal je te čudne šume, ki so prihajali bliže in bliže, nerazločni, nejasni, nerazumljivi. Kdaj pa kdaj so za trenutek utihnil, potem jih je bilo slišati še bliže in so bili še jasnej- ši in nevarnejši. Mož je razklenil pesti in jih spet stisnil. Zdaj je že čisto razločno slišal lahen topot konjskih kopit, zvok govornice.

Zastal mu je dih. Na poti so se začele prikazovati sence, razločno jih je videl iz gozda. Temne podobne jezdecov so se počasi brezbržno pozibavale. Črna cevi pušk so jim strlele iznad ramen kakor negibne roke mrtvecev. Stirje neznani jezdeci so se počasi premikali po medo osvetljeni poti. Razločno je videl obrise triglavk. Veter je prinašal nji- hove glasove. Eden je bil mehak, zametast bariton: prvi jezdec. Zdaj ga je neznane vi- del natanko pred seboj.

Prepoznal je njegov glas in vztrepetal. Nevede je začel stiskati konja in ga božati po hladni, drhteči nogi, samo da bi ga ne izdal. V gozdu je vladala zamolkla tišina. Konj je neslišno strigel z ušesi. Mož se je globoko oddahnil, nekaj v njem se je odrgalo in zru- šilo. Glasovi so počasi zamirali, veter jih je odnašal drugam, sence so utonile. Kmalu na- to je utihnil tudi topot kopit, potem ni bilo slišati ničesar več, ne glasov ne konj. Na poti se je spet spustila tišina, ki jo je zdaj motil samo še pojemajoči šum vetra.

Zadovoljno se je stegnil po travl. V raz- burjenju ni opazil, da se je konj obrnil in se s toplimi nozdrvi približal njegovemu obra- zu. Čutil je samo hladno zemljo pod seboj, hladen dotik sapice na čelu. Ki se mu je po prestanem strahu zdaj prijeten in poživljoč, videl je nizko, temno nebo nad sabo, daljni odsev ugašajočih zvezd, valujoče mesečino. Sence so blodile po nemem, zagonetnem pro- stranstvu.

Dolgo je ležal tako, srečen in negiben. V mislih se je zahvaljeval tisti čudoviti spo- sobnosti notranjega sluha, ki mu je pravo- časno naznanil bližino nevidne nevarnosti. Z jezo je pomislil na srečanje z jezdec, poseb- no s tistim, ki je imel mehak, zvočen bariton. Samo za las je manjkalo, pa bi se srečal z njim na poti, v blede mesečini, zakaj sre- čanje z njim bi bilo ob tem času in na tem kraju v vsakem pogledu neugodno in neza- želeno.

Konj se je mirno pasel naokoli in se po- časi oddaljeval, dokler ni neznane naposled dvignil glave in tiho zažvižgal. Konj se je ubogljivo vrnil. Ne morem ga peljati s seboj, je premišljeval, ko ga je privezal. En ko- nec jermena je trdno zadrnil okoli debla, drugega pa je privezal konju okoli vratu; jermen je bil tako dolg, da se je nemoteno pasel. Lahko ga je pustil tu, ker do vasi ni bilo več daleč, največ pol ure. Vas je ležala v borovem gozdu, ki se je lahko spuštal navzdol.

Nežno je potrpel konja po vratu, se še enkrat obrnil, pogledal, kako se sestrada- na žival mirno pase, potem pa je krenil proti vasi. Po temnem gozdu se je počasi spuštal; postal je spet samozavesten. Ko je prispel do spodnjega paroka gozda, je zagledal majhno samotno naselje. Hiše so bile precej oddalje- ne druga od druge, obdajali so jih sadovnja- ki, skozi katere so se medlo svetilkali zidovi. Vas je bila potopljena v sen in grobno tiši- no, zdela se je mirna in varna. Nikjer nobe- nega osvetljenega okna, celo glasni vukoleški psi so zadržali pod toplimi strehami kašč.

Sel je ob potoku proti gornjemu koncu vasi. V temni noči se je bistri planinski po- tok svetlilak in skrivnostno žuborel. Ni bil globok, zato ga je v skornjih zlatka prebro- dil. Potem jo je previdno mahnil poprek čez travnik, se počasi vzpenjal v breg; roka mu je počivala na pistoli. Sadovnjakov se je izogibal, da ne bi prebudil psov. Trava je dušila topot njegovih korakov.

Pri nekem skrbno urejenem silivem na- sadu na vrhu zaselka je obstal in prisluhnil. Zagledal se je v bele zidove nizke hišice. Za trenutek je občutil, da mu srce hitreje utripa- lje. Beli zidovi, po katerih so se počasi plazile čudne sence oblakov, so se mu zdeli pošastni. Mesec je zašel za oblak, v temi je bila nji- hova belina še izrazitejša. Strehe ni bilo vi- deti, zato so se zdeli zidovi še večji, odse- kani, kakor napeta gusarska jadra na črni, razburkani morski gladini. V hiši je bilo vse tiho. Okna so bila zaprta, podobna črnim krpam na belem platnu. Neznane je potisnil triglavko še nižje na čelo in krenil skozi sil- vov nasad. V temi se mu je voljaški plašč za- takal za veje. Na dvorišču je zalajal pes. Prišlec je moral vedeti, da je privezan, ker je mirno nadaljeval pot. Dvorišče je bilo ve- liko in razgato. Pes se je trgal z verige in se besno zaganzal vanj. Iz žepa je potegnil kos kruha in mu ga vrgel. Čuvaj ga je zgrabil s tacami in ga reče potegnil k sebi.

Ko je stopil k nizkemu lesenemu oknu, mu je roka zadržala. Dvignil jo je in takoj nato spet spustil. Ni vedel, kaj bi, znoj mu je lil po vratu. V uših je začutil okus po žolču, bil je izčrpan, neodločen. Najbolje bo, da malo počakam, je premišljeval, čeprav je ve- del, da je čakanje odvrač. Naslonil se je na steno in pogled mu je zdrsel čez siliv nasad in še dalje čez travnik. Gledal je in gledal, čeprav je prav takrat mesec zašel za oblake in ni mogel v temi ničesar videti. Gotovo je sama doma, je ponavljal sam pri sebi, kot da bi se hotel otresti mrakobnega trepetja in strahu. Prebuditi bi se že morala, saj ve, da pridem nocoj. Saj je morala slišati psa: ... Nato se je ozrl proti oknu in počasi potegnil pistolo. Predel jo je v levo roko in priložil uho k oknu. V hiši je bilo vse tiho, ena sama tišina. Spet so mu zaklecala kolena. To sem neumen, je pomislil. Doslej je slo zmeraj vse po sreči. Zakaj bi moral imeti nocoj smolo? Bolesna domišljija, ni drugega! Tedaj je pomislil na žensko. Čudno, zakaj neki to po- čenja? Za ženske se najde še kaj pametnej- šega. Sicer pa, vsak po svoji! Toda kakšna je? Prepričan sem, da je prava čistokrvna ženska, saj ima mil, čisto ženski glas. Morda jo bom pa je videl... Razjezila ga je ta ne- smiselna radovednost, s prstom je otipal cev pistole, otipal petelina, odprl zaklopko, dal jo škrtnila, in ugotovil, da je vse v redu. Spomnil se je, kako je zadnjič slo vse glad- ko, neopazno.

ne sence valovile in drsele dalje; tam, kjer je pot izginjala, za klancem na bregu, pa je zijał globok črn prepad, ki se je vse bolj širil in tonil za motno nejasno črto obzorja.

Zraven človeka je nadušljivo sopel konj, nad njim je lahko šumel veter v borih, na tleh med travo pa je pokalo suho igličevje. Zrak je bil hladen in je opojno dišal po trpi smoli in po prvih spomladanskih sokovih.

Mož je še bolj stisnil glavo med ramena, skozi motno tendenco se je s pogledom zapičil v modre sence drevja in panjev, v sence oblakov, ki so drveli po nebu in ki jih je lunin krajev obilaval s svojo motno svetlobo. Vseposvoda, na tleh in v zraku, skorajda za- hrbtna tišina — samo zavijajoči glas vetra in nič drugega. Toda kljub temu je mož s tesnobo v srцу napeto prisluškoval; vse svoje telo je prilagodil enoličnemu, znanemu va- lovanju vetra.

Tedaj so se mu poteze na obrazu, ki ga je skrival v borovi senci, še bolj zaostri- le in vrst se mu je za spoznanje podaljšal. Zivci so se mu do skrajnosti napeli. Nekaj časa je tako stal, potem pa je nalahno potegnil za uho. Uho mu je med šumenjem vetra, ki je pihal od vasi navkreber, kdaj pa kdaj zazna- lo čudne, nerazločne šume, kakršni opozar- jajo na nevarnost.

Se v istem trenutku je odšel naprej in vlek konja za seboj. Utrujena žival je po- slušno sledila vsakemu njegovemu gibu. Sko- zi visoke goste veje so prodirali do tal ozki trakovi mesečine in izginjali, kadar je lunin krajec zakril oblak. Iz črne globine gozda je vel hlad.

Stopal je tiho in previdno s konjem med drevje, počkal pripraven kraj, pogljal konja v goščavo, sam pa se je spustil v travo. Skrit v temi je od tod lahko prav dobro opazoval pot. Naslonil se je na borovo deblo in pričel prisluškovati. Za vratom je čutil konjev rep. Podzavestno je odrgal ki- selkasto travnato bilko in si jo dal v usta. Medtem ko je žvečil grenko, zagatno tkivo, je nepremično sedel, upiral pogled proti mo- temu obrisu poti in v enoličnem šumenju vetra čutil dihi neznane in bližnje nevarnosti. V tem pritenjenem pričakovanju so potekale minute, a na njegovem obrazu ni bilo še ni- česar opaziti. Zdelo se je samo, da mu živi podhrtevaajo na površini kože.

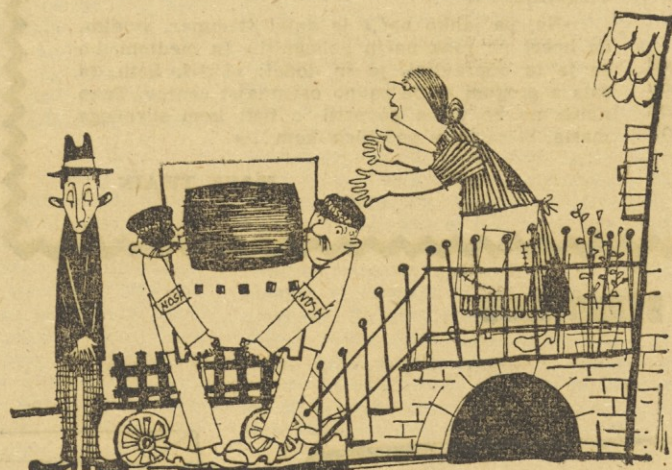
Konj je s suhim, mehkim gobcem mirno ovohaval skorjo drevesa, upogibal vrat in z zobmi lovil travo, kar je njegovega gospo- darja še bolj vznemirjalo. Mož ga je živčno cukal za rep in ga tiho rotil, naj bo miren.

Nenadno je skrivnostni jezdec previdno dvignil glavo in se s široko razprtimi očmi pomaknil naprej. Ko je nastavil uho proti

Medtem so spravili televizor v škatlo.
— Vaš naslov, prosim?
Molčim in krožim z očmi.
— A, razumem, razumem, tako ste srečni, da vam je vzelo sopo.

Mož mi je segel z roko v žep, izvlekel mojo osebno izkaz- nico in si prepisal naslov za nosača.

Potem me je zgrabil za roko, jo položil na voziček in jo privezal z mojim posom za hlače.

— Pa srečno! In bog z vama! — je še rekel.
Šel sem za vozičkom kakor zamaknjen. In podzavestno držal hlače.

Nosač je samo odnesel televizor v stanovanje. V trenutku je bil spet zunaj. In takoj za njim moja žena.

— Nesrečni Žika, kaj si pa storil? Res, sem še televizor ti manjka, ti zguba zgubljena, — je tarnala žena. — Kaj pa postelje, a? Na čem boš pa nocoj spal, ko sva jutraj prodala tisto ropotijo? — In vame je zletel zvrhan krožnik zavitka.

— Zguba, samo še televizor ti manjka!

Sin in hči nenehno gledata televizijske oddaje.
Spimo pa na tleh.
Vsega tega sem seveda jaz kriv. Ker strašansko jecljam.
Zlasti če je kdo poleg, ko govorim. In še celo, če ga ne poznam.
Kakor tistega dne v trgovini z radijskimi aparati...

Mile Nikolič

Televizor

Moja otroka sta že odrasla, fant je zrel za vojsko, hčerka za možitev, pa sem sklenil, da majave in dotrajane postelje prodam Odpadu.

Pri DOZ sem se zavaroval pred nesrečo, ki je nikomur ne privoščim, niti sebi ne, potem sem lepo uokviril police in odšel na poročno potovanje, to se pravi loviti poroke.

Pri tem sem se poslužil neke novotarje. Ker sem dobil štiri police, sem po dve in dve spel kot naravnice za hlače in si jih obesil čez plašč. Na tablico v obliki transparenta sem napisal: Iščem poroka.

In sem našel kar dva. Mirne duše sta mi podpisala. Tako sem dobil ček za 150.000 dinarjev.

Ves srečen sem odšel v mesto kupovat novo spalnico. Žena ni mogla z menoj, zaradi gripe...

Med ogledovanjem izložb sem obstal pred trgovino z radijskimi aparati in televizorji.

V trgovini se je tlo ljudi. Razprodajali so radijske nado- mestne dele.

Stopim k pultu in ves zaripel začnem nekaj govoriti in z rokami kazati velikost škatle.

Poslovodja zapusti druge stranke in skoči k meni: Seveda. Vse imamo, kar želite!

Najprej me je obsul s poljubi. Pogledam... Bil je televizor.

— Vi ste sila! Kulturen člo- vek, sa pravim. Nekaj posebne- ga imam za vas. Poglejte, pro- sim. Zadnji izum tehnike!

Premikam ustnice, opletam z rokami, pa zanam.

Poslovodja me objema in po- ljublja, kakor da bi bil učeč brat. Iz rok mi je kar iztrgal ček in napisal račun. Kot bi mi gnil, Od nekdaj se je vzel tudi nosač.

Jaz pa — kakor da bi me za- delal kap. Samo buljil sem redke in krillil z rokami.

— Tale... Hotel sem poveda- ti, da sem kupil radio pri pod- jetju Telekomunikacije.

Znoj ga je še bolj obli. Le kaj je nocoj z mano, se je vprašal brez moči in si obrisal znojne veke. Preketo, tisti na poti so me prestrašili. Toda zakaj? bi se bal, saj se je vse dobro izteklo. Odšli so, kdo ve, kje so že... in v mislih je sledil jezdecem po poti, po kateri so odšli. Kakšna sreča, da me niso opazili, si je rekel. No, zdaj so že daleč. Izteklo se je, da se ne bi moglo bolje. Zdaj pa mir, mir! Brez neumnosti! Ampak ta drhtavica — moj bog, kaj neki je to? No daj, obrni se!

Renčanje psa ga je zdrnilo. Trzil je z glavo, se ugriznil v spodnjo ustnico in trikrat močno potkal na okno. Nato je stopil malo v stran. Misli je, da bo moral dolgo čakati in je ves drhteč obstal ob steni, prisluhnil, takoj nato pa se je zdrnil. Za oknom se je tiho, vendar razločno oglasilo:

»Kdo je?«
Vraga! — Saj je morala biti že za oknom, budna, obledena. Silil se je, da bi bil miren, in je naglo odgovoril:

»Matilda.«
Zenska ni odgovorila. Napel je ušesa, da bi slišal njene korake. V hiši pa je bilo tiho kakor v grobu.

Stopil je za korak nazaj. Roke so mu gorele od vročice. Znova ga je popadel strah. Koliko časa že čaka? Pes je besno lajal. Jeza ga je minila: okno je zavililo. Počasi se je odprla ena oknica, tista zraven njega, tako da ni mogel videti ničesar drugega kakor roko, ki mu je pomolila nekaj, kar je bilo v temi podobno štirioglati škatli. Oknica je ostala na pol odprta in ga je popolnoma zakrivala. Spomnil se je: zato, ker ga zenska ne sme videti.

Pograbil je škatlo.
Zenska je hitro zaloputnila oknico. Neznaneec je znova prislonil uho k oknu. In zaslišal je njen glas, zdaj nekam hladen, spremenjen, čuden:

»Prihodnjo soboto spet.«
V vroči, vlažni roki je začutil škatlo, potem je hitro odšel čez dvorišče in se izgubil v silivem nasadu.

3
Krogla se je žvižgaje zarila tik njegovih nog v zemljo.
»Leži!« mu je zavpil kurir in potisnil glavo v leskov grm.

Danilo se je zdrzil in opazil oblaček prahu, ki se je dvigal ob njegovih nogah. Drugi rafal je povzročil prav tolikšen vrtnec prahu, in to niti en meter daleč od njega. Ko je stal tako zraven, ga je nemški mitraljezec zlahka vzel na muho.

»Tovariš komisar!« je zavpil kurir. »Skrij se, na tla!«

Kurir, ta pegasti fant, je že do pasu tičal v grmu, vrgel puško predse in meril proti gozdu. Danilo je šel opetake se še nekaj korakov naprej, v tem trenutku pa je znova zagrmelo. Zrak je prezezel strahovit žvižg, takoj nato pa je zemlja pod njim vzvalovala. Kratek, rdeč blisk, in stebor zemlje se je dvignil s travo, s koreninami in vejami vred ter se potem začel počasi sesedati nanj. V oblaku prahu ga je kakor blisk prešinila neka misel; sklonjene glave je stekel naprej in se vrgel v jamo, ki jo je izgrbela mina. V levi rami ga je zabolelo od udarca kamna, ki ga je granata s prstjo vrgla vanj.

Potem se je obrnil in zagledal kurirjev pegasti, prestrašeni obraz. Zaklical je, naj se priplazi k njemu, a kurir ga ni slišal, ker se je lajanje mitraljezov spremenilo v nepretrgano rjovenje. V zraku je žvižgalo, zemlja pod trebuhom se je premikala. Vso planjavo je zajel vrtnec ognja...

Ko je Danilo tako čepel v jami, v kateri ga je pred krogami ščitilo tudi področje debla, je premišljal, v kakšnem položaju se je znašla četa. Nobene možnosti ni bilo, da bi se umaknili iz tega kotla, saj so bili razen v dolino vsa pota zaprta. Na juriš skozi gozd ni bilo misliti. Na obronku gozda so Nemci napravili jekleni zid. Preostala je samo dolina, in prav tja so jih Nemci hoteli pregnati.

Zaklel je. V ušesih mu je zabobnela nova eksplozija. Kepe prsti in odčesnjene veje so se znova s treskom zrušile nanj. Z rokami si je zakril obraz in se z glavo zaril v zemljo. Ko je tresk zamrl, se je previdno zganil in skril noge. Rama ga je neznosno bolela. Tedaj je zagledal kurirja. Med eksplozijo se je priplazil do njega, zdaj je ležal na trebuhu in zmedeno gledal okoli sebe.

Danilo mu je zavpil na uho:

»Slišiš, ali vidiš tistole hosto levo od doline?«

Kurir je bil v teh krajih doma in je poznal vsak kamen. Takoj je prikalnil. Gozd se je v dolgem loku raztezal ob levi strani doline. Med ležanjem v jami ga je Danilo dolgo opazoval. Nemci še niso prišli tja. Ustajši pa so se zadaj spoprijeli z drugimi četami. V gozd bi prišli samo iz doline; od tod do roba gozda je bilo kakih sto metrov.

»Steci k drugi četi!« je zavpil Danilo. »Poljši komandanta. Druga četa mora za vsako ceno zasesti ta gozd. Mi ostanemo tu, dokler bo mogoče, ko bomo jurišali v dolino, pa naj druga četa iz gozda vžge po Nemcih. Sicer bo po nas. In naj se ne oglašijo, dokler se ne spustimo v dolino.«

»Razumem,« je rekel kurir in že se je odplazil po kromolcih. Puško je vrgel na hrbet. Danilo ga je zgrabil za ramo in ga zadržal. Bil je bled kakor kreča.

»Pohiti!« mu je rekel ves v ognju. »Od tebe je zdaj odvisna usoda prve čete. Komandant reci, naj se s tretjo in četrto četo umakne proti Brezvodju, mi pa se bomo z drugo četo med Nemci in ustaši prebili skozi tale gozd.«

Nemci očitno niso pričakovali, da se bo prva četa tako obupno postavila v bran in so podvojili ogenj. Na oblačnem obzorju se je že pričelo temniti; to jih je bilo razbeselelo. Zdjaj so streljali še bolj divje in kar tjavdan, saj so hoteli po vsej sili do mraka uničiti prvo četo... Če bi jih prehitel mrak, bi ostali brez moči. To je vedel tudi Danilo, zato se je z brezumno hrabrostjo plazil po čistini, gluha za grmenje nad seboj. Nozdri so se mu širile in napenjale, z zobmi je škrtal od napora. Rokavi so se mu strgali in iz odrhiti lakti mu je tekla kri. Bolečine v rami ni več čutil, s polnimi pljuči je željno vdičaval vroči zrak. Da, vzdržati mora na tej čistini, pa naj bo ta ognjemet še tako uničujoč, dokler druga četa ne zasede gozda. Zamisel je brezumno tvegana, toda drugi poti ni...

Tako se je priplazil do prvih borec in pritisnil glavo k tlom. Nabijanje mitraljezov mu je paralo ušesa. Čisto blizu se je raztreščila mina. Potem je zaslišal prodiren krik. Nekega borca je zvililo in ga vrglo na hrbet. Iz ust mu je privrela kri. Puška se je zakotalila daleč v stran. Telo mu je zasula prst. Drugi borec mu je brž prislonil strojno puško na prsi, potisnil šaržer v odprtno cev, pritisnil na sprožilec in začel streljati. Ročica peteina je ranjenca udarjala po rami. Čev pa je trzala od njegovega drhtenja.

Strelna vrsta se je prelomila, četa se je začela polzeč umikati. Veliko borec je pad-

lo, izgube so se sleherni trenutek večale. Trupla so ležala vsevpokv v najrazličnejših legah — z razmesarjenim trebuhom, z zdrobljeno glavo, s prestreljenimi prsmi. Krogle so padale kakor dež, v grlu je žgalo od smodničkovega dima. Zaklonišče je bilo preslabo, da bi še dalje ostali tu.

Danilo se je ves znojen priplazil k mitraljezu, ker ga je rama začela znova hudo boleti. Ko je mitraljezec začutil, da se ga je nekdo dotaknil, ga je obliila zona. S sivim, spačenim obrazom je pogledal nazaj.

»Nehaj!« mu je čisto od blizu zavpil Danilo. »Ne trati strelival! Kje je komandir?«

Mitraljezec je pokazal zobe, toda preden je zaklel, mu je obraz nenadno oživel. Prepoznal je komisarja odreda. Spomnil se je, da je bil zraven, ko je šel bataljon napadat Klenovo.

»Komandir je padel,« je zakričal nekdo od zadaj. Danilo se je na kromolcih obrnil. Mlad krivonos borec, še skoraj otrok, razglovan in z izrazom izkušnega borca je to povedal popolnoma mirno in zaupno, takoj nato je spet polnil puško. Pogled mu je ravnodušno drsel po čistini, za drdranje strojne puške se še zmenil ni.

»Prenehajte streljati! Povej naprej!«

Komisar odreda je takoj prevzel poveljstvo nad ostankom čete. Njegovo povelje je šlo od ust do ust: Nehaj streljati in ostanj v zaklonišču!

Četa je vzvalovala in umolknila. Zgrbljenih in sklonjenih glav so se borci vkopali. Čez sive, prašne obraze se je razlil val hrobrosti in zaupanja: komisar odreda je med njimi! To ni kar tako. Vsak se je prilepil v zaklonišče, vsak se je zdaj čutil močnejšega, varnejšega. V trenutku je bil spet vzpostavljen red. Bori so tiho čakali na povelje.

»Ne steguj vrata, če sem rekel v zaklonišče!« je Danilo ježno nahnulil krivonosnega fanta, ki je, ne meneč se za streljanje, dvigal glavo in s filozofsko minotnostjo opazoval okoličilo. Zdjaj je prhnil skozi nos in se počasi ulegel.

Tam blizu je stokal vodnik drugega voda. Oči je imel zaprte, glavo oblitlo s krvjo, ramena so mu lahno podhrtevala. Krivonosni fant se je splazil do njega, si odtrgal kos srca in mu obvezal rano. Vodnik je v obupu odprl oči, potem je izgubil zavest. Fant ga je obrnil vznak in poskušal z umetnim dihanjem.

Nenaden premolk na drugi strani je Nemce še bolj razjaril. Niso vedeli, kaj naj stori. Razrita čistina pred njimi je bila tiha in negibna, v besu so jo hoteli spremeniti v razburkano jezero. Pričeli so še bolj zagrizeno streljati, tako da se je zemlja odpirala, v zraku pa je prasketalo in grmelo. Danilo je v krčeviti odreenelosti divje stisnil zobe.

»Vzdržati! Vzdržati!« je zapovedoval.

Bilo je kakor čudež: divjal je ognjeni vihar, vendar se živa duša ni prikazala iz zaklonišča. Četa se ni zganila.

Ko so Nemci videli, da četa ne odgovarja na ogenj, so popustili. Streljanje je pojenjevalo; čez nekaj časa je bilo samo še kdaj pa kdaj slišati kako puško. Mitraljezi so umolkili, iznad obronka gozda se je počasi dvigal

DUSAN MEVLJA

Silvestrska balada

Hej! Nagurno sod, možje, morda je kapljica še kje.

Ej, žejna grla, vkup, le vkup! Pogumno zaženimo hrup!

Ze zarja sili skozi šipe, a mi zaprlj nismo pipe.

Le teci vince kakor reka. Kdor se ga brani, je pokveka.

Zdaj, bratci, bomo vsi zapeli, kako smo mladi in vesel!

Kaj, nič glasu? Fej, sram vas bodi! Po tleh ležite kakor hlodi!

A jaz stojim tu kot svetilnik, ne vda se spancu še moj tilnik!

Hej! Kdo pri oknu še bedi in polpijan v dan boljši?

Poklon, gospod! Vas smem prositi, če z mano bi hoteli piti?

čistino in se jim približajo! Vedel je, da bosta bližajoca se noč in mir na čistini nagnala Nemce iz gozda. Ko izgubijo glavo, postanejo krdelo zbeganih veprov, ki jih je treba samo hladnokrvno pričakati in jim namuti svinca pod kožo. Prva četa jih bo samo tako oslabila in zmanjšala svoje žrtve. Najvažneje pa je, da bo neuspeli juriš sovraž-

Neznanec nič ne govori, le srepo gleda mi v oči.

Oh! Razumem vas, seveda: vam družba moja že preseda.

Pustite vendar vaš kompleks in z mano trčite zdaj. Eks!

Tedaj je končno spregovoril, ledeno, strogo me ukoril:

Poslušaj, žalostni pijanec! Kaj ni odžejan še goltanec?

Kaj ni nanorel se tvoj duh? Mar ni dovolj norčij? Si gluha?

Petelin že oznanja dan, a ti se prišiš tu pijan!

Iztrezni se glumač, iztrezni: Na glavo vode si povezni!

Dejal je, ni ga več bilo. Pijancu v srcu je tesno.

In ko za tujcem zre zavzeto, spozna: bilo je staro leto!

— ROBERT T. ALLEN:

"K FRIZERJU BOM ŠLA!"

Nikoli ne bom uganil vsega, kar se plete okoli ženskih las. Moški lasje so nekaj, kar si damo ob priložnosti ostrici. »Kot po navadi, prosim,« porečete frizerju in vzamete v roke list ali revijo. In potem: »Na svidenje, mojster, in hvala lepa,« in že ste sredi skrbi za vsakdanji kruh.

Zenski lasje pa so trajno valovito vprašanje. Prav ta trenutek nemara sedi pod frizersko »kapo« kar precej žena, še več pa jih čaka, da pridejo na vrsto. Ne gre prezreti tistih, ki prav ta trenutek razmišljajo, ali si dajo lase ostrici na kratko, ali naj jih pustijo, da jim bodo zrasi do ramen, ali naj jih povežejo s trakom ali stisnejo v figo.

Kadar se moja žena odloči za spremembo na svojih laseh, napove nekako takole: »V terek štirinajst dni bom šla k frizerju. Takrat boš moral paziti otroke.«

No, to je še daleč, zato se omejim na odgovor: »Prav.« Zena pa prebije prosti čas tistih štirinajst dni pred ogledalom. Zdjaj vtika v lase sponke in igle, se obrača v levo in v desno, stopa, drži čop visoko nad glavo, kakor da se namerava obesiti, potem zdaj sem, zdaj tja in je tako rekoč poseebljena neodločnost.

Potem pride veliki dan. Zena odide ter me pusti samega z odpiranjem konzerv in z otroki. Ves čas mislim na ženo, ki je — revica — tako sama v hudi uri odločitve.

Proti šest zvečer se vrne. Svareče me pogleda in stopa naravnost proti spalnici. Navsezadnje le grem za njo. »Kako ti je všeč?« — »Kar dobro, samo malce preveč kodrasto.«

Zena pa je vsa iz sebe: »Tožila ga bom!« Pred ogledalo stopi, najprej je solzna, nato pa zaihti na ves glas in skuša zravnati vsak posamezni koder.

Včasih se skušam živeti v žensko miselnost in zavzeti do njihovih »lasatih problemov« določeno stališče. Rečem vam, ne morem razumeti. Pa ti pride sosed, da bi povedala svoje o ženi novi frizuri. Njena glava jo polna polžov, sponk in drugih kovinskih reči, tako da je še najbolj podobna ananasu. Ker je v »normalnem« stanju na moč tedna, sem ves iz sebe, ko jo pozdravi moja žena: »Luiza, tole ti pa odlično pristoj!« Ves sem na trnih, ker se bojim, da bo sosed, ušla odšla, pa se samo sladko smehlja.

In potem pride sosed, kdaj drugič. Povsem »normalna« je na pogled, moja žena pa pravi: »No, bodo že spet zrasi, toda k temu cepcu ne bi več šla.« Sosed, odide, jaz pa vprašam ženo: »Kaj pa je? Meni je bila pričeska kar všeč.«

»Všeč« se razburi moja žena. In koliko časa bo to držalo? Saj ji je porezal vso trajno! — Potem Luiza spet pride in tudi obe zadovoljni. Moja žena reče, da ima sosedo lepo frizuro. Tudi sama je zadovoljna z njo, meni pa je tudi všeč, toda zvečer,

ko pride Luiza še enkrat na petminutni klepet, ima lase spet polne sponk. Jaz se čudim, žena pa pravi: »Pa menda vendar ne misliš da bodo lasje kar sami od sebe taki, kali?«

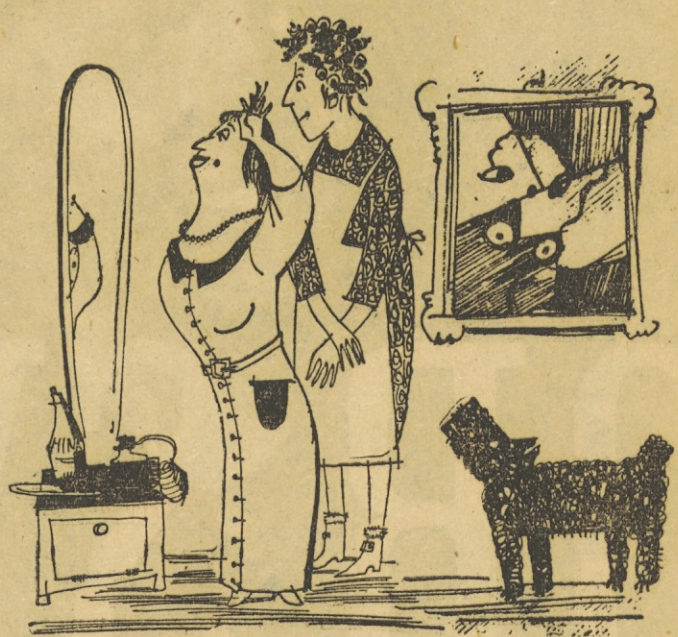
Nekoč je prišla žena od frizerja in je rekla: »V terek grem k frizerju.«

Ne razumem jo več. »Glej, mar nisi bila danes pri frizerju?«

»Pa mi ni napravil trajne, marveč samo vodno.«

»Zakaj pa ne trajne?« — »Ker imam prekratke lase.« — »Zakaj so prekratki?« — »Danes mi jih je postrigel.« — »Zakaj jih je postrigel?« — »Da mi bo napravil trajno.«

Potem sem šel iz hiše in si poiskal delo na dvorišču, da ne bi več mislil na tiste lase. Ustavim se pri avtu. Moja žena šofira, čeprav nima pojma, kaj je pod pokrovom pred krmilom. Čemu bi se torej ne razumel z njo, čeprav ne morem ugotoviti, kaj se dogaja pod kodrastim pokrovom nad njenimi lepimi očmi?

Arabske

REDKO BESEDNE Ž

Popotovala sta jezikoslovec in še neki mož, pa je jezikoslovec na poti nenadno zbolel. Ko se je njegov spremljevalec hotel sam vrniti domov, ga je jezikoslovec zaprosil, naj njegovi družini sporoči, kako je z njim. In mu je rekel:

»Takole povej mojim: v glavi se mu vrti, zobje ga bolijo, težko diha, roke so mu odpovedale, noge so mu otekle, v ušesih mu zvoni, kolena mu klecajo, križ ga boli, v prsih ga zbada, jetra imata zanič, z zobmi šklepeta, v kolkah ga trga, oči so se mu vnele, v mekih ga žge, spodnja čeljust se mu je povesila, v sencih mu kljuje, večkrat izgublja zavest in jezik mu je ohromel.«

»Oh, gospod moj,« mu je odvrnil sopotnik, »nerad veliko govorim. Rekel jim bom: umri je — pa konec.«

DVAKRAT PREMISLI, PREDEN SPREGOVORIS

Nekoč je neka noseča žena rekla svojemu možu, ki je bil sila grd:

»Gorje, če bo otrok tebi podoben!«
»Gorje tebi, če mi otrok ne bo podoben!« ji je odgovoril mož.

LOVEC IN VRABEC

Nekega hladnega dne je lovec lovil vrabce. Ko jih je imel že dovolj, jih je pričel klati, od mraza pa so mu po licih tekle solze. »Ne boj se, revček, tega človeka,« je neki vrabec rekel svojemu prestrašenemu prijatelju. »Saj vidiš, da joče.«
»Eh, bratec, ne glej njegovih solz, glej raje, kaj počenjajo njegove roke,« mu je odgovoril preplašeni prijatelj.

ZAJKLA IN LEVINJA

Srečala je zajklja levinjo in ji rekla:
»Glej, vsako leto skotim toliko mladitčev, ti pa vse življenje samo enega ali največ dva!«
»Res je,« ji je odgovorila levinja, »toda jaz skotim — leva!«

LEV, LISICA IN VOLK

Nekega dne so se lev, lisica in volk skupaj odpravili na lov. Ujeli so divjega osla, srno in zajca.

»Daj, razdeli plen,« je lev rekel volku, ko so sedli, da se malo odpočijejo.

»Nič lažjega kot to,« mu je odvrnil volk. »Tebi divji osel. Lisici zajec, meni pa srna.«

Ko je lev to slišal, je volka tako udaril s šapo po glavi, da mu je pri priči počila črepinja. Potem se je lev obrnil k lisici in ji rekel:

»Volk, ta tvoj prijatelj, je pa res velik cepec. Niti tega ne ve, kako je treba razdeliti plen. No, pa ga ti razdeli.«
»Nič lažjega kot to,« mu je odgovorila lisica. »Imel boš, dragi moj krajca, divjega osla za kosilo, srno za večerjo, zajca pa za malico.«

»Ti pa znaš, ti,« je vzkljklil lev. »Ampak povej mi, kdo te je naučil tako pametno deliti?«

»Volkova razbita glava,« mu je odgovorila lisica.

Overi

Rože diše poklicno.

Kako naj navadimo spomin, da bi znal tudi pozabljati?

Ko rušite spomenike, ohranite podstavke. Vedno pridejo prav.

Tako sta se zblížila, da med njima ni bilo več prostora za nobeno čustvo.

ZRCALO SODOBNEGA SVETA

Letošnje zasedanje Generalne skupščine je vnovič dokazalo, da postajajo Zdrženi narodi vedno bolj potrebna in učinkovita organizacija

Dvanaesto zasedanje Generalne skupščine Zdrženih narodov je končano. Delegacije 82 držav, ki so tri mesece razpravljale o najbolj perečih problemih sodobnega sveta, so odšle iz New Yorka z različnimi občutki, ki so odvisni od njihovih posebnih koristi, potreb in želja, s katerimi so prišle na zasedanje. Kljub temu pa lahko rečemo, da prevladuje splošno prepričanje: Obračun letošnjega zasedanja Generalne skupščine ni negativen. Če nič drugega, so razprave v palači OZN vnovič dokazale, kako pomembna in koristna je ta svetovna organizacija, kako postaja iz dneva v dan vsebolj potrebna in učinkovita.

Vtisi in komentarji o XII. zasedanju, ki jih te dni objavlja ves svetovni tisk, so zelo različni, saj v glavnem temelje na različnih težnjah in koristih posameznih držav ali političnih skupin. Vendar jih ni malo, ki menijo da se sestanek delegacij 82 držav ni končal s popolnim neuspehom. Večinoma se strinjajo, da je letošnje zasedanje (kljub povečani blokovski nestrpnosti in poslabšanim mednarodnim razmeram) prispevalo svoj delež k odstranitvi nekaterih mednarodnih nasprotij in utrdilo nekaj važnih temeljnih kamnov novega sveta. Pri tem izhajajo iz naslednjih ugotovitev:

Dejavnosti Zdrženih narodov ne moremo ocenjevati ločeno od dogajanj v sodobnem svetu, od pozitivnih ali negativnih prizadevanj posameznih držav. Neprijetna resnica je, da Zdrženi narodi delujejo v senci blokovskih trenj in jedrskega orožja, ki vzbuja negotovost in strah. Zagovorniki blokovske politike so v tej svetovni organizaciji še vedno zelo glasni, njihov glasovalni stroj še deluje, vendar ne več brezhibno. Novo pa se le poraja: nove ideje o odnosih med narodi in državami, med razvitimi in nerazvitimi, majhnimi in velikimi. Ideja, da je le moč odločujoč kriterij v mednarodnih odnosih, se srečuje z vedno večjimi težavami. Neodvisnost slehernega naroda, nesebična pomoč, enakopravni odnosi med državami, prijateljsko sodelovanje in skupni boj za mir vseh držav, ne glede na njihov družbeni sistem, so gesla, ki postajajo stvarnost.

Vse te ideje in težnje je bilo moč zaslediti tudi na letošnjem zasedanju Generalne skupščine. Dilema vojna ali mir, je prevladovala tudi na tem zasedanju, vendar je vsakdo, ki je pazljivo spremljal razprave v palači OZN, moral opaziti, da je večina delegacij bolj ali manj odločno zahtevala: Če so že velesile prepričane, da bi vojna pomnila svetovno katastrofo in povzročila strašno uničenje, potem je skrajni čas, da odločneje krenemo po poti miru.

Prve seje Generalne skupščine in njenih pododborov niso napovedale nič dobrega. Bilo je mnogo medsebojnega obtoževanja, napadov in protinapadov v starem blokovskem jeziku. Spet je prišlo do propagandnih obračunov, kakršnih smo bili vajeni v obdobju hladne vojne. Zahod je skušal vsiliti skupščini razpravo o Madžarski in v palači OZN je vnesel gonjo proti Siriji. Zaključek pa je bil bolj razveseljiv. Tik pred koncem zasedanja je Generalna skupščina enoglasno sprejela jugoslovansko-indijsko-švedski načrt resolucije o miroljubnih in prijateljskih odnosih med državami za katerega so glasovale vse države razen Formoze, ki se je glasovanja vzdržala.

Če ocenjujemo najvažnejše resolucije in sklepe letošnjega zasedanja Generalne skupščine, kaj kmalu ugotovimo, da razpoloženje, ki je vladalo na tem zasedanju, dostikrat ni dovolj odločno poudarjeno v resolucijah, ki so često rezultat kompromisov, nedemokratičnih akcij velesil in njihovih glasovalnega stroja. Včasih pa je razpoloženje večine le premagalo blokovske interese ter uveljavilo svoje ideje o miru in koeksistenci, o pravici slehernega naroda, da sam odloča o svoji usodi, o dolžnosti razvitih držav, da pomagajo nerazvitim.

Naj navedemo nekaj primerov.

RAZOROŽITEV

Glede razorožitve ni bil dosežen napredek, ki bi ustrezal težnjam večine držav. Stališča velesil se niso zblížala. Zahod je mobiliziral svoj glasovalni stroj, ki je vsilil skupščini resolucijo, v kateri se sicer zavzema za nadaljevanje razorožitvenih razgovorov, toda le na temelju njegovih načrtov. To pomeni, da so razpravo o razorožitvi praktično odložili. Sklenili so tudi, da bodo v Komisijo OZN za razorožitev sprejeli nove člane, v glavnem dežele, ki ne sodelujejo v oborožitveni tekmi. Sovjetska zveza pa je sporočila, da v delu Komisije za razorožitev ne bo sodelovala, ker se ne strinja z njeno sestavo in ker Zahod ni hotel upoštevati njenega predloga, naj bi pri razgovorih o razorožitvi sodelovale vse članice OZN. Tako se problem razorožitve niti za las ni pomaknil naprej.

Zaostreni odnosi med velesilami so znova oživil težnje iz obdobja hladne vojne, čeprav je večina delegacij z veliko zaskrbljenostjo za usodo človeštva podurjala, kako nujno je najti rešitev in čimprej storiti prvi korak k razorožitvi. V zdušju, ki so ga ustvarile zahodne delegacije, vzemirjene zaradi sovjetskih tehničnih dosežkov, je bilo nemogoče najti skupne temelje, ki bi omogočili nove razgovore. Zahod je odklonil sovjetske predloge in jasno pokazal, da ni pripravljen iskreno razpravljati o razorožitvi, dokler se ne bo potutil močnejšega od Sovjetske zveze. Med razpravo pa se je vseomere uveljavilo prepričanje, da so se razmere na svetu kvalitativno spremenile in da takšni problemi kot je razorožitev, več ne morejo biti monopol velesil. O njih morajo spregovoriti vse države, velike in male, kajti ves svet si želi trdnega in trajnega miru.

MIROLJUBNA KOEKSISTENCA

Ze razprava o razorožitvi je torej pokazala, da razpoloženje večine v OZN ni

v skladu s težnjami imperialističnih sil. Spričevalo tega razpoloženja pa je bila jugoslovansko-indijsko-švedska resolucija o miroljubni koeksistenci, ki je spet vili precej upov, da bodo državniki končno le odstranili nevarnosti, ki groze človeštvu. Ta resolucija se ne zavzema za nekakšno koeksistenco, ki bi bila podobna oboroženemu premirju med vojaškimi pakti in ideološkimi bloki, ampak za aktivno in miroljubno koeksistenco med državami in narodi, ne glede na njihovo velikost, geografski položaj in družbeni sistem.

Razprava o jugoslovansko-indijsko-švedskem načrtu resolucije o koeksistenci je bila zanimiva in poučna. Politika sodelovanja in vzajemnega spoštovanja je žela močno podporo številnih držav. Sumničanja pa seveda niso izginila. Tudi težav ni nihče prikrival. Nešteto krat pa je bilo rečeno, da je sodelovanje možno in nujno. To nujnost je prepričljivo prikazal tudi grški zunanji minister Averof, ki se je poslužil konkretnega primera — jugoslovansko-grških odnosov, kot izrazitega primera aktivne koeksistence, ki ga ni moč zanikati, saj gre za dežele z različno družbeno ureditvijo, ki pa kljub temu sodelujeta v obojestransko korist.

POSEBEN SKLAD OZN

Ustanovitev posebnega sklada OZN za gospodarski razvoj nerazvitih in premalo razvitih dežel in področij je razen resolucije o koeksistenci najpomembnejši uspeh letošnjega zasedanja Generalne skupščine, kajti brez rešitve ekonomskih problemov si ne moremo zamisliti stabilnosti na svetu in trdnega miru.

Vsa povojna leta so velesile zavirale ustanovitev sklada za pomoč nerazvitim deželam, pa tudi letos niso bile klove kako navdušene zanj. Vendar se niso mogle še nadalje upirati volji večine. Ustanovljen je sklad, v katerem bo kmalu kakih 100 milijonov dolarjev. To pa je šele začetek. Prva leta bodo ta denar porabljali predvsem za pripravljalna dela, ki so potrebna za gospodarski razvoj nerazvitih dežel, kasneje pa ga bodo uporabljali tudi za kapitalne investicije.

KOLONIALNI PROBLEMI

Izredno živahna in dokaj ostra razprava o kolonialnih problemih je dokazala, da se protikolonialno razpoloženje na svetu in v OZN vedno bolj krepi in da se obdobje kolonializma resnično bliža koncu. Resolucija o alžirskem vprašanju je sicer plod kompromisa, vendar poziva neposredno zainteresirani strani, torej Francijo in alžirsko Fronto narodne osvoboditve, naj v duhu Ustanovne listine, s pogajanj, pri katerih naj izkoristita dobre usluge Tunizije in Maroka, najdeta takšno rešitev alžirskega problema, ki ne bi škodovala upravičenim interesom alžirskega naroda in Francije. Tudi med razpravami o Cipru, Zahodni Novi Gvineji in skrbniških ozemljih se je bolj kot doslej uveljavilo protikolonialno razpoloženje, čeprav so kolonialne sile prisilile nekatere države, da kolonializma niso sodile in obsoile tako močno, kot so sprva nameravale.

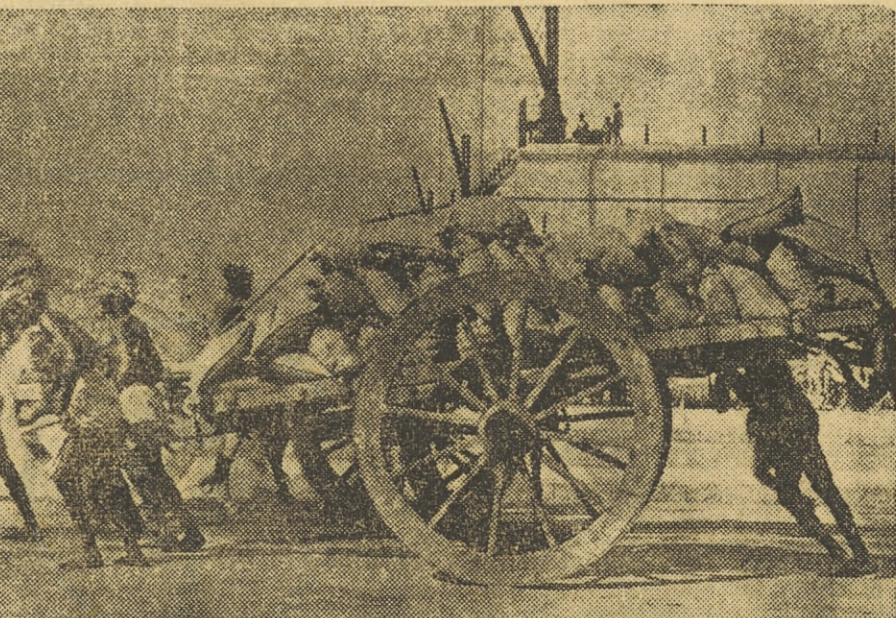
To so glavni problemi, o katerih so razpravljali na XII. zasedanju. Naporu za njihovimi velesil, da bi vpregle OZN v svoj propagandni voz, so propadli. Tudi to je dokaz, da so se spremenili odnosi na svetu in da se v svetovni organizaciji uveljavljajo pozitivna stremeljenja.

UGLED JUGOSLAVIJE

Jugoslovanska delegacija je aktivno sodelovala v razpravah o vseh pomembnih mednarodnih problemih ter pomagala iskati in najti rešitve, ki bi zmanjšale svetovno napetost in v skladu s težnjami večine dežel koristile miru. Miroljubna politika naše države, njen neodvisen položaj, ugled, ki ga uživa v svetu, so ji omogočili, da sodeluje pri iskanju vseh tistih pozitivnih rešitev, ki so zaenkrat možne in sprejemljive za vse zainteresirane strani.

Naša delegacija se je zelo zanimala za razorožitev. Ko je umaknila svoje predloge, ker je ugotovila, da velesile niso pripravljene sporazumno nadaljevati razgovorov, so številne delegacije ocenile jugoslovanske poglede kot kažipot za bodočnost. Jugoslovanska delegacija je sodelovala pri ustanavljanju Posebnega sklada in bila je izvoljena v njegovo pripravljeno komisijo. Bila je med predlagatelji resolucij o miroljubni koeksistenci, tehnični pomoči in raznih problemih skrbništva. Podprla je upravičene težnje narodov Srednjega vzhoda in se zavzela za odpravo kolonializma.

Dvanaesto zasedanje Generalne skupščine je ponovno potrdilo, kako pomembna je mednarodna vloga Jugoslavije, kako velik ugled uživa naša domovina v svetu in Zdrženih narodih.

Velike razlike med gospodarsko razvitimi in nerazvitimi deželami so bile eden glavnih problemov, o katerih so razpravljali na dvanajstem zasedanju Generalne skupščine. Južna Azija, kjer živi 55% človeštva, dobi komaj 10% svetovnega dohodka, medtem ko vzhodna ZDA s 7% prebivalstva 42% svetovnega dohodka. Zaradi takšnih velikih razlik, ki povzročajo številne nevarnosti, so na zasedanju OZN ustanovili Posebni fond za gospodarski razvoj nerazvitih dežel. — Delo v Aziji.

Kovinar iz Milana je kupil »Avanti« in bral:

»Na kongresu delavskih svetov bodo jugoslovanski delavci prvič v zgodovini proučili uspehe delavskih svetov, te izvršne ustanove, preko katere delavski razred Jugoslavije upravlja tovarne in s tem ne odstranjuje izkoriščanja zasebnega kapitala, marveč tudi pritisk državnega kapitalizma, ki temelji na načelih birokratskega centralizma.«

Ladjedelniški delavec iz Saint Nazairea je razgrnil »France Tireur« in bral:

»Veličastne izkušnje delavskega upravljanja v Jugoslaviji... Velikanski pomen ekonomske demokracije delovnih kolektivov povezane s sistemom neposredne demokracije komun... V minulih sedmih letih so se jugoslovanski delavci zares veliko naučili.«

Tiste soparne junjske dni so številni delavci iz Evrope in Azije, Afrike, Avstralije in Amerike prebirali in poslušali poročila o nekem delavskem shodu v neki majhni deželi, majhni in vendar veliki, o shodu, ki jim odpira oči, bodri njihovega duha, kaže pot...

Prebirali in poslušali so poročila o govorih svojih voditeljev, ki so jih njihove sindikalne in delavske organizacije poslale v Jugoslavijo, na kongres delavskih svetov, da bi proučili izkušnje jugoslovanske socialistične prakse in izročil delavcem Jugoslavije proletarske pozdrave ter jim povedal, kako ogromno in za ves svet pomembno je njihovo delo.

»Z nestrpnostjo sem pričakoval, da bi obiskal vašo veliko deželo,« je dejal Vana Enr Thondaman, predsednik Kongresa dela Ceylona, »deželo, ki je imela toliko daljnovidnosti in junaštva, da pod vodstvom maršala Tita utre pot socializmu, zgrajenem na najboljših tradicijah demokracije. V svetu, v katerem so tako dolgo sodili, da so delavci sposobni samo slediti druge, ne pa upravljati, delati, ne pa načrtovati, poslušati brez ugovorov, ne pa prevzemati odgovornosti, prodajati svojo fizično moč, da bi zadovoljili svoje osebne interese, ne pa tudi zato, da bi uveljavili svoje duhovne sposobnosti v skladu z družbenimi potrebami — je Jugoslavija smelo krenila po svoji pomembni poti. S tem je razbila utvaro, da so samo izredno sposobni ljudje iz določenih privilegiranih razredov sposobni prevzeti naloge upravljanja.«

Tako je na kongresu govoril Vana Enr Thondaman, sindikalni voditelj iz daljnega Ceylona, in tako so govorili številni drugi delavski voditelji.

»Izkušnje jugoslovanskega delavskega razreda niso samo vaše,« je dejal Ravl Ampuero, generalni sekretar Socialistične stranke Čila, »te izkušnje so tudi naša last, last vsega mednarodnega delavskega gibanja.«

Sodelovanje delavcev v upravljanju podjetij, večanje njihove odgovornosti in zainteresiranosti v upravljanju gospodarstva in vsega družbenega življenja, ni slučajen in niti ni samo jugoslovanski pojav, temveč se pojavlja kot zgodovinska nujnost v vseh deželah sveta, ne glede na družbeno ureditev, pogoje in možnosti za njeno realizacijo.

Kot je socializem enoten svetovni proces, katerega elementi se pojavljajo in uveljavljajo v različnih oblikah in na različne načine, tako je enotna tudi težnja po razširitvi vloge proizvajalcev in povečanju njihovih pravic v upravljanju gospodarstva, pa čeprav se ponekod uveljavlja v najbolj začetnih, drugod pa že v bolj razvitih oblikah.

Ze sto let se proletarijat sveta — v vseh obdobjih razvoja delavskega gibanja in socialistične misli — bori za uresničenje ideje »Tovarne delavcem«. Ta ideja živi in se razvija od nastanka moderne proletariata in ima svoj odraz v poskusih utopističnih socialistov, v nauku Marxa in Engelsa, v revoluciji 1848, prvi internacionalni, pariški komuni, Leninu in oktobrski revoluciji ter njenih odmevih, španski državljanski vojni, tovarniških odborih, komisijah in drugih mešanih organih sodelovanja med drugo svetovno vojno in po njej, v resničnem delavskem samoupravljanju v Jugoslaviji, delavskih svetih na Poljskem in podobnih poskusih in pobudah v vrsti evropskih in azijskih dežel.

Na razvoj te ideje vplivajo v sedanjem obdobju predvsem naslednji pogoji:

— razširitev boja za socializem, uresničenje oblasti delavskega razreda v vrsti dežel, iskanje potov za demokratizacijo socialistične družbene ureditve, nujnost zagotovitve večje vloge proizvajalcev v proizvodnji ter nujnost odpravljanja težav, ki jih povzroča centralistično administrativno vodenje gospodarstva;

— družbeno-ekonomske spremembe v kapitalizmu, porast proizvodnosti dela, ostri spori na nacionalnih in svetovnih tržiščih itd.

Proces nastajanja delavskih svetov — ali podobnih, po težnjah sorodnih organov — se odvija v različnih oblikah zavestnega boja revolucionarnih sil in stihije družbenega razvoja, kljub zaprekam, ki izvirajo iz zasebne ali državne lastnine, cen-

tralističnega administrativnega upravljanja, premajhne zavesti, nerazumevanja in dogmatizma v nekaterih delavskih strankah in gibanjih. Kljub vsem tem oviram si delavsko upravljanje nezadržno utirja pot — kot zakonitost socialističnega razvoja in eno od osnovnih načel socialističnih družbenih odnosov.

Zato je v številnih državah — v delavskih strankah, sindikatih, med delavci v tovarnah in rudnikih — vladalo tolikšno zanimanje za prvi shod predstavnikov jugoslovanskih delavskih svetov. Zato so tiste dni prišli v Jugoslavijo predstavniki sindikalnih organizacij delavskih strank in gibanj, ekonomisti in socialistični teoretiki iz 22 držav — da bi proučili naše izkušnje in jih uporabili v svoji vsakdanji praksi, v boju za socializem v lastnih deželah. Prišli so iz Velike Britanije, Belgije, Bolgarije, Češkoslovaške, Finske, Francije, Italije, Madžarske, Vzhodne in Zahodne Nemčije, Norveške, Poljske, Romunije, Sovjetske zveze, Ceylona, Izraela, Kitajske, Vietnama, Indije, Indonezije, Maroka in Čila. Sindikalne organizacije Avstrije, Švice, Burme in Mehike pa so kongresu poslale pismene pozdrave.

Tako se je naš kongres delavskih svetov spremenil v prvi mednarodni shod delavskega upravljanja. Gostje iz tujih dežel so namreč aktivno sodelovali v delu kongresa, ocenjevali naše izkušnje in govorili o svojih težavah, uspehih in perspektivah.

Predsednik Zveze sindikatov Poljske, Ignac Loga Sowinski, je na primer izjavil: »Snovanje in razvoj delavske samouprave je za nas eden temeljnih elementov poljske poti v socializem. Najprogresivnejši kolektivi v naši državi so bili tudi najnaprednejši v razvijanju pobude od spodaj in po njihovi volji so nastali delavski sveti v oktobru 1956... Pri nas z veliko pozornostjo proučujemo vaše izkušnje, tako pozitivne dosežke kakor tudi težave, ki se nujno pojavljajo... Poljski delavci dobro vedo, da vsak naš korak naprej predstavlja obnemem tudi našo zmago, zmago vseh socialističnih dežel, zmago svetovnega socializma.«

Bob Edwards, predsednik sindikata kemičnih delavcev Velike Britanije, je povedal, da v britanskem laburističnem gibanju že nekaj let živahno razpravljajo o demokratizaciji upravljanja nacionalizirane industrije. »Zato, ker država povečuje nadzor nad gospodarstvom, bi moral obstajati tudi delavski nadzor nad proizvodnjo. Po mojem mnenju bi morali ustanoviti »industrijske parlamente« za vse nacionalizirane gospodarske panoge v Veliki Britaniji, ki bi jih sestavljali predstavniki delavcev in strokovnjakov. V teh »industrijskih parlamentih« naj bi izrekli pobude in nove ideje upravljanja in dela podružabljenih industrijskih vej. In Nat Sarmah, predsednik Nacionalnega kongresa indijskih sindikatov: »Veseli me, ker vam lahko povem, da bodo v Indiji kmalu sprejeti zakonski predpisi, ki bodo zagotovili različne oblike posvetovanja med delavci in upravnimi podjetji. Zato z velikim zanimanjem spremljamo izkušnje, o katerih razpravljaja vaš kongres.«

Naj zapišem še nekaj misli tujih predstavnikov na kongresu delavskih svetov, ki kažejo, kako močan je odmev delavskega upravljanja v Jugoslaviji.

Mustafa Abderazak, predstavnik Splošne zveze dela Maroka: »Maroški delavci z občudovanjem spremljajo vaše delavsko samoupravljanje. Vaši zmagoviti napori vlivajo vsem delavcem, zlasti pa delavcem v deželah, ki so se šele osvobodile, več vere in zaupanja na tej poti dostojanstva, ki smo jo, končno, z delavskimi sveti ponovno našli...«

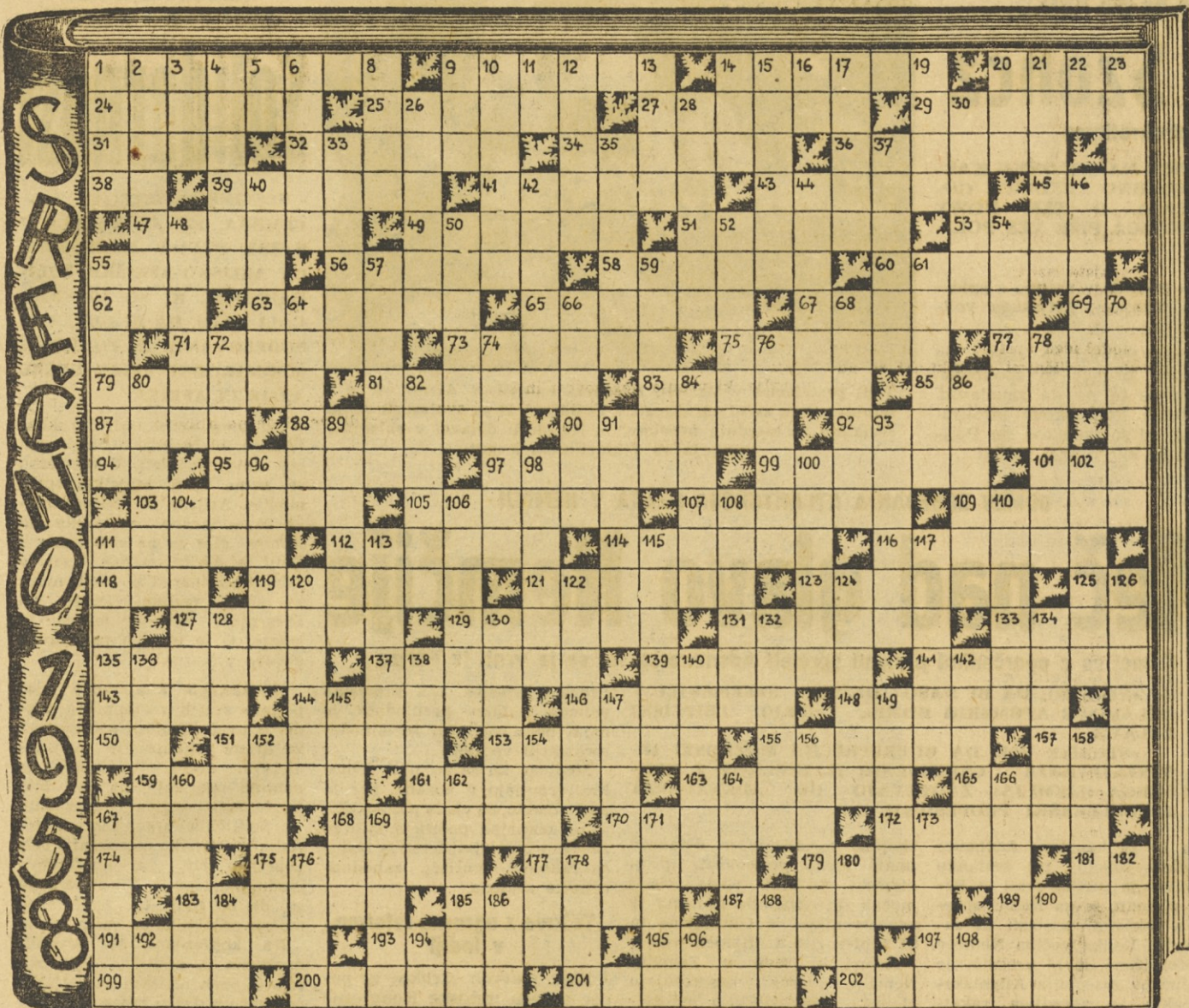
Aron Gilat, član izvršnega odbora Splošne delavske organizacije Izraela (Histadrut): »Tudi mi želimo uresničiti neposredno sodelovanje delavcev v upravljanju gospodarstva, zato že od leta 1950 z veliko pozornostjo spremljamo razvoj delavskega upravljanja v Jugoslaviji.«

Nguyen Ho, sekretar Generalne konfederacije dela Demokratične republike Vietnam: »Prevzelo me je navdušenje, s katerim delegati govorijo o svojih tovarnah. Občutil sem ponos ljudi, ki so izbrali socialistično pot v prihodnje. S takšnimi vtisi mora človek ocenjevati dejavnost jugoslovanskih sindikatov in delavskih svetov.«

Ruslan Vidjajasastra, član Izvršnega odbora Nacionalnega komiteja Federacije indonezijskih sindikatov (SOBSI): »Z delavskimi sveti ste zares našli najboljšo pot v socializem. Vaš kongres bo tudi za nas Indonezije in za delo naših sindikatov v prihodnosti zelo koristen.«

Kovinar iz Milana, ladjedelniški delavec iz Saint Nazairea, čilski rudar, delavec na bombažnih plantažah v Indiji in tisoči in sto tisoči drugih so brali in poslušali in še berejo in poslušajo — o nekem veličastnem delavskem shodu v neki majhni deželi, majhni in vendar veliki, o shodu, ki jim odpira oči in bodri duha...

Leto 1957 bo zapisano v zgodovini mednarodnega delavskega gibanja kot leto prvega kongresa delavskih svetov Jugoslavije in na vsem svetu.

Vodoravno: 1. obrambne pregrade na ulici, 9. železni zaboji za podvodna dela, 14. z besedami ponazorim, 20. del, delež, 24. naprava, 25. ščitim, 27. pas dvanaestih ozvezdij neba, od katerih imajo nekatera živalska imena, 29. svetli spis starih Perzijcev, ki vsebuje Zaratustrovo religijo, 31. na tleh kondenzirana nočna vlaga, 32. ena od celin, 34. tajni poslanec, oglednik, 36. vrsta mesojede rastline (množ.), 38. začetnici imena in priimka slovenskega pisatelja (»Visoška kronika«), 39. naziv, 41. zaščitno pokrivalo (množ.), 43. ohlajen, medel, 45. predlog, 47. uspehi, učinki, 49. najvišji vrh Armenije, 51. brezglavo tekatki naokrog, 53. južno-korejsko pristanišče, 55. osnutek, preprosta risba, 56. natakarkji, 58. hkrati, 60. naziv nemških taborišč za vojne ujetnike med minulo vojno, 62. kazalni zaimek, 63. priimek izumitelja motorja na pogon s plinskim oljem, 65. del psevdonima našega umrlega pisatelja (»Samorastniki«), 67. priimek našega smučarskega reprezentanta, 69. nota v solmizaciji, 71. cerkveni prazniki, 73. priimek našega skladatelja — romantika (Benjamin: 1829—1909), 75. spisek oseb, 77. že tako, tudi tako (stara oblika), 79. optična priprava, ki razprši sončno svetlobo v spekter, 81. prevleka, ki sčasoma nastane na bronu, 83. še enkrat oprati, 85. eden od Napoleonovih maršalov, 87. irski naziv za Irsko, 88. pokrajina v Grčiji, 90. visok človek, 92. naziv za nekdanje kitajske dinarje, 94. začetnici imena in priimka skladatelja s področja elektrotehnike, ki je bil naš rojak, 95. muslimanski klicar vernikov k molitvi, 97. egiptovsko pristanišče vzhodno od Aleksandrije, 99. zahtevam, 101. električna napeljava, 103. sunki, 105. potihoma, 107. početi, 109. prav taki, 111. posestvo, kjer gojijo živali določene vrste, 112. pristaš nekdanje tajne indijske verske sekte morilcev, 114. naziv vladarjev starega Rima, 116. z glavnikom urejeno, 118. kratka naziva našega oblastvenega organa, 119. staro mesto ob stolinemskem jezeru v Makedoniji, 121. obrežna, 123. prebivalec prednjeazijske države, 125. kratka mednarodne dobrodelne organizacije, 127. drugo največje zahodnonemško pristanišče, 129. eden od Titanov v starogrški mitologiji, ki je moral nositi nebeški svod, 131. vrsta ozkonožnih opic starega sveta, 133. električno nabiti delci elektrolita, 135. dobrotniki, podporniki, umetnostni in znanostni, 137. mesto v gornjem Egiptu, znano po velikem jezcu na 12 lu, 139. obdelam s pillo, 141. pojemam, ugašam, 143. svetli egiptovski blik, 144. vrsta medicinske laboratorijske posode, 146. motorji, 148. opajati, 150. osebni zaimek, 151. priimek nizozemskega pisatelja — naturalista (Marcellus: 1849—1923), 153. izdelovalec krst, 155. prevrnat, goljuf, 157. pojem v geometriji, 159. priimek našega pi-

satelja, rojenega v Prekmurju (»Bele tulpike«), 161. nabiralec trsa, 163. gostišča, 165. plužiti, 167. navijam v klobčič, 168. zloglasni slavoniki razbojnik, ki je nekaj let po prvi svet. vojni ropal tudi po Sloveniji, 170. prebivalec vasi blizu Ljubljane, 172. vrsta divjadi (množ.), 174. osebni zaimek, 175. ovoj pri knjigi, 177. stroj za proizvajanje električnega toka, 179. pripadnik katerega od starih plemen na južnem Kavkazu, ki imajo skupen naziv, 181. avtomobilska oznaka južnoameriške države, 183. prislov, ki se nanaša na enega od letnih časov, 185. napadalec, 187. spojina dveh ali več kovin, 189. nadam se, 191. lepo vzgojen, 193. vrsta sadja, 195. bajeslovni raj pri starih Grkih, 197. velikani iz grške mitologije, 199. ujemanje glasov na koncu verzov, 200. priimek našega dirigenta in skladatelja lahke glasbe, 201. epizodna stopnja v dobi baročne umetnosti, 202. osamilo.

Navpično: 1. mesto v južni Italiji ob jadranski obali, 2. lekarna, 3. etiopski knez, 4. Perzijec, 5. staroegipčanska duša, 6. spričevalo, pismeno potrdilo, 8. reka v Spaniji, 9. nagla smrt, 10. matematično znamenje, 11. oblika pomožnega glagola, 12. rastlina — zajedalka, ki ima bele, okrogle plodove, 13. rezultat, zaključek, 14. slavnostna pesem, 15. primitivna vrsta čolna pri otočanih tihomorskih otokov (množ.), 16. glas, ki oponaša oslovsko riganje, 17. pravilčno bitje, 19. ljudske množice, 20. izdelovalec kruha, 21. brezkužnost, 22. del kopne zemlje, ki se zajača v morje, 23. česlovina, 26. krampl (orodje), 28. nekemu lasten, 30. priimek našega političnega delavca, sedaj generalnega sekretarja predsednika republike, 33. tisto, kar se natoči, 35. priletne, stare, 37. poseti, 40. bajeslovni atenski junak, 42. glavno mesto Armenske SSR, 44. Shakespearova drama, 46. vrsta plašča, 48. fotografska potrebščina, 50. obdelovati s primitivnim plugom, 52. fermenti, 54. mesto v Črnogorskem primorju, 55. potrpežljiv, 57. ošpice, 59. vrsta bakterij, 61. kazalni zaimek, 64. pripadnik plemena, ki je nekdanj živel na Apeninskem polotoku, 66. tisti, ki koga prijavi, 68. edini izvod katkega knjižnega dela, 70. sovzvočja v glasbi, 72. prilaščam si, 74. na papir izražati misli, 76. bivša, pretekla, 78. kitajski naziv za Formozo, 80. verski obrednik, 82. vrsta zdravilne rastline, 84. ozmerjan, 86. poslane menice, 89. zidovi, 91. umazan, popackan, 93. prebivalec mesta v Bosni, 96. služben, 98. mesto v jugozahodni Makedoniji, 100. indijansko ljudstvo, ki je pred prihodom Evropejcev živel v severnem delu Južne Amerike, 102. nerodne, nespretni, 104. koščki, delci, 106. prazen, slab (n. pr. ajda), 108. svetlišče boga Marduka v nekdanjem Babilonu (»Babilonski stolp«), 110. pristaš Hitlerjevega režima, 111. določena zunanja oblika, velikost, 113. Albanec, 115. mesto in

VELIK USPEH

»Kako pa kaj uspeva vaša Ljudska univerza?«
»Sijajno! Ze štiri predavanja smo imeli.«
»Lepo.«
»Res. Prvi so prišli predavanje ljudje, pa ni bilo predavatelja. Drugi je prišel predavatelj, pa ni bilo ljudi, ker je bila v gostilni veselica. Spet tretji so prišli ljudje, predavatelj pa ni bilo, ker ni bil obveščen. No, zadnji je pa prišel predavatelj, pa ljudi ni bilo, ker so bili že sili predavanj.«

ODKRITOSRČNOST

Šef: »Kako, da niste nikdar pri delu, kadar stopim v vašo pisarno?«

Uradnik: »Da, hm... oprostite, ker nosite gumijaste podplata.«

OPOROKA

»Pokopajte me cerkveno, toda brez moje vednosti!«

V CASU SATELITOV

— Kakšen »Sputnik 3« nekl. To je moj klobuk.

HIGIENSKO-TEHNIČNA ZAŠČITA

— Zakaj nimate ventilatorjev?
— Saj imamo odlično zračenje.

OTROŠKO SPOZNANJE

»Ali se ti krave nič ne bojiš?«
»Je vprašal otročiček očeta.«

»Nič.«
»Tudi psa ne?«
»Bog obvari. Čisto nič.«
»Kaj pa ose, ali se te bojiš?«
»Ne.«

»Če pa grmi, se pa vendar bojiš?«
»Tudi takrat ne.«
»Potem se pa ti, ljubi atek, res nikogar ne bojiš razen mame.«

SOFERSKA

»Kako si mogel tako porezati gumo na avtu?«

»Peljal sem čez steklenico.«
»Neroda, pa je nisi videl?«
»Ne, možakar jo je imel v žepu.«

V DUHU ČASA

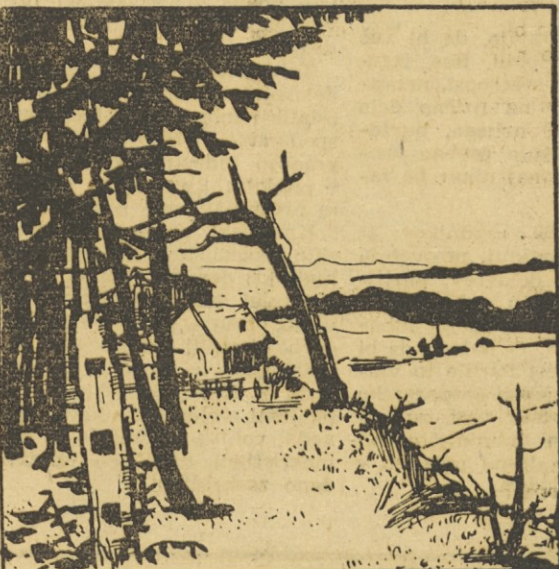
— Kod si se pa potepal tako dolgo?
— Naravnost iz šole prihajam; imel sem namreč nadure!

— Vrag bi vedel, ali mi je žena rekla, da ga smem spiti dva deci in da sem lahko do desetih od doma, ali pa je rekla, da ga smem spiti deset deci in da se lahko vrnem po štirih.

SIN BRIGADE

PIŠE: TONE SELISKAR
RIŠE: MARIJANCA JEMEC

1. Ob divje lepih, nepreglednih gozdovih pod Rogom je čepela gorska vasica Hraščje. Sest domačij je šlo naselje in kovačnica Kovača Martina, ki je vsem hribovcem popravljal pluge, brane in vovove. Vas je bila tako na samotni, da se je reklo tod — na kraju sveta. Globoko v dolini pa je bila občina in fara.

4. Toda sovražnik je zavojel našo zemljo in tudi Hraščje se je znašlo pod peto tujega nasilnika. Ko so se vračali kmetje in Kovač iz razbite jugoslovanske vojske domov, so hoteli odnesti svoje orožje na občno in ga izročiti sovražniku. Toda Kovač jim je dejal: »Ali smo možje ali smo figarji? Zakopljimo orožje, morda ga bomo prav kmalu potrebovali!« In tako so storili.

2. Hraščjani so živeli trdo življenje. Moške so hodili na delo v graščinske gozdove. Žene so se mučile na skopi zemlji za kosček kruha. Kovač Martin je bil velik in lep človek. Njegov najstarejši sin Martinček mu je že pomagal pri delu in oba, oče in mati, sta bila ponosna nanj, ker je že spretno vihtel kladivo.

5. Ne vsi, seveda, kajti nekateri imajo repo v prsih namesto srca. In ko je planilo čez vso domovino geslo: Svoboda ali smrt! so hrabri možje odkopali orožje in ga izročili partizanom, ki so prišli neke noči v vas. Nekaj mož in mladih fantov je šlo z njimi; tudi Kovač Martin. Tudi Martinček bi šel srčno rad med borce, pa je bil premlad.

3. Žena mu je obdelovala kosček zemlje, njegova mati pa je varovala Mojčko in Tinčka. Živeli so skromno in srečno. In ker je bil Kovač v mladih letih v Ameriki, je videl mnogo sveta in je imel svojo posebno pamet. Možakarji so se zbirali včasih v njegovi kovačnici in tedaj je Kovač razlagal: »Vi s srpom, jaz s kladivom! Tako združeni bom pregnali revščino!«

6. In pričela se je borba na življenje in smrt. Zupnik je popisal vse tiste, ki so šli v gozdove, in nekega dne je prišel v Hraščje v spremstvu italijanskih fašistov in zagrozil Hraščjanom: »Pregovorite možje in sinove, da se bodo vrnili na svoje domove, drugače bo gorje. Vaši možje in sinovi so šli med komuniste, a ti se otroci satana!«

DELOVNI KOLEKTIV

KEMIČNE TOVARNE DOM ŽALE

želi srečno in uspehov polno novo leto 1958
vsem delovnim ljudem naše domovine.

Nov Nowy Szoncz

Življenje lomi okove birokratizma

NOWY SZONCZ JE MESTEC NA OBRONKU KARPATOV. MAJHNO IN NEFOMEMBNO SREDIŠČE GOSPODARSKO PASIVNEGA KRAJA. O TEM NOWY SZONCZU ŽE SKORO DVA MESECA PIŠE VES POLJSKI TISK.

V začetku novembra so varšavski listi objavili »javno izjavo«, ki so jo podpisali predstavniki mesta in okraja Nowy Szoncz, v kateri je bilo rečeno: Nočemo več živeti privezani k »državnim jaslom«. Sami hočemo zboljšati svoje gospodarstvo, da bi dajali skupnosti, ne pa da večno od nje le sprejemamo.

Pred dnevi so predstavniki Nowy Szoncza prišli v Varšavo, da bi najvišjim voditeljem pojasnili, kaj pravzaprav hočejo, da bi jim povedali:

»Sami vemo, da je dežela še vedno v težavnem položaju, zato nočemo nikakršnih daril in dotacij. Zahtevamo samo, da postanemo eksperimentalni okraj, ki bo samostojno odločal o svojih gospodarskih in finančnih razmerah.«

Predložili so svoj načrt. Z majhnimi investicijami bi omogočili številnim turistom, da jih obiščejo, bolnikom, da pridejo na zdravljenje v njihove gozdove in zdravilne vrelce. Zgradili bi sanatorije, počitniške in zdravstvene domove. Navedli so številke: toliko lahko damo sadja, toliko zdravilnih zelišč, sočivja, jagod...

»Radi bi delali. Nočemo sedeti prekrižanih rok. Z lastnim trudom bi radi dvignili naš kraj iz zaostalosti in mrtvila. Močnost so ogromne. Pričakujemo pomoč vseh, ki mislijo kot mi.«

In teh je veliko. Tudi v vladi in Centralnem komiteju. Dobili so, kar so zahtevali: pravice in podporo, saj je njihova pobuda v skladu s splošnimi težnjami poljskega vodstva.

Nowy Szoncz je danes za Poljsko primer in spodbuda. Življenje se ne da zaustaviti. Življenje lomi okove birokratizma, ki so ponekod na Poljskem še kar precej močni.

ODMEV ZASEDANJA ATLANTSKEGA PAKTA V NEMČIJI

Meč nad glavo Nemčije

Nemci so z ogorčenimi protesti sprejeli Adenauerja, ko se je vrnil iz Pariza

»NOČEMO, DA BI NAŠO DEŽELO SPREMENILI V SKLADIŠČE ATOMSKIH BOMB«, PIŠEJO LEIPZISKI DELAVCI.

»STORITE VSE, DA BI PREPREČILI MOŽNOSTI IZSTRELJEVANJA USMERJENIH IZSTRELKOV Z NEMŠKEGA OZEMLJA«, ZAHTEVAJO OD ADENAUERJA HEIDELBERŠKI PROFESORJI.

Ko se je kancler Adenauer preteklo soboto, po sestanku Atlantskega pakta, vrnil iz Pariza v Bonn, so ga Nemci sprejeli s takšnimi protesti in zahtevami. Velika večina Nemcev je prepričana, da bi uresničenje zaključkov zasedanja Atlantskega pakta in zgraditev raketnih oporišč v Zahodni Nemčiji pomenilo stalno nevarnost in »meč nad glavo Nemčije«, nevarnost za vso Evropo in za svetovni mir.

To prepričanje pa je močnejše in glasnejše v Vzhodni Nemčiji, medtem ko se v Zahodni le posamezni izobraženci in redke skupine socialistov in delavcev upajo javno protestirati proti atomski politiki vlade. Zlasti močno sta odjeknila protesta 13 znanstvenikov iz Göttingena in 84 profesorjev iz Heidelberga.

Nemci, ki žive v Zahodni Nemčiji, sicer nasprotujejo atomski oborožitvi, o množičnem gibanju pa ne moremo govoriti, kajti vsako gibanje mora imeti svoje voditelje, v Zahodni Nemčiji pa ni stranke, ki bi bila pripravljena, organizirati »izvenparlamentarno akcijo«. Socialnodemokratski voditelji groze, da bodo napadli vlado med zunanjo politično parlamentarno pravico, obenem pa trde, da so vedno za »moderno oborožitev« zahodno-

nemške armade. »Za protestne pohode je tako prehladno«, je dejal neki berlinski socialnodemokratski voditelj.

Medtem, ko se socialni demokrati zavijajo v kožuhe, ker je pač hladno, pa vlada pošilja ekipe na obsejna področja, ki so že začele pripravljati teren za bodoča raketna oporišča zahodno-nemške armade.

Težave z agrarno reformo v Indiji

Eden glavnih vzrokov za padec ugleda indijske Kongresne stranke med volivci je počasno izvajanje agrarne reforme. O tem problemu razpravljajo že deset let, pa ga še vedno niso rešili. Vlada je prepustila izvedbo agrarne reforme lokalnim vladam. Med poslanci Kongresne stranke v lokalnih skupščinah pa je precej veleposesnikov, ki zavirajo razdelitev veleposesniške zemlje revnim kmetom.

SOCIALISTI IN RAZMERE NA ITALJANSKI VASI

Volitve se bližajo

SOCIALISTIČNA STRANKA ITALIJE JE PRED DNEVI PRVIČ PO DOLGIH LETIH RESNO PROUČILA RAZMERE V KMETIJSTVU IN SPREMENBE, DO KATERIH JE PO VOJNI PRIŠLO V SOCIALNI STRUKTURI ITALJANSKE VASI.

Program, ki so ga objavili v obliki sklepov »kmetijskega posvetovanja socialistov«, naj bi zamenjal dosedanj preveč splošne zahteve kmetov. Glavne zahteve tega programa so: — Agrarna reforma. Največja posestva ne bi smela imeti nad 100 hektarov. — Razvoj zadrug vseh oblik. — Velika kmetijska posestva naj upravljajo demokratično izvoljeni predstavniki proizvajalcev. — Pomoč za gospodarski razvoj zaostalih kmetijskih predelov.

Ta načrt naj bi bil sestavni del splošnega načrta za razvoj ostalih panog nacionalnega gospodarstva. Predvidevajo tudi gradnjo industrijskih objektov v predelih, kjer zemlja ne more preživljati vseh prebivalcev.

Kmetijski program italijanskih socialistov je povzročil hudo kri demokrastov, ki so si doslej lastili monopol nad vasio, obenem pa so storiili vse, da bi ohranili veleposvestva nedotaknjena in da se ne bi spopadli z izkoriščevalskimi ambicijami veleposesnikov. Seveda, volitve se bližajo in demokrastji so lahko upravičeno zaskrbljeni.

Alžirska vojna, ki jo je povzročila Francija s svojo kolonialistično politiko, je storila alžirskemu ljudstvu ogromno zla. Nad 100.000 alžirskih beguncem, ki so v vojni vihrji izgubili domove, je v zadnjem letu pribežalo v Tunizijo in Maroko. Kot vidimo na sliki je med njimi tudi veliko otrok.

PLENUM CK KP SOVJETSKE ZVEZE O DELU SINDIKATOV

KORAK K ŽIVLJENJU

1) PROIZVODNA POSVETOVANJA V PODJETJIH IN NA GRADBIŠČIH NAJ SE SPREMEME V STALNA POSVETOVANJA.

2) TOVARNISKI SINDIKALNI ODBORI NAJ SODELUJEJO PRI SESTAVLJANJU INDUSTRIJSKIH IN FINANČNIH PLANOV PODJETIJ, PRI NORMIRANJU DELA IN PLAČ, NADZORSTVU NAD DELOVNO ZAKONODAJO IN IZPOLNJEVANJU KOLEKTIVNIH SPORAZUMOV.

Plenum je ugotovil, da je reorganizacija upravljanja gospodarstva že pokazala prve uspehe in da Sovjetska zveza lahko v petnajstih letih za dva ali trikrat poveča industrijsko proizvodnjo, močno poveča kmetijsko proizvodnjo in občutno dvigne življenjsko raven.

Sovjetski sindikati so v zadnjem času izboljšali način dela. Z njihovo pomočjo so razvila nova oblika socialističnega tekmovanja. Rešeno je bilo več težav mednih in delovnih vprašanj.

V resoluciji plenuma je rečeno, da bi morali planski organi obvezno upoštevati mnenje sindikalnih organizacij pri proučevanju proizvodnih načrtov in tekočih vprašanj iz življenja delovnih ljudi.

Na proizvodnih posvetovanjih naj sodelujejo razen sindikalnih voditeljev tudi zastopniki uprave in partijske ter komсомolske organizacije. Tovarniski sindikalni odbori, ki naj razširijo svojo delovnost, smejo izraziti mnenje o kandidaturi gospodarskih voditeljev ter sodelovati pri odpuštu delavcev in nameščenec.

Plenum poudarja, da se morajo zboljšati delovne razmere proizvajalcev. Sindikati in državni organi naj nenehno izpolnjujejo sistem plač. Premije in plače morajo postati gonilna sila gnotne zainteresiranosti za povečanje proizvodnje.

Se nadalje je potrebno izpopolnjevati sindikalni aparat, zmanjšati izdatke zanj in ga

približati delavcem. Tudi v prihodnje naj sindikati utrjujejo svoje mednarodne stike ter se zavzemajo za enotnost svetovnega sindikalnega gibanja.

Rižna polja na Kitajskem, na katera so pred nedavnim prišli številni kitajski intelektualci, da bi nekaj let preživeli med kmeti, delali z njimi, pomagali njim — in sebi.

ZANIMIVA POBUDA KITAJSKIH KOMUNISTOV

Izobraženci med kmeti

AGENCIJA NOVA KITAJSKA JE V ZAČETKU DECEMBRA POROČALA: DOSLEJ JE BILO 810.000 LJUDI POSLANIH NA FIZIČNO DELO, NAJVEČ V KMETIJSTVO, MANJ V INDUSTRIJO IN OBRT. TO BO OMOGOČILO ZMANJŠANJE ADMINISTRATIVNEGA APARATA IN ODPRAVO BIROKRATSKEGA NACELA DELA, KI SE KAZE V LOČITVI OD MNOŽICE...

Nekaj dni kasneje je Nova Kitajska objavila naslednjo vest:

»Kakih 2 in pol milijona voditeljev, izobražencev in nameščenecv podjetij in državnih ustanov bo do konca prihodnje pomladi odšlo na vas. Največje število teh kadrov bo po dveh ali treh letih fizičnega dela prevzelo razne vodilne položaje.«

Kitajski časopisi objavljajo

številne članke o življenju in delu izobražencev, ki so odšli v vasi, njihove izjave, izjave njihovih sorodnikov. »Odšli smo prostovoljno«, pripoveduje Lin Li, predavatelj politične ekonomije. »Odzvali smo se pozivu Partije in vlade. Prišli smo, da bi pomagali kmetom in da se s fizičnim delom in skupnim življenjem z njimi tudi sami prekalili.« Profesor Ču Bej pa piše: »Nekateri ne bi radi od-

šli na vas. Pravijo, da bi več izgubili kot dobili. Res, izgubili bi nekaj: sebičnost, nepravilne poglede na fizično delo kot na nekaj nižjega, buržoazno pojmovanje osebne svobode. Za tem naj nikar ne žalujejo.«

Nad 800.000 uradnikov iz ustanov in podjetij, prosvetnih in kulturnih delavcev, partijskih in državnih voditeljev je že odšlo na vas. In še odhajajo sto tisoči. Odhajajo, da bi uresničili načrt Partije in vlade, da bi pomagali gospodarsko in kulturno zaostalim vasi, zmanjšali ogromen administrativni aparat in se tesno povezali z delovnimi ljudmi.

OKNO V SVET

PROCES PROTI MLADEMU ALŽIRCU V PARIŠKI PALAČI PRAVICE

BEN SADOK OBTOŽUJE

Advokat: Rad bi vprašal Sadoka, če je sovražnik Francije?

Sadok: Ne, res ne! Obstaja prava Francija, ki sem jo poznal v šoli, ko sem bral dela njenih pesnikov, pisateljev... Obstaja pa tudi tolpa intrigantov, ki so povzročili v kolonijah Franciji veliko zla. Proti njim sem uporabil orožje, ne proti Franciji.

Poroto so vprašali: Ali je Ben Sadok ubil Ali Sekala zaradi osebnega prepričanja? Odgovorila je pritrdilno. In spet so vprašali: Ali je obstajal naklep? Odgovorila je: Da. Prvi odgovor je zavrnil giljotino, drugi jo je zahteval. Sodišče je sklenilo: Doshmrtna ječa. Zandarji so odpeljali Mohameda Ben Sadoka, šestindvajsetletnega Alžirca, industrijskega tehnika, kaplarja francoske vojske, atentatorja na emirja Ali Sekala. Sodniki in priče, porotniki, branili in tožilci so se razšli. Vrata Palače Pravice so se zaprla. Takšen je bil konec.

In začetek?

Naj pripoveduje Ben Sadok sam.

»Osem let mi je bilo, ko sem postal skavt: Z delegacijo te organizacije sem leta 1947 prvič prišel v Francijo. To je bil zame hud udarec. Kljub manifestacijam simpatij sem videl, da so med nami dve vrsti delegacij: tiste, ki predstavljajo svobodne narode, in one, ki so iz kolonij. Tedaj sem doumel resnični položaj svoje dežele.«

In Ben Sadok je obrnil novo stran svojega življenja:

»Bil sem odličen dijak, vendar nisem mo-

gel najti ustrežajoče zaposlitve, takšne kot moji sošolci Francozi. In ko sem zaposlitev končno dobil, je bila moja plača znatno manjša...«

Studiral je v francoskih šolah. Zaposlil se je v Franciji. Vzljudil je Francijo velike revolucije, svobode, enakosti in bratstva, umetnosti in kulture. In zasvožil je Francijo nasilja, preganjanja in krivice, tisto Francijo, ki noče doumeti, da imajo vsi narodi pravico živeti svobodno, razvijati se enakopravno in neodvisno. Francijo, o kateri je na procesu dejal, da je »vzrok nesreč v Alžiru in vaših tukaj«. Spoznal je, kako reven je njegov narod in ugotovil je, kdo je kriv za to. Iz tega spoznanja se je v njem porodila ječa, da bi storil nekaj za svojo domovino, nekaj koristnega svojemu narodu. In ubil je emirja Ali Sekala.

Ali Sekal je bil eden tistih bogatih in »uglednih« Alžircem, ki najtesneje sodelujejo s francoskimi kolonialnimi oblastmi. Že od začetka alžirske vsjaje se je zagrizeno boril proti osvobodilnemu gibanju in ob sleherni priložnosti izjavljal, kako rad ima Francijo, ki je, kot je govoril, njegova domovina. V imenu francoske delegacije je lani v Združenih narodih branil francosko nasilje v Alžiru.

Ben Sadok na procesu.

Dne 26. maja 1957 ga je pred stadionom »Colombes« zadel Ben Sadokova krogla.

Ko je Ali Sekal padel, je Sadok mirno počakal policaje. Izpolnil je svojo dolžnost.

Na zaslišanju je izjavil: »Da, premišljeno sem ubil Ali Sekala, ker je bil izdajalec. Atentat sem storil sam, na osebno pobudo, in nihče me ni k temu nagovoril.«

Za proces, ki se je začel 10. decembra, je vladalo veliko zanimanje. Ves francoski tisk je pisal o njem. Desnica je zahtevala smrt, levica je Sadoka branila. V Parizu so spravevali: Kdo je Ben Sadok? In odgovarjali: Revolucionar, Nacionalist, Terorist. Užaljen mladenič, ki mu je Francija dovolila, da postane njen ponižni državljani, ne pa njen sin. Osamljeni vitez, ki brani slabotne...

Proces pa je na vprašanje, kdo je Ben Sadok, odgovoril takole: Alžirec, ki se zaveda svojih dolžnosti.

Prič je bilo veliko — zanj in proti njemu. Obtoževala ga je tista Francija, ki se ji je uprl. Zahtevala je njegovo smrt. Branila ga je tista Francija, ki jo je vzljudil in v katero nikdar ni izgubil zaupanja.

Javni tožilec je skušal nagovoriti obtoženca, naj izjavi, da je njegovo dejanje posledica teroristične propagande. Hotel je posaditi na zatožno klop vse alžirske osvobodilno gibanje. Toda ni mu uspelo.

Sadok: Kar sem storil, sem storil sam. To je bilo delo pravice. Sekal je izdal Alžirce in ni predstavljal nikakršnega alžirskega mnenja.

Predsednik: Ste trdno prepričani?

Sadok: Da. Bil je izvoljenec, ki ga je Francija prevzgojila. Deloval je na isti način kot Bao Daj...

Javni tožilec: K dejanju vas je prisilila strast...

Sadok (ponosno dvigne glavo): Ne, ne strast, drugače bi bil med alžirskimi uporniki. Hotel sem pokazati primer. Ta človek je predstavljal nevarnost. Francija bi ga postavila za predsednika. Popeljal bi nas v

pustolovščine. On ni predstavljal alžirskega naroda...

Tožilec je poklical številne priče. Med njimi je bil tudi bivši rezident v Alžiru Sousteli, zagrizen kolonialist, ki je hvalil Francijo in njeno alžirsko politiko ter napadal osvobodilno gibanje, končno pa je le moral priznati: »Nikdar nisem tajil, da želim reforme...«

Tudi obramba je poklicala precej prič. Med njimi so bili ugledni francoski književniki in javni delavci.

Novinar Jean Rous je odgovoril na vprašanje, ki ga Sousteli ni hotel slišati. Advokat: Ali so bile volitve v Alžiru vedno demokratične?

Rous: Nacionalistične kandidate so preganjali in zapirali. Administracija je vse uredila s svojimi trki.

Priče so se vrstile in odkrivala resnico o Alžiru.

Louis Villefosse (pisatelj in novinar): Obiskal sem neko vas blizu Alžira, v kateri sicer ne žive največji reveži med Alžirci. Ljudje stanujejo v jазbinah, po pet ali šest v eni. Delavci zaslužijo največ 300 frankov dnevno, toda štiri do pet mesecev na leto sploh nimajo dela... Že leta 1951 so mučili Alžirce... Evropejci ponižujejo muslimane, ki govorijo: Tujci smo — na lastni zemlji.

Rous: Narod, ki so mu vzel pravico, da se izjavi na demokratičen način — izraža svoje prepričanje s puškami.

Ben Sadok ni trenil z očmi, ko je javni tožilec v imenu izkoriščevalske kolonialistične Francije zaklical poroti: »Zahtevam smrtno kazen! Ko pa je zagledal očeta in mater, se mu je utrla solza.

To ni bil proces proti mlademu, ponosnemu Alžircu.

To je bil proces proti kolonialistični Franciji.

Solidarnost

SESTINDVAJSETEGA DECEMBRA SE JE ZAČELA V KAIRU DRUGA KONFERENCA AZIJSKO-AFRISKE SOLIDARNOSTI, KI SO JO SKLICALI ZATO, DA BI OKREPILI SODELOVANJE IN POVEČALI MEDNARODNI VPLIV DEŽEL AZIJE IN AFRIKE.

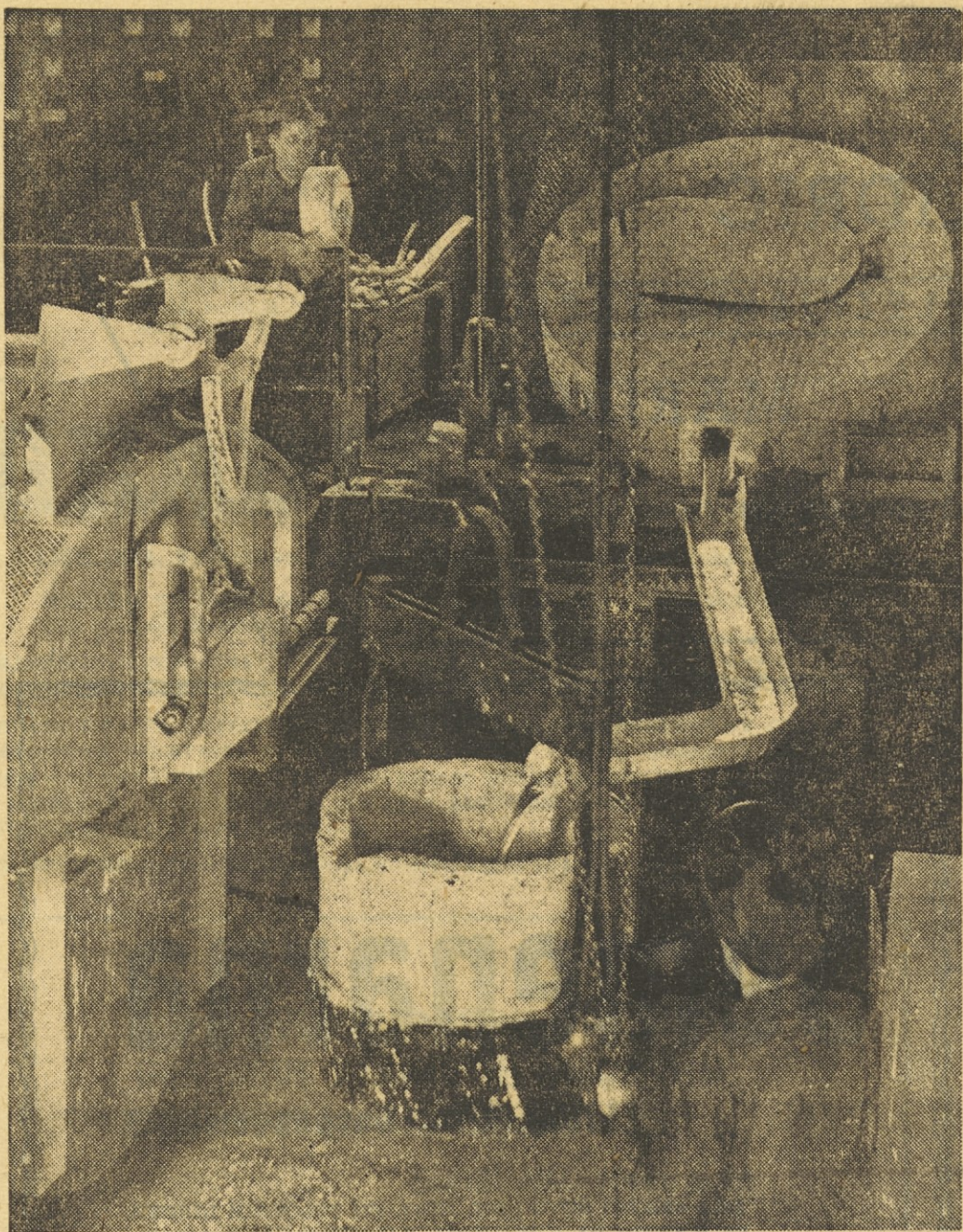
Od prve azijsko-afriške konference, ki je bila v Bandungu, sta minili dve leti. V tem času se je na svetu marsikaj spremenilo. Azijske in afriške države so se močno uveljavile in njihov glas se ne sliši samo v Aziji in Afriki, ampak tudi v Združenih narodih. Med njimi so sicer razlike, vendar jih združujejo skupne težave in težnje. O te težnjah in težavah govore v Kairu.

Na katrsko konferenco niso poslale svojih zastopnikov vlade, temveč komiteji solidarnosti in druge organizacije azijsko-afriških dežel. Prevladalo je namreč mišljenje, da bi bila konferenca različnih družbenih in političnih organizacij dežel Azije in Afrike zaenkrat bolj uspešna, kot pa konferenca vladnih delegacij. Prepričani pa so, da bo tudi ta konferenca močno odjeknila po vsem svetu.

Na konferenco so povabili družbene in politične organizacije iz vseh afriških in azijskih neodvisnih držav razen iz Izraela, Južne Koreje in Južnoafriške unije. Sodelovali bodo tudi predstavniki komiteja solidarnosti Sovjetske zveze. Povabili so zastopnike osvobodilnih gibanj afriških kolonialnih dežel in Cipra. Povabila je sprejelo nad 40 dežel.

Na dnevnem redu so naslednji problemi: 1. Mednarodne razmere in njihov odmev v Aziji in Afriki. 2. Alžirsko vprašanje. 3. Imperializem in nacionalna neodvisnost. 4. Prepoved poizkusov in uporabe nuklearnega orožja za množično uničevanje. 5. Rasna diskriminacija. 6. Gospodarsko in tehnično sodelovanje azijskih in afriških dežel. 7. Kulturno sodelovanje.

Pripravljali komite, v katerem so Kitajska, Japonska, Indija in Egipt, je omogočil opazovalcem iz vseh dežel, da prisostvujejo konferenci.

IMPOL

INDUSTRIJA METALNIH POLIZDELKOV
SLOVENSKA BISTRICA

Želi srečno,
zadovoljno
in uspehov polno
novo leto
1958

USPEŠNO POSLOVNO LETO 1958
ŽELI VSEM DELOVNIM LJUDEM JUGOSLAVIJE

KOLEKTIV PODJETJA

MINERAL

industrija naravnega
in umetnega kamna

LJUBLJANA-MOSTE
Industrijska cesta

SAVINJSKA TOVARNA OPEKE
ŽALEC

Nudimo vse vrste premoga in drv po zmernih cenah.
Vsem odjemalcem in vsem delovnemu ljudstvu želimo
srečno in uspehov polno novo leto 1958.

Trgovsko podjetje

»KURIVO-ŽELEZNIČAR«
LJUBLJANA

Vsem delovnim ljudem želi SREČNO NOVO LETO 1958

AGROOBNOVA

zadružno podjetje, LJUBLJANA, Črtomirova 4

IZVRŠUJE: s svojimi stroji krčenje, planiranje, terasiranje,
rigiranje, rahljanje in osuševanje zemljišč s kritično
drenažo • GRADI: vse kmetijske gospodarske objekte,
skladišča, hleve, remize, silose, gnojnične jame, vodne
cisterne in drugo.

Ljubljanske
opekarne, Ljubljana

EMONSKA CESTA 4

s svojimi obrati:

»VIČ«, »BRDO«, »OPEKA in »DRAGA«

ŽELI SREČNO NOVO LETO 1958

Sava

TOVARNA GUMIJEVIH IZDELKOV
KRANJ

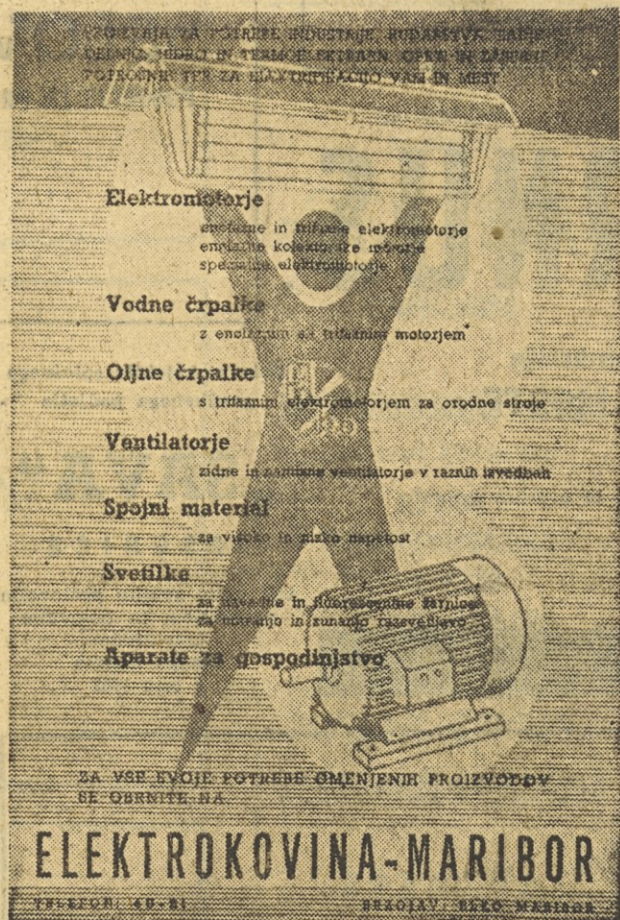
vam nudi kakovostne transportne trakove, izdelane
na najsodobnejši rotacijski stiskalnici s kontinu-
irano vulkanizacijo • Pridružujemo se ostalim
delovnim kolektivom in želimo cenjenim odjemal-
cem ter vsem delovnemu ljudstvu srečno in uspe-
hov polno NOVO LETO 1958

NARAVNI KAMEN

LJUBLJANA

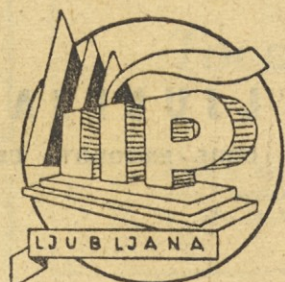
„Alko“

DESTILERIJA IN TOVARNA LIKERJEV
LJUBLJANA

Želi srečno in uspehov polno
novo leto 1958

ELEKTROKOVINA-MARIBOR

LESNO INDUSTRIJSKO PODJETJE LJUBLJANA

ŽELI VSEM SVOJIM ODJEMALCEM,
DOBAVITELJEM IN VSEM DELOV-
NIM LJUDEM SREČNO IN USPEHOV
POLNO NOVO LETO 1958.

Uvozno trgovsko podjetje

SLOVENIJA-AVTO

LJUBLJANA, Prešernova 40

UVOZ IN PRODAJA NA VELIKO: motornih vozil vseh vrst, nadomestnih delov za motorna
vozila, dvokoles in njih nadomestnih delov, avtogum, splošnega in električnega avtomate-
riala, avtomobilskega orodja in pribora ter gradbenih strojev domače proizvodnje.

VSEMU DELOVNEMU LJUDSTVU ŽELIMO SREČNO NOVO LETO 1958

TRGOVSKO PODJETJE

PETROL

LJUBLJANA, Cankarjeva 5-II

ŽELI VSEM CENJENIM ODJEMALCEM IN VSEM DELOVNIM
LJUDEM SREČNO IN USPEŠNO NOVO LETO 1958

Zavod za raziskavo
materiala LRS

LJUBLJANA

ŽELI VSEM DELOVNIM LJUDEM NAŠE DOMOVINE
SREČNO IN USPEHOV POLNO NOVO LETO 1958

BORIS KIDRIČ

DELAVNICA ŽELEZNIŠKIH VOZIL

MARIBOR

ŽELI SREČNO IN USPEHOV POLNO NOVO LETO 1958

**RUDNIK
RJAVEGA
PREMOGA
TRBOVLJE
HRASTNIK**

TRGOVSKO IN PROIZVODNO PODJETJE

„Medex“

LJUBLJANA, CIGALETOVA 7-I

želi vsem delovnim ljudem, posebno pa svojim stalnim dobaviteljem in kupcem kar največ uspehov v NOVEM LETU 1958.

Vsem poslovnim prijateljem želi kolektiv

„Totre“

tovarne trakov
LJUBLJANA, Zg. Hrušica 14

mного uspehov v
NOVEM LETU 1958.

KOLEKTIV TRGOVSKEGA PODJETJA

IMPORT » **CHEMO** « EXPORT

LJUBLJANA, Malistrova 10

želi svojim cenjenim odjemalcem in dobaviteljem ter ostalim delovnim kolektivom mnogo uspehov v poslovnem letu 1958.
Istočasno se zahvaljujemo vsem odjemalcem za njihovo naklonjenost ter se tudi v nadalje priporočamo.

Semenarna

LJUBLJANA, Gosposvetska 5

ŽELI SREČNO NOVO LETO 1958 VSEM DELOVNIM LJUDEM, SE POSEBEJ PA KMETIJSKIM ZADRUŽNIM ORGANIZACIJAM IN NJIHOVIM KOLEKTIVOM, VSEM KMETIJSKIM PROIZVAJALCEM IN SVOJIM POSLOVNIM SODELAVCEM Z ŽELJO K ČIMVEČJEMU NAPREDKU IN IZBOLJŠANJU SLOVENSKEGA SEMENARSTVA.

»SLOVENIJA-PROJEKT«

PODJETJE ZA PROJEKTIRANJE — LJUBLJANA — CANKARJEVA 1-V

ŽELI VSEM SVOJIM NAROČNIKOM V NOVEM LETU MNOGO USPEHOV V INVESTICIJSKI IZGRADNJI.

SATURNUS

tovarna kovinske embalaže
LJUBLJANA - MOSTE

želi srečno, zadovoljno in uspehov polno
NOVO LETO 1958.

Delovni kolektiv splošnega
gradbenega podjetja

»**SAVA**«
JESENICE

želi vsem svojim poslovnim prijateljem in delovnim kolektivom mnogo uspeha v letu 1958

AVTOPODJETJE

SLAVNIK
KOPER

**KOVINSKEGA
PODJETJA
ŽALEC**

srečno in uspehov polno
NOVO LETO.

TEKSTIL

LJUBLJANA
CIRIL - METODOVA ULICA 1

KOLEKTIV

Gozdnega gospodarstva

BREŽICE

želi vsem poslovnim prijateljem
srečno in uspeha polno leto 1958

*Lesno industrijsko
podjetje Bled*

PROIZVAJA: rezan les smreke (jelke), ladijska tla, zabojce za embalažo vseh vrst, sredice za panel plošče, lesno volno, lesne vrvi, lesno moko, vrtna krila ali kompletna, športne čolne za motorni pogon

V LETU 1958 ŽELI VSEMU DELOVNEMU LJUDSTVU VSE NAJBOLJŠE

PODJETJE
ZA UREJANJE
HUDOURNIKOV

LJUBLJANA
Črtomirova ulica

Silvaprodukt

gozdno gospodarsko
podjetje

LJUBLJANA
Parmova ulica 37

SVOJIM DOBAVITELJEM
ODJEMALCEM IN VSEM
KADILCEM ŽELI SREČNO
IN USPEŠNO NOVO LETO
1958

KOLEKTIV TOBACNE TOVARNE V LJUBLJANI

Celuloza Medvode

IZDELUJEMO: VSE VRSTE NEBELJENE SULFITNE CELULOZE KAKOR TUDI USNJARSKA POMOŽNA STROJILA PLOTAN IN KEMOTAN.

GRADIS

GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE

LJUBLJANA, Bohoričeva ulica 28, telefon 39-241, poštni predal 65

Izvajanje gradbenih del vseh vrst: visoke gradnje, nizke gradnje, industrijske gradnje, termoelektrarne, stanovanjski objekti.

GRADBIŠČA: LJUBLJANA, JESENICE, GROSUPLJE, KRŠKO, CELJE, RAVNE NA KOROŠKEM, MARIBOR, KIDRIČEVO, KOPER

OBRATI: UPRAVA CENTRALNIH OBRATOV V LJUBLJANI, SMARTINSKA C. 32 — MEHANIČNE DELAVNICE V MARIBORU-STUDENCI — LESNI OBRATI V SKOFJI LOKI — OBRAT GRADBENIH POLIZDELKOV IN NOVIH GRADBENIH MATERIALOV V LJUBLJANI, SMARTINSKA C. 101a IN V BREŽICAH — PROJEKTIVNI BIRO V LJUBLJANI, BOHORIČEVA ULICA 24

ZELIMO SREČNO IN USPEHOV POLNO NOVO LETO 1958.

STROKOVNO ZDRUŽENJE PODJETIJ GRADBENE STROKE IN INDUSTRIJE GRADBENEGA MATERIALA LRS

LJUBLJANA, Titova c. 25

Želi vsem delovnim kolektivom v letu 1958 mnogo uspehov pri izgradnji socializma.

Gozdno gospodarstvo LJUBLJANA

Želi uspehov polno novo leto 1958 vsem delovnim ljudem naše domovine.

KOLEKTIV

Elektrarne Brestanica

Želi vsem delovnim ljudem srečno in zadovoljno novo leto 1958 ter obilo uspehov pri nadaljnji izgradnji socializma.

KOLEKTIV

15. SEPTEMBER

Tovarna cementa in salonita

ANHOVO

Okrajni zavod za socialno zavarovanje KRANJ

ZELI VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM IN DELOVNIM LJUDM SREČNO, VESELO IN USPEHOV POLNO NOVO LETO 1958 V IZGRADNJI NAŠE SOCIALISTIČNE DOMOVINE.

KONUS

USNJARSKI KOMBINAT — SLOVENSKE KONJICE

OBRATI: Usnjarna, oddelek Konita, jermenarna, tekstilne utenzilije
PREDSTAVNIŠTVA IN PRODAJALNE: Predstavništvo in prodajalna KONUS, Beograd, Knez Mihajlova 47, tel. 20-630 • Predstavništvo, prodajalna in skladišče KONUS, Ljubljana, Gosposvetska cesta 2, tel. 23-337 • Predstavništvo KONUS, Zagreb, Bogiščeva 23, tel. 39-760 • Prodajalna KONUS, Novi Sad, Ulica Narodnog heroja 10, tel. 29-78 • Prodajalna in skladišče KONUS, Ptuj, Miklošičeva št. 1, tel. 173

DELOVNI KOLEKTIV
Tovarne lesnih izdelkov

'Tisa', Rakek

Želi vsem delovnim ljudem naše domovine srečno novo leto 1958.

KOLODVORSKA RESTAVRACIJA LJUBLJANA

ELEKTRO MARIBOR MESTO

PREDILNICA LITILJA

ZELI DELOVNIM KOLEKTIVOM SREČNO IN USPEŠNO NOVO LETO TER PRIPOROČA TKALNICAM IN PLETILNICAM SVOJO KVALITETNO ENOJNO IN SUKANO MIKANO PREJO

GOSTINSKO
PODJETJE

»SESTICA«

LJUBLJANA

CELOTNI KOLEKTIV

LESNO
INDUSTRIJSKEGA
PODJETJA
SLOVENJ GRADEC

Želi vsem delovnim kolektivom obilo uspehov in zadovoljstva v NOVEM LETU 1958.

TOVARNA
FINEGA
POHIŠTVA
TRŽIČ

PODJETJE

ZA PTT PROMET V LJUBLJANI

Z VSEMI SVOJIMI DELOVNIMI KOLEKTIVI V LR SLOVENIJI ŽELI VSEM KORISTNIKOM SREČNO IN USPEŠNO NOVO LETO 1958.

GOZDNO GOSPODARSTVO MARIBOR

s svojimi obrati: LOVRENC NA POHORJU, PODVELKA, RUŠE, OPLOTNICA, SLOVENSKA BISTRICA IN MARIBOR

Želi vsem delovnim ljudem naše domovine srečno in uspehov polno novo leto 1958.

Tovarna lepenke Tržič

Izdeluje belo lesovinsko lepenko in z dodatkom celuloze v najboljši priznani kvaliteti v vseh standardnih debelinah.

TRGOVSKO PODJETJE

TOBAK LJUBLJANA

nudi preko svojih skladišč in malo prodajalnic kvalitetne tobake izdelke priznanih tobačnih tovarn, vžigalice »Drava« Osijek ter taksne in poštne vrednotnice kakor tudi kvalitetne uvožene pipe znamke »Bruyere«. Svojim odjemalcem in delovnim kolektivom želi srečno in uspehov polno novo leto 1958.

GROSISTIČNO TRGOVSKO PODJETJE

DROGERIJA LJUBLJANA, Mestni trg 22

Obveščamo cenjene odjemalce, da smo formalni v drogeriji »ZORKA« in v drogeriji »NEVENKA« prodajo fotopotrebščin. — Priporočamo se za nakup in želimo srečno in uspehov polno novo leto.

KOLEKTIV

Kartonažne tovarne LJUBLJANA

Želi vsem odjemalcem in delovnim ljudem naše domovine srečno in uspehov polno novo leto 1958.

Srečno novo leto voščijo
koroški železarji

KERAMIČNO KEMIČNA INDUSTRIJA KAMNIK

Tovarna umetnih brusov

MARIBOR
proizvaja UMETNE BRUSE
z zaščitnim znakom

Umetni brusi so orodje, ki dobro služi le tedaj, če je pravilno izbrano in se uporablja v določen namen. Priporočljivo je, da se pred nabavo posvetujete z dobaviteljem.

VSEM SVOJIM CENJENIM ODJEMALCEM IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM ŽELIMO SREČNO IN USPEHOV POLNO
NOVO LETO 1958

„Panonija“
PTUJ

TEKSTILNA
TOVARNA
MEDVODE

USNJENI
IZDELKI

LJUBLJANA
CELOVŠKA C. 14

LJUBLJANA, BEZIGRAD 6

veletrgovina z usnjem, gumo in tehničnim tekstilom
TELEFONI: Centrala 32-394, komercialni oddelk 32-470

Čestita vsem svojim odjemalcem, dobaviteljem in vsem delovnim
ljudem srečno in uspehov polno novo leto 1958.

»ASTRA«, specialno trgovsko podjetje z usnjem — gumij, plastične mase, čevljarke, sedlarske, tapetniške potrebščine, orodje, tehnični tekstil in zaščitna sredstva — vas postreže iz svojih sortiranih zalog vedno po najnižjih konkurenčnih cenah.

Prepričajte se o solidni postrežbi in najnižjih cenah veletrgovine »ASTRA«.

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

- želi uspehov polno novo leto 1958
- vsem delovnim ljudem
- naše socialistične
- domovine.

trgovsko izvozno podjetje
za domačo in umetno obrt

LJUBLJANA
Mestni trg 24

Telefon: 20-308, 21-407

Telegr. naslov:

DOMEXPORT

Trgovine v Ljubljani:

Titova 4

Cankarjeva 6

Trg revolucije 5

Mestni trg 24

DELOVNI KOLEKTIV

AVTOOBNOVA, Ljubljana

želi vsem delovnim in poslovnim ljudem naše socialistične domovine srečno in uspehov polno novo leto 1958.
PZriporoča se za nadaljnje usluge, katere izvršuje. Izdeluje vse nadomestne dele, kakor ležaje iz rdeče kovine vseh vrst in velikosti — brusi vse vrste motorne gredi, blokov, glav in slično

GRADBENO PODJETJE

MEGRAD

LJUBLJANA

DELOVNI

STROJNE

KOLEKTIV

TOVARNE

TRBOVLJE

ČESTITA VSEM SVOJIM CENJENIM ODJEMALCEM
SREČNO NOVO LETO 1958
TER JIM ŽELI SE OBILO USPEHOV PRI NADALJNJEM POSLOVANJU V NOvem LETU 1958.
PRIPOROČAMO SE Z NAŠIMI NAJRAZLIČNEJŠIMI RUDARSKIMI PROIZVODI IN TRANSPORTNIMI NAPRAVAMI.
ZAHTEVAJTE NAŠE PONUDBE!